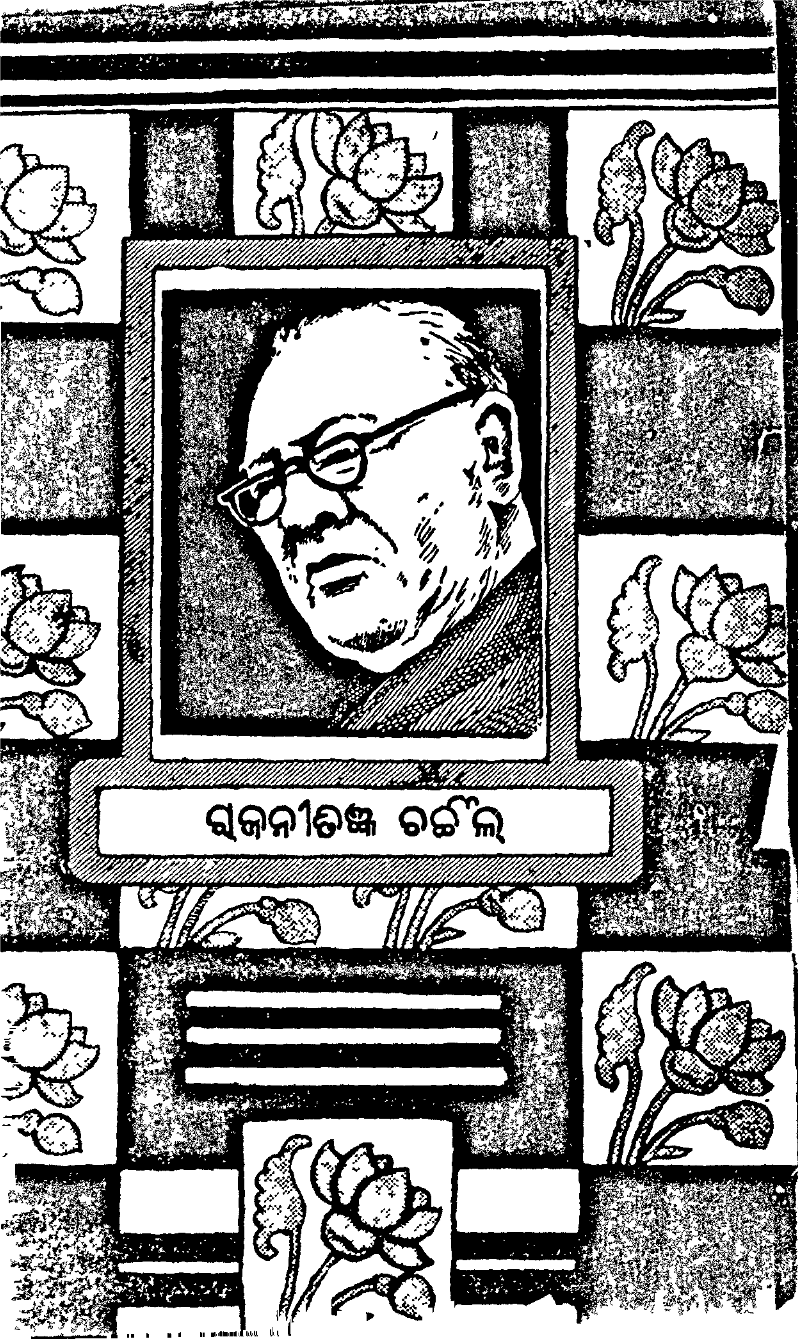
ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ

ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ୍ ସିରିଜ୍ — ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ

ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ

ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ମହାପାତ୍ର, ବି.ଏ.

ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଷ୍ଟୋର

ପ୍ରକାଶକ
ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ମିଶ୍ର
କଟକ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର
ବାଲୁବଜାର; କଟକ-୨
ଚତୁର୍ଥ ମୁଦ୍ରଣ ୧୯୭୧
ମୂଲ୍ୟ—ଷାଠିଏ ପଇସା

Rajanitijnya Churchil

Sri Raghunath Mahapatr

Publisher
Cuttack Students' Store
Cuttack-2
4th Edition-1971
Printer
PRASAD PRESS
Cuttack-2

ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ ସିରିଜ

ନାଟ୍ୟକାର ବର୍ଣ୍ଣାର୍ଡ଼ ଶ'
ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍
ବିଶ୍ୱକବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ
ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ରମଣ
ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ
ମାଡ଼ାମ୍ କ୍ୟୁରି
ସାହିତ୍ୟିକ ହେମିଂୱେ
ଆନ୍ଦ୍ରେ ଜିଦ୍
ରୋମା ରୋଲାଁ
ପର୍ଲ୍‌ବକ
ରେଡକ୍ରସ ସମିତି

ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ପଟେଲ

ପରିଚୟ

ଆମ ଦେଶରେ ଚାଣକ୍ୟ ବୋଲି ଜଣେ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଥିଲେ । ମୌର୍ଯ୍ୟବଂଶର ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ଏହି-ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ସମୟରେ ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମୀ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ପରେ ଆଧୁନିକ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତରେ ସେପରି ଜଣେ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ୍ଭେମାନେ ତାଙ୍କର ନୀତିଶ୍ଳୋକ ସଂସ୍କୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛେ । ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ପରେ ତାଙ୍କର ପରି ଆଉ ଜଣେ ନେତା ଆମ ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନାମ ସର୍ଦ୍ଦାର ବଲ୍ଲଭଭାଇ ପଟେଲ । ସେ ଅବଶ୍ୟ ମରିଗଲେଣି; କିନ୍ତୁ ଭାରତ ପାଇଁ ସେ ଯାହା କରି ଯାଇଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ରାଜନୈତିକ ଚତୁରତା ବଳରେ ସେ ଆମର ଏ ବିରାଟ ଦେଶ ଗଢ଼ିଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ସେ ଚିରକାଳ ଅମର ହୋଇଥିବେ ।

ଏଇମାନଙ୍କ ପରି ପୃଥିବୀର ରାଜନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଜଣେ । ତାଙ୍କ ଘର ଆମ ଭାରତବର୍ଷରେ ନୁହେଁ । ତାଙ୍କ ଘର ଭାରତଠାରୁ ହଜାର ହଜାର ମାଇଲ ଦୂର— ଇଂଲଣ୍ଡ ଦେଶରେ । ଯେଉଁ ଇଂରେଜମାନେ ଆମ ଭାରତବର୍ଷକୁ ପରପଦାନତ କରି ଚିରକାଳ ରଖିବାପାଇଁ ନାନା ଫନ୍ଦି ଫିକର କରୁଥିଲେ, ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ପ୍ରମୁଖ ନେତା । କିନ୍ତୁ ଭାରତବର୍ଷ ଅଧିକକାଳ ଇଂଲଣ୍ଡ ଅଧୀନରେ ରହିପାରିଲା ନାହିଁ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସାହେବ ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରେ ନ ଥିଲାବେଳେ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଗଲା । ଅତଏବ ପୃଥିବୀର ଦେଶମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଦେଶ, ଆମ ଭାରତ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶ । ଆମ ଦେଶର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ ଜବାହରଲାଲ ନେହରୁଙ୍କ ପରି ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସାହେବ ମଧ୍ୟ ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଇଂଲଣ୍ଡ ଦେଶର ସବୁ ପ୍ରକାର ସୁବିଧା ପାଇଁ ସେ ଜୀବନ ସାରା ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ଦେଶର ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି ।

ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କର ଏ ରାଜନୈତିକ ବିଚକ୍ଷଣତା ଛଡ଼ା ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭଲ ଗୁଣ ଅଛି । ସେ ଜଣେ ଲେଖକ ଓ ବଡ଼ ସାହିତ୍ୟିକ । ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ସେ ଲେଖାଲେଖି ଦିଗରେ ସମୟ କଟାଇ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିଥାନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟିକ ଭାବରେ ସେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଜନସମାଜର ସମ୍ମାନର ପାତ୍ର ।

—୪—

ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ପରିବାର

ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ବଂଶ ଇଂଲଣ୍ଡର ଏକ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବଂଶ । ଆମ ଦେଶର ରାଜପରିବାର ଲୋକମାନଙ୍କ ପରି ଇଂଲଣ୍ଡର ଲର୍ଡ ବଂଶ ସମଗ୍ର ଦେଶରୁ ସମ୍ମାନ ପାଆନ୍ତି । ଏହି ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ବଂଶ ଲର୍ଡ ପରିବାରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଏହି ବଂଶ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଅନେକ କାଳ ହେଲା ଏହିପରି ସମ୍ମାନ ପାଇ ଆସୁଅଛନ୍ତି । ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ପାଦରେ ଏହି ବଂଶରେ ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟନ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ବୋଲି ଜଣେ ବଡ଼ ଯୋଦ୍ଧା ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେଠାରେ ପ୍ରଥମ ଚାର୍ଲସ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଚାର୍ଲସଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ଉକ୍ତ ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟନ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ବୀରତ୍ୱ ଦେଖାଉଥିଲେ, ତାହା ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂଲଣ୍ଡର ଲୋକେ ଭୁଲି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପୁଅ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କରି ପରି ଜଣେ ବଡ଼ ଯୋଦ୍ଧା ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ପ୍ରାୟ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ରହିଥିଲା । ସେ ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ବଂଶ ସେହି କାଳରୁ ଯୋଦ୍ଧା ହିସାବରେ ମଧ୍ୟ ସୁନାମ ଅର୍ଜ୍ଜନ କରିଥିଲେ ।

ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ ପୁରାନାମ—ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟନ ଲିଓନାର୍ଡ ସ୍ପେନସର ଚର୍ଚ୍ଚିଲ । ଏହାଙ୍କର ପିତା ରାନ୍‌ଡ଼ଲ୍‌ଫ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଯୋଦ୍ଧା ନଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଇଂଲଣ୍ଡର ସେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ଆମ ଦେଶର ଶାସନ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଯେପରି ଦୁଇଟି ସଭା ଅଛି, ଇଂଲଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଦୁଇଟି ସଭା ଅଛି । ଗୋଟିଏ ଲୋକସଭା ଏବଂ

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଲର୍ଡ଼ସ୍ ବା ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ସଭ୍ୟ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ପିତା ରାନ୍‌ଡ଼ଲଫ୍ ସାହେବ ଲୋକସଭାର ଜଣେ ପ୍ରମୁଖ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ।

ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କର ମା ଆମେରିକା ଦେଶର କନ୍ୟା । ତାଙ୍କ ପିତା ପୃଥିବୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନିଉୟର୍କ ସହରରେ ଜଣେ ବଡ଼ ଧନଲୋକ ଥିଲେ । ସେ ନିଉୟର୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ପତ୍ରିକା 'ନିଉୟର୍କ ଟାଇମ୍‌ସ' ର ସମ୍ପାଦକତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଥରେ ଏ ପତ୍ରିକାର ଅଫିସ ଆକ୍ରମଣ କରିବାପାଇଁ ଦଳେ ଦୁଷ୍ଟଲୋକ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ସମ୍ପାଦକ ଏ ଆକ୍ରମଣର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାପାଇଁ ତାଙ୍କ ଅଫିସର କର୍ମଚାରୀ-ମାନଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ ବେଶରେ ସଜାଇ ଦେଲେ ଏବଂ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଲେ । ଦୁଷ୍ଟଲୋକମାନଙ୍କର ଆକ୍ରମଣ ଚେଷ୍ଟା ସଫଳ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କର ମା'ଙ୍କ ପାଖରେ ଏ ଯୁଦ୍ଧ ମନୋବୃତ୍ତି ରହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ କଥା । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଉଭୟ ଦିଗରୁ ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରବୃତ୍ତି ସେମିତ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିଲେ । ୧୮୭୪ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସ ୩୦ ତାରିଖ ଦିନ ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବ୍ଲେନହିମ୍ ପ୍ରାସାଦରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ।

—୫—

ବାଳକ ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍

ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍ ପିଲାଦିନରେ ପାଠ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଛାତ୍ର ଥିଲେ । ହାରୋ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ସେ ଖାଲି ଇଂରାଜୀ ଲେଖି ଶିଖିଥିଲେ । ସେ ପାଠପଢ଼ାରେ ଧୂରନ୍ଧର ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ହାରୋ ସ୍କୁଲରେ ସାଧାରଣ ଛାତ୍ରମାନେ ପଢ଼ିପାରନ୍ତି

ନାହିଁ । ଯାହାର କିଛି ବିଶେଷ ଗୁଣଥାଏ ସେ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବାର ସୁବିଧା ପାଏ । ତେବେ ପିଲାଦିନରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ମନେ ରଖିବା ଶକ୍ତି ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ସେ ପିଲାଦିନରୁ ଅନେକ ଗୀତ ମୁଖସ୍ଥ କରୁଥିଲେ । ଏ ଗୁଣ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ସ୍କୁଲର ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ କରୁ ନ ଥିଲେ । ପଢ଼ାପଢ଼ା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ନ ଥିଲା । ଏହି କାରଣରୁ ସେ ହାରୋରେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛୁକ ନ ଥିଲେ । ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି—ମୁଁ ହାରୋଠାରେ କେବଳ ଇଂରାଜୀ ଲେଖି ଶିଖିବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଶିଖି ନ ଥିଲି ।

ଛାତ୍ର ସ୍ୱଭାବରେ ବି ସେ ଭଲ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ ସବୁଠାରୁ ଊଣା ଥିଲେ । ପୁଣି ଆହୁରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଦୁର୍ଗୁଣ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଥିଲା । ପିଲାଦିନେ ସେ ଭାରି ଅମାନିଆ ଥିଲେ । କେହି କିଛି କହିଲେ କାହାରି କଥା ସେ ମାନୁ ନ ଥିଲେ । ଦୁଷ୍ଟାମିଆରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବଳୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଘରେ ବାହାରେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଥିଲେ । ଭଲ ଗୁଣ ଥିଲେ ଲୋକେ ଯେପରି ଆଦର କରନ୍ତି ଓ ଚିହ୍ନନ୍ତି, ମନ୍ଦ ଗୁଣ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ଆଗରୁ ଚିହ୍ନି ପାଖରେ ପୂରାନ୍ତି ନାହିଁ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କଠାରେ ପିଲାଦିନରେ ଭଲଗୁଣଠାରୁ ମନ୍ଦଗୁଣର ମାତ୍ରା ବେଶିଥିଲା ।

ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ ବାପା ରାନ୍‌ଡଲଫ୍ ମହା ବିଷମରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ପୁଅକୁ କି ବ୍ୟବସାୟରେ ଲଗାଇବେ, କିଛି ଠିକଣା କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଭାରି ଶିକ୍ଷିତ । ପୁଣି ଇଂଲଣ୍ଡ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ଜଣେ ଭାରି ବଡ଼ ନେତା । ସେ ଆଶା କରିଥିଲେ ପୁଅକୁ ଓକିଲାତି ପଢ଼ାଇବେ । ସେ ଯେପରି ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଜଣେ ନାମଜାଦା

ଲୋକ ହୋଇଛନ୍ତି, ଲଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହେବେ; କିନ୍ତୁ ପିଲାଦିନରୁ ତାଙ୍କର ଏ ଅବାଧ୍ୟତା ଦେଖି ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ ହେଉଥିଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । ଦିନେ ଲଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କଣ୍ଢେଇ ଧରି ଖେଳୁଥିଲେ । ସେ କଣ୍ଢେଇଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୈନ୍ୟ । ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତରେ ବନ୍ଧୁକ । ଯୁଦ୍ଧବେଶରେ ସମସ୍ତେ ସଜ୍ଜିତ । ଏହି କଣ୍ଢେଇ ସୈନ୍ୟମାନେ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଏକ ଦଳ ଲଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍‌ଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ; ଅନ୍ୟ ଏକଦଳ ସାନଭାଇଙ୍କ ପକ୍ଷରେ । ଦୁହେଁ ଦୁଇ ପକ୍ଷର ସେନାପତି ରୂପେ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ କାଥାକଥାକେ ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଲା । ତା'ପରେ ସୈନ୍ୟ ଚାଳନା କରିବାପାଇଁ ଦୁହେଁ ତିଆରି ହେଲେ । ବାପା ରାନ୍‌ଡଲଫ୍ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁହିଙ୍କର କୌଶଳ ଖୁବ୍ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ପରୀକ୍ଷା କଲେ । ଶେଷରେ ଲଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍‌ଙ୍କର ସୈନ୍ୟ ପରିଚାଳନାରେ ସେ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ—"ଲଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍ ! ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଯିବାପାଇଁ ତୁମର ଇଚ୍ଛା ଅଛି ?" ଲଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉପଯୁକ୍ତ ଉତ୍ତର ମିଳିଲା । ତାଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ମାର୍ଗ ସେହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା

୧୮୯୪ ମସିହାରେ ଲଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍ ହାରୋ ଛାଡ଼ି ସାଣ୍ଡହର୍ଷ୍ଟ ସହରକୁ ଗଲେ । ସେହି ଦିନର କଣ୍ଢେଇ ଖେଳରୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଗତିପଥ ଠିକ୍ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସାଣ୍ଡହର୍ଷ୍ଟରେ ସେ ସୈନ୍ୟ ବିଭାଗର ଜଣେ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଭାବରେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଲେ । ସେତେବେଳେ

ତାଙ୍କର ବୟସ ମୋଟେ ୨୦ ବର୍ଷ; କିନ୍ତୁ ସୈନ୍ୟବିଭାଗରେ ଏତେ କମ୍ ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଖୁବ୍ ଯୋଗ୍ୟତା ଦେଖାଇଲେ । ଯେଉଁ ଭାର ତାଙ୍କ ଉପରେ ଦିଆଗଲା, ସେ ତାହା ଅକ୍ଳେଶରେ କରି-ପାରିଲେ । ସୈନ୍ୟ ବିଭାଗର କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା । ସୈନ୍ୟବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ସାରିବା ପରେ ସେ ସାଣ୍ଡହର୍ଷ୍ଟରେ ଆଉ ରହିଲେ ନାହିଁ ।

ଇଉରୋପର ସ୍ପେନ ଦେଶ ଇଂଲଣ୍ଡର ମିତ୍ର ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଆମେରିକାର କିଉବା ଦେଶ ସ୍ପେନର ଉପନିବେଶ ଥିଲା । ସେହି କିଉବା ରାଜ୍ୟରେ ସ୍ପେନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ବିଦ୍ରୋହ ହୋଇଥିଲା । ଏ ବିଦ୍ରୋହ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ଇଂଲଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ସ୍ପେନରାଜ୍ୟକୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଯେଉଁ ସୈନ୍ୟମାନେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସେ ଦଳରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ଶିଖିସାରିବା ପରେ ଏକ ସମ୍ମୁଖ ଯୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କ ବୀରତ୍ୱ ଦେଖାଇବେ ବୋଲି ସେ ମନେ ମନେ କେତେ କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ ।

୧୮୯୭ ମସିହାରେ ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍ ପ୍ରଥମେ ଭାରତ ଆସିଥିଲେ । ଏକ ସୈନ୍ୟଦଳ ଇଂଲଣ୍ଡରୁ ଭାରତ ଆସିଥିଲେ । ସେହି ସୈନ୍ୟ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ଭାରତରେ କେତେ ଜାଗାରେ ଘୋଡ଼ାଦୌଡ଼ ଖେଳ ହେଉଥିଲା । ଏ ଦେଶର ଧନଲୋକମାନେ ଅଜସ୍ର ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟ କରି ସେ ଖେଳରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍ ଆଗରୁ ଏ ଖେଳ ଖେଳି ନ ଥିଲେ । ଭାରତରେ ଏ ଖେଳ ଶିଖି ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ସୈନ୍ୟଦଳ ଭିତରେ ଆସିଥିବାରୁ ସେ ଆଶା କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ

କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧରେ ଯୋଗ ଦେବାର ସୁବିଧା ମିଳିବ । ଭାରତବର୍ଷ ସୀମାନ୍ତରେ ଇଂଲଣ୍ଡ ରାଜ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେହି ସମୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯୋଗ ଦେବା ସୁବିଧା ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ଇଂଲଣ୍ଡର ଏକ ବିଖ୍ୟାତ ପତ୍ରିକା "ଡେଲି ଟେଲିଗ୍ରାଫ"ର ସେ ପ୍ରତିନିଧି ଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ସେ ସୁବିଧା ପାଇଲେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିକୁ ଯିବା ପାଇଁ ସେ ଗୋଟିଏ ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ । ଏହି ବିଖ୍ୟାତ ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ସେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର ବୁଲି ଦେଖିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଏକ ବିଷମ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିଲେ । ଥରେ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପଡ଼ି ସେ ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସୌଭାଗ୍ୟବଶତଃ ସେ ବିଷମ ପରିସ୍ଥିତିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଗଲେ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ବୁଲିବା ସମୟରେ ସେ ଯେଉଁ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରିଥିଲେ, ତାହା ପୁସ୍ତକ ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଭଲ ନ ଥିଲା । ସେ ଅଭିଜ୍ଞତା ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଯେଉଁ ବହି ଲେଖିଥିଲେ, ତାହା ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ଅଜସ୍ର ବିକ୍ରୀ ହେଲା । ଉକ୍ତ ବହି ପଇସାରେ ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ବଦଳି ଗଲା । ଯୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ସେ ମଧ୍ୟ ସମାଲୋଚନା କରିଥିଲେ । କର୍ମଚାରୀ-ମାନଙ୍କର ସୈନ୍ୟ ପରିଚାଳନାରେ ଯେଉଁ ଦୋଷ ଥିଲା, ତାହା ସେ ଭଲରୂପେ ବୁଝିପାରିଥିଲେ । ଏହି ସମାଲୋଚନା ପୁସ୍ତକରେ ତାଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧନୈପୁଣ୍ୟ ଜଣା ପଡିଥିଲା ।

ସୁଡ଼ାନଯାତ୍ରା

ଆଫ୍ରିକା ମହାଦେଶରେ ସୁଡ଼ାନ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ । ଏ ଦେଶ ବ୍ରିଟିଶମାନଙ୍କ ଶାସନାଧୀନରେ ଅନେକ ଦିନରୁ ରହି ଆସିଥିଲା । ଭାରତ ପରି ସୁଡ଼ାନ ଅନେକ ଦିନଧରି ଇଂରେଜମାନଙ୍କ କରଗତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ ସବୁଲୋକ ଅନ୍ୟର ଅଧୀନରେ ଶାନ୍ତିଶୃଙ୍ଖଳା ଭିତରେ ବାସ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଦିନେ ଲୋକ ମିଶି ଇଂରେଜ ଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେ ବିଦ୍ରୋହ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କୁ ସୈନ୍ୟ ଚାଳନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

୧୮୯୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏ ବିଦ୍ରୋହ ସୁଡ଼ାନ ରାଜ୍ୟରେ ଦେଖାଦେଇଥିଲା । ସେ ସମୟକୁ ଇଂରେଜମାନେ ପୃଥିବୀରେ ଏକଚ୍ଛତ୍ର ସମ୍ରାଟ । ପୃଥିବୀର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଇଂରେଜ ପତାକା ଉଡ଼ୁଥିଲା । ଇଂରେଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ଇଂରେଜମାନେ ଗର୍ବ କରୁଥିଲେ । ଏତେ ବଡ଼ ସମ୍ରାଜ୍ୟ କେହି କେବେହେଲେ ଗଢ଼ି ପାରି ନ ଥିଲେ । ଇଂରେଜ ବାହିନୀ ଇଂଲଣ୍ଡ ଦେଶ ଛାଡ଼ି ସୁଡ଼ାନ ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କଲେ । ଏ ଅଭିଯାନରେ ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍ ସୁଡ଼ାନ ଯିବେ ବୋଲି ବାହାରିଲେ । ଉକ୍ତ ବାହିନୀର ସେନାପତି ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କୁ ନେବାପାଇଁ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଦୋଷ ଦେଖିଲେ ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିବାର ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ସରକାର ହୁଅନ୍ତୁ—ସେନାପତି ହୁଅନ୍ତୁ, ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାଲୋଚନା କରନ୍ତି । ସେ ସମାଲୋଚନା କରିବାରେ ଯେପରି ଧୂରନ୍ଧର, ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣପାତ କରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ ନୁହନ୍ତି । ଏ ସୁଗୁଣଗୁଡ଼ିକ

ଯୋଗୁଁ ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଖୁବ୍ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ । ସେ ନିଜେ ସେନାପତିଙ୍କୁ ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍‌ଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ କହିଲେ । ତଥାପି ସେନାପତି ସେଥିରେ ରାଜି ହେଲେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଛାଡ଼ିବା ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ସେ ତାଙ୍କ କୌଶଳରେ ନିଜ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଯିବାପାଇଁ ଠିକ୍ କଲେ । ସେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଆଉ ଜଣେ ପରିଚାଳକଙ୍କୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ୍ ହାତ କରିଥାନ୍ତି ।

ସାମ୍ବାଦିକ ଭାବରେ ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସେତେବେଳେ ସାରା ଦେଶରେ ଖ୍ୟାତିଲାଭ କରିଥାନ୍ତି । ସେ ଲଣ୍ଡନର ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପତ୍ରିକା 'ମର୍ଣ୍ଣିଂପୋଷ୍ଟ'ର ପ୍ରତିନିଧି ଥିଲେ । ଜଣେ ପତ୍ରିକାର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ସେ ସୁଡ଼ାନ ଗଲେ । ପତ୍ରିକା ତରଫରୁ ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ବ୍ୟୟ ଦିଆଗଲା । ଆଫ୍ରିକା ମହାଦେଶର ଇଜିପ୍ଟ୍ ବା ମିଶରଦେଶ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥାଏ । ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ପ୍ରଥମେ ମିଶର ଦେଶରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେଠାରୁ ସୈନ୍ୟଚାଳନା କଲେ ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କୁ ଅକ୍ଳେଶରେ ଦମନ କରାଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଇଂରେଜପକ୍ଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ । ସମଗ୍ର ସେନାର ଗୋଟିଏ ବିଭାଗ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲାବେଳେ ସେ ବିଭାଗର ଚାରିଭାଗରୁ ଭାଗେ ଲୋକ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡିଲେ । ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍ ଏହି ବିଭାଗରେ ଥିଲେ । ସୌଭାଗ୍ୟବଶତଃ ସେ ରକ୍ଷା ପାଇଯାଇଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମ ପ୍ରାର୍ଥିତ୍ୱ

କିଛିଦିନ ପରେ ସେ ସୁଡାନରୁ ନିଜ ଦେଶକୁ ଫେରିଲେ । ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧା ଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ସମ୍ମାନ ମିଳିଲା । ସେ ସମୟରେ ଆଫ୍ରିକାକୁ ଜିଣିବା ପାଇଁ ଇଂରେଜମାନେ କଳ ବଳ

କୌଶଳ ଶିଖିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଆଫ୍ରିକାରୁ ଫେରି ତାଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ଅନୁଭୂତି ବିଷୟରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବହି ଲେଖିଥିଲେ । ସେଥିରେ ସେ ଯୁଦ୍ଧର ଘଟଣା ଅତି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ବହି ଇଂଲଣ୍ଡରେ ବହୁତ ବିକ୍ରୀ ହେଲା । ଏଥିରୁ ତାଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ବିଷୟରେ କେତେ ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ ଅଛି, ତାର ପରିଚୟ ମଧ୍ୟ ମିଳିଲା । କିନ୍ତୁ ଏ ଯୁଦ୍ଧରୁ ଫେରିବା ପରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ମାର୍ଗ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଗତି କଲା ।

ଯୁଦ୍ଧଭୂମି ଛାଡ଼ି ସେ ରାଜନୀତିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବେ ବୋଲି ଠିକ୍ କଲେ; କିନ୍ତୁ ରାଜନୀତିରେ ପଶିଲେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଚୁର ଅର୍ଥ ଦରକାର । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ବହିଗୁଡ଼ିକରୁ ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ଧନ ପାଉଥିଲେ । ବିଶେଷତଃ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ ସେପରି ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ଲେଖକ ଇଂଲଣ୍ଡରେ କମ୍ ଥିଲେ । ସୈନ୍ୟ-ବିଭାଗରୁ ସେ ଯାହା ପାଉଥିଲେ, ତାହାଠାରୁ ବହିପତ୍ରହାରା ବେଶି ଅର୍ଥ ପାଇଲେ । ତେଣୁ ୧୮୯୯ ମସିହାରେ ସେ ସୈନ୍ୟ-ବିଭାଗରୁ ଇସ୍ତଫା ଦାଖଲ କଲେ ।

ସେହି ୧୮୯୯ ମସିହାରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଓଲ୍‌ଧାମ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ସ୍ଥାନ ନିର୍ବାଚନ ହେଉଥାଏ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସ୍ୱାଧୀନ ସଭ୍ୟଭାବରେ ଠିଆ ହେବାପାଇଁ କେବେହେଲେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଇଂଲଣ୍ଡ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟର ଲୋକସଭାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଦଳ ଥିଲେ । ସେ ଦଳମାନଙ୍କମଧ୍ୟରେ ମାନ୍ଦାଦଳର ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବ ଥିଲା । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଏହି ମାନ୍ଦା ଦଳର ନୀତିକୁ ଆଜୀବନ ବିଶ୍ୱାସ କରିଆସିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସେ ପ୍ରଥମେ ମାନ୍ଦାଦଳ ପକ୍ଷରୁ ଲୋକସଭାକୁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ; କିନ୍ତୁ

ନିର୍ବାଚନରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ପରାସ୍ତ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ପୂର୍ବପରି ରହିଲା । ସେ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧବାଦୀ ବିଜୟୀ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ କହିଲେ—'ଆମ ଭିତରୁ କାହାର ହେଲେ ବଳବୟସ ଚାଲିଯାଇଛି ମୁଁ ବସୁରୁନାହିଁ ।'

କୌଶଳୀ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ

୧୮୯୯ ମସିହାରେ ବୋଅର ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଲା । ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଲାବେଳେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଜଣେ ସମ୍ବାଦକ ଭାବରେ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ସରଞ୍ଜାମ ଗାଡ଼ିରେ ବୋହେଇ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ସେହି ଗାଡ଼ିରେ ବସି ସେ ସେଠାକୁ ଚାଲିଯାଉଥିଲେ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ଏହି ଯୁଦ୍ଧସରଞ୍ଜାମ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗାଡ଼ିଟି ଶତ୍ରୁ ପକ୍ଷ ହାତରେ ପଡ଼ିଲା । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ମଧ୍ୟ ଶତ୍ରୁ ହାତରେ ପଡ଼ିଲେ । ଆଫ୍ରିକାର ପ୍ରିଟୋରିଆ ସହର ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ଅଧୀନରେ ଥିଲା । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ପ୍ରିଟୋରିଆଠାରେ ଜଣେ ବନ୍ଦୀ ଭାବରେ ରହିଲେ ।

ଇଉରୋପ ଦେଶରେ ହଲାଣ୍ଡ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଦେଶ ଅଛି । ସେହି ହଲାଣ୍ଡର କେତେକ କୃଷକ ମିଳିତ ଭାବରେ ଯାଇ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ସେଠାରେ କିଛିଦିନ ରହିବାପରେ ତାହାକୁ ନିଜ ଦେଶ ବୋଲି ମନେ କଲେ । ଆଉ ବିଦେଶରୁ ଯେଉଁମାନେ ଆସିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ସେଠାରେ ସ୍ଥାନ ଦେଲେନାହିଁ । ଇଂରେଜମାନେ ମଧ୍ୟ ସେଠାକୁ ଯାଉଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଦେଶୀମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ହଲାଣ୍ଡବାସୀ ବୋଅର ଓ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରିଟୋରିଆ ସହର ଓ ଆଖପାଖରେ

ଏ ଯୁଦ୍ଧ ଗ୍ଲଲଥିଲା । ଇଂରେଜମାନେ ତିନିବର୍ଷ ଧରି ଯୁଦ୍ଧ ଚଳାଇଲେ । ଏତିକିବେଳେ ଯେଉଁ ସୈନ୍ୟଦଳ ଆସିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ସାଙ୍ଗରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଆସିଥିଲେ ।

ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ବୋଇରମାନଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କୁ ସେମାନେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଲେ । ଏ ଅବସ୍ଥାରୁ କିପରି ମୁକୁଳିବେ, ସେ ଠିକ୍ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ବଡ଼ ସାହସୀ ଓ କୌଶଳୀ । ଯିବେ ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ସମସ୍ତେ ଶୋଇଛନ୍ତି, ସେ ଲୁଚି ଲୁଚି ବନ୍ଦୀଶାଳାରୁ ବାହାରିଲେ । ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତରେ ସେ ସୀମା ପାରି ହୋଇଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଫ୍ରିକାର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ଜଙ୍ଗଲ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଯେଉଁଆଡ଼େ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ ବାଟେ ଯିବାକୁ ହେବ । ସେ ବନ୍ଦୀଶାଳାରୁ ମୁକୁଳିଗଲେ ସତ; କିନ୍ତୁ କିପରି ଏ ଅରଣ୍ୟପଥ ଦେଇ ନିରାପଦ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିବେ ? ରାସ୍ତାରେ ସେ ଅନେକ ଆକସ୍ମିକ ବିପଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧି ବଳରେ ସେ ସମସ୍ତ ବିପଦ ଅତିକ୍ରମ କରି ଡରବାନ୍ ସହରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ସକାଳ ହେବାକ୍ଷଣି ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ବନ୍ଦୀଶାଳାରୁ ପଳାଇ ଯାଇଥିବା ଖବର ଚାରିଆଡ଼େ ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ବୋଇରମାନେ ତାଙ୍କୁ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଲୋକ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ; କିନ୍ତୁ କେହି ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ତାଙ୍କୁ ପାଇବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ରାଜ୍ୟରେ ଏକ ଘୋଷଣା ଦେଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କୁ ଯେ ମୃତ ବା ଜୀବିତ ଭାବରେ ଧରି ଆଣି ପାରିବ, ତାଙ୍କୁ ପଚାଶ ପାଉଣ୍ଡ ବା ତିନିଶହ ପଚିଶ ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ମିଳିବ । ଅନେକ ଲୋକ ଏ ପୁରସ୍କାର ଆଶାରେ ତାଙ୍କୁ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ବୋଇର

ରାଜ୍ୟ ଜୋହାନ୍ସବର୍ଗ ଅଞ୍ଚଳକୁ ସାଇକେଲରେ ଚଢ଼ି ପାର ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କୁ କେହି ଧରି ପାରି ନ ଥିଲେ । ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ୍ ପୁଣି ଇଂରେଜ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରିଟୋରିଆ ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କଲେ ଓ ଶେଷରେ ବୋଇରମାନେ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।

ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ

ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରୁ ଫେରିବା ପରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ୍ ଆଉ ସୈନିକ ଭାବରେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ମନ ଦେଲେନାହିଁ । ସେ ତାଙ୍କର କଳ କୌଶଳ ରାଜନୀତିରେ ଖଟେଇବେ ବୋଲି ସ୍ଥିର କଲେ । ସେ ପ୍ରଥମ ଥର ଚେଷ୍ଟାରେ ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଓଲଧାମ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ରୂପେ ସେ ଠିଆ ହୋଇ ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ତାଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ଆଦୌ କମିଯାଇ ନ ଥିଲା । ସେ ମନେ କରିଥିଲେ—ଦିନେ ହେଲେ ତାଙ୍କର ଦଳ ଜିତିବ ଓ ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦଳ ପକ୍ଷରୁ ଇଂଲଣ୍ଡର ଲୋକ ସଭାରେ ସଭ୍ୟ ଭାବରେ ଯୋଗଦେବେ ।

୧୯୦୦ ମସିହାରେ ପୁଣି ନିର୍ବାଚନରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବାପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ସୁବିଧା ମିଳିଲା । ପୂର୍ବ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀ ଓଲଧାମରୁ ସେ ଦ୍ୱିତୀୟଥର ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ । ଏଥର ତାଙ୍କୁ କେହି ପରାସ୍ତ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଅଧିକ ଭୋଟରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀଙ୍କୁ ଜିଣି ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟକୁ ଆସିଲେ । ମାତ୍ର ଦଳର ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ସେ ଲୋକସଭାରେ ବସିଲେ । ଏହିଠାରୁ ତାଙ୍କର ରାଜନୀତିକ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ଲୋକସଭାରେ କୌଣସି ନୀତି ବିଷୟରେ ସେ ଯେତେବେଳେ ବକ୍ତୃତା ଦେଉଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସଭ୍ୟମାନେ ମନ ଦେଇ ତାହା ଶୁଣୁଥିଲେ । ଦେଶର ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ ପରାମର୍ଶ ପାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବକ୍ତୃତା ଦେବା ଶକ୍ତିରେ ସମସ୍ତେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ଏସବୁ ଛଡ଼ା ତାଙ୍କର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ଥିଲା । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ନିଜ ଦଳରେ ମିଶାଇବାରେ ତାଙ୍କର ଭାରି ଦକ୍ଷତା ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଲୋକସଭାରେ ଦୁଇଟି ବଡ଼ ଦଳ ଥିଲା । ଗୋଟିକର ନାମ ହ୍ୱଇଗ୍ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଟୋରି । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଟୋରି ଦଳର ଜଣେ ମୁଖିଆ ନେତା ଥିଲେ । ଲର୍ଡ଼ ଚେମ୍ବରଲେନ୍ ବୋଲି ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ସେ ଭାରି ଦକ୍ଷ ଓ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଲୋକ । ଖାଲି ଇଂଲଣ୍ଡରେ କାହିଁକି, ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ତାଙ୍କର ନାଁ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଓ ଚେମ୍ବରଲେନ୍‌ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାକ୍‌ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲୁଥିଲା । ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ ମନକୁ ନ ପାଇଲେ ସେ ଚେମ୍ବରଲେନ୍‌ଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କଡ଼ା ସମାଲୋଚନା କରୁଥିଲେ ।

୧୯୦୬ ମସିହାରେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଆଉ ଥରେ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ସେତେବେଳକୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ ନାଁ ଚାରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପି ଗଲାଣି । ସେ ଜଣେ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଭାବରେ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ପରିଚିତ ହୋଇଗଲେଣି । ତାଙ୍କ ପରି ନେତା ଲୋକସଭାକୁ ନ ଆସିଲେ ଲୋକ ମନେ କରୁଥିଲେ—ଆଉ ଲୋକସଭା, ଲୋକସଭା ପରି ଦିଶିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ସେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ, ସେ ସ୍ଥାନର ଲୋକେ ଆପଣଙ୍କୁ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ମନେ କରୁଥିଲେ । ୧୯୦୬ ନିର୍ବାଚନରେ ସେ ଆହୁରି ବେଶି ସଂଖ୍ୟାରେ ଭୋଟ ପାଇ ଲୋକସଭାକୁ ଆସିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଅନେକ ଉପନିବେଶ ଥିଲା । ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଇଂରେଜମାନେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ । ଉପନିବେଶଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧୀନସ୍ଥ କରି ରଖିବା ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କର ଏକ ବଡ଼ ଦାୟିତ୍ୱ ଥିଲା । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ସେତେବେଳେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ମଧ୍ୟ ହେଉଥିଲା । ଉପନିବେଶ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକକୁ ଶାନ୍ତିଶୃଙ୍ଖଳାରେ ରଖିବା ଦାୟିତ୍ୱ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଇଂଲଣ୍ଡ ପୂର୍ବ ଅର୍ଜିତ ଏହି ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସେହିପରି ଅଧୀନ କରି ଚିରଦିନ ରଖିପାରିଲେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଧନ ମାନ ବଢ଼ିବ । ଏ ଉପନିବେଶଗୁଡ଼ିକ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହି ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁବିଧାରୂପେ ଚଳାଉଥିଲେ ।

ମିସ୍ କ୍ଲେମେଣ୍ଟାଇନ୍ ହୋଜିୟର୍ ବୋଲି ଇଂଲଣ୍ଡର ଜଣେ ଭଦ୍ରମହିଳା ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ ପରିଚୟ ପାଇଲେ । ସେତେବେଳେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଯୁବକ । କ୍ଲେମେଣ୍ଟାଇନ୍ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତା ଓ ଭଦ୍ରପରିବାରର କନ୍ୟା । ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଅଳ୍ପ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କର ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା ।

ପ୍ରଥମ ମହାସମର କ୍ଷେତ୍ରରେ

୧୯୧୦ ମସିହାରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଇଂଲଣ୍ଡର ଘରୋଇ ବିଭାଗ ସେକ୍ରେଟେରୀ ବା ସମ୍ପାଦକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ଏ କାମ ବଡ଼ ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହି ସମୟରେ ସେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଜନସମାଜର ସେବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଦେଶର କୋଇଲା ଖଣିଗୁଡ଼ିକର ଶ୍ରମିକମାନେ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଚଳୁଥିଲେ । ଖଣି ମାଲିକଙ୍କ ଅଧୀନରେ ସେମାନେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ପାଉଥିଲେ । ଅଳ୍ପ

ବୟସରେ କଠିନ କାମ କରିବା ଓ ଦିନରେ ଆଠଘଣ୍ଟାଠାରୁ ବେଶି କାମ କରିବା ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଖରାପ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଦୁଃଖ ଶୁଣିବା ପାଇଁ କେହି ନ ଥିଲେ । ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟନ୍ ସେମାନଙ୍କର ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ଏକ ଆଇନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଏହି ଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବା ପରେ ଶ୍ରମିକମାନେ ଅନେକ କଷ୍ଟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଲେ । ସେତେବେଳେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ବେକାର ସମସ୍ୟା ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ଏ ବେକାର ସମସ୍ୟା ଦେଶର ଏକ ବଡ଼ ଶତ୍ରୁ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଏହି ସମସ୍ୟା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ଏହିକବେଳେ ଦଳେ ଲୋକ ସରକାରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିଥିଲେ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀମାନେ ଅନେକ ପୋଲିସଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇଲେ । ଏଥିରେ ସରକାର ବଡ଼ ବିଚଳିତ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଧରିବାପାଇଁ ସରକାର ନାନା ଉପାୟ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସାହେବ ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସୈନ୍ୟସାମନ୍ତ ଧରି ଅଭିଯାନ ଚଳାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିଥିଲେ ।

୧୯୧୪ ମସିହାରେ ପ୍ରଥମ ପୃଥିବୀ ମହାସମର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସମର ଆରମ୍ଭ ହେବାର ଅନେକ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଜର୍ମାନୀ, ଇଂଲଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶମାନେ ଏ ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେବାର ଚାରିବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲେ । ନୌବାହିନୀର କେତେଜଣ ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଯୁଦ୍ଧଜାହାଜ ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ୧୯୧୧ ମସିହାରୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ଇଂଲଣ୍ଡର ଚାରିପାଖରେ ସମୁଦ୍ର । ତେଣୁ କୂଳ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନିରାପଦ ରଖିଲେ ଇଂଲଣ୍ଡ ନିରାପଦ

ରହିବ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଯୁଦ୍ଧଜାହାଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରଖି ସେ ଇଂଲଣ୍ଡର କୂଳ ଅଞ୍ଚଳ ସୁଦୃଢ଼ ରଖିପାରିଥିଲେ ।

୧୯୧୪ ମସିହାରେ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପୂର୍ବକାଳ ପରି ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ଖଣ୍ଡା ତଲୁଆର ବ୍ୟବହାର ହେଉ ନ ଥିଲା । କମାଣ, ବନ୍ଧୁକ, ବୁଡ଼ାଜାହାଜ ପ୍ରଭୃତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ଭୀଷଣ ଆକାର ଧାରଣ କଲା । ସେତେବେଳେ ଇଂଲଣ୍ଡର ନୌବାହିନୀ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା । ଇଂଲଣ୍ଡର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଜାହାଜଗୁଡ଼ିକ ଜର୍ମାନୀର ଜାହାଜ ବିପକ୍ଷରେ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୁଦ୍ଧ-କଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ରାଜକୀୟ ଆକାଶ ବାହିନୀର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିଲା । ଏ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ତୁର୍କି ରାଜ୍ୟକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କର ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେଲାନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଥିବାବେଳେ ଟୋରିଦଳର ବଡ଼ ବଡ଼ ନେତାମାନେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ ବିଭାଗ ଦାୟିତ୍ୱରୁ ଫେରାଇ ଆଣିଲେ । ସେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଅର୍ଥବିଭାଗ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଲେ ।

ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଅର୍ଥବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯିବାରେ ଆନନ୍ଦ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ସେ ସେଥିରେ ଅପମାନିତ ହେଲେ । ଯାହାର ଯୁଦ୍ଧଭୂମି କ୍ରୀଡ଼ାଭୂମି ପରି ପ୍ରିୟ, ତାଙ୍କୁ ଏତେ-ବେଳେ ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଅଲଗା ରଖିବାରେ ସେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ବୋଧ କଲେ । ସେ ଅର୍ଥବିଭାଗରୁ ଇସ୍ତଫା ଦାଖଲ କରି ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରର ସମ୍ମୁଖ ବାହିନୀରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ କଲେ । ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଓ ଉତ୍ସାହ ଦେଖି ସେନାପତି ତାଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧକୁ ଡାକଆଣିଲେ । ସେ ସମ୍ମୁଖ ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ କର୍ଣ୍ଣେଲ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ।

ଏ ନିଯୁକ୍ତିରେ ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଆନନ୍ଦ ଲଗିଲା । ସେ କେତେ ଆକସ୍ମିକ ବିପଦରୁ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ରକ୍ଷାପାଇଥିଲେ ।

ଏ ଯୁଦ୍ଧ ଚାରିବର୍ଷ କାଳ ଚାଲିଥିଲା । ୧୯୧୪ ଠାରୁ ୧୯୧୮ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୃଥିବୀର ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୧୬ ମସିହାରେ ଲଏଡ଼ ଜର୍ଜ ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ଲଏଡ଼ ଜର୍ଜ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତାରେ ବଡ଼ ପ୍ରୀତ ଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କୁ ନେବାପାଇଁ ଚାହିଁଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଦଳର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଭ୍ୟମାନେ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବରେ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । ତଥାପି ଏତେବେଳେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳରେ ସ୍ଥାନ ଦେଲେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ ସୁପରାମର୍ଶ ମିଳପାରିବ ବୋଲି ଲଏଡ଼ ଜର୍ଜ ଦଳର ବାଧା ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳରେ ରଖିଲେ । ମାଲମତା ବିଭାଗର ମନ୍ତ୍ରୀରୂପେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ୧୯୧୮ ମସିହାର ଶେଷବେଳକୁ ଯୁଦ୍ଧ ସରିଲା । ତାର କିଛୁକାଳ ପୂର୍ବରୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧବିଭାଗ ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଜର୍ମାନମାନେ ପରାସ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ଇଂଲଣ୍ଡର ଜୟପତାକା ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଉଡ଼ିଲା ।

ଦୂରଦର୍ଶୀ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ

୧୯୨୨ ମସିହା ଓ ୧୯୨୩ ମସିହାରେ ଦୁଇଥର ସେ ନିର୍ବାଚନରେ ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୨୪ ମସିହାରେ ସେ ନିର୍ବାଚନରେ ଜିଣିଲେ ଓ ଲୋକସଭାକୁ ପୁଣି ଆସିଲେ । ସେତେବେଳେ ଟୋରି ଦଳର କ୍ଷମତା ଅନେକ କମିଯାଇଥିଲା । ଟୋରି ଦଳ ୧୯୨୪ ମସିହାରେ ପୁଣି କ୍ଷମତା ପାଇଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଦଳର

ଜଣେ ପୁରୁଣା ସଭ୍ୟ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଅର୍ଥ ବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଗଲା । ସେ ଲୋକସଭାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଲ୍ ଆଣିଥିଲେ । ସେ ବିଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ପାଶ୍ ହୋଇଯିବା ପରେ ୧୯୨୬ ମସିହାରେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଧର୍ମଘଟ ହେଲା । ଏ ଧର୍ମଘଟ ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ଆଦୌ ବିଚଳିତ ହେଲେନାହିଁ । ଏହି ଦାୟିତ୍ୱ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ହାତରେ ଦୁଇଟି ବିଖ୍ୟାତ ପତ୍ରିକା ଥିଲା । 'ବ୍ରିଟିଶ ଗେଜେଟ୍' ଓ 'ମର୍ଣ୍ଣିଂ ପୋଷ୍ଟ' ନାମରେ ଦୁଇଟି ପତ୍ରିକାକୁ ସେ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ ।

୧୯୨୯ ମସିହାରେ ପୁଣି ତାଙ୍କ ଦଳ ନିର୍ବାଚନରେ ପରାସ୍ତ ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ଲାଗିଥା'ନ୍ତି । ଭାରତକୁ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନ ଦେବା ବିଷୟରେ ଲୋକସଭାରେ ବିଚାର ଚାଲିଥାଏ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଲ ଟେବୁଲ ବୈଠକ ବସୁଥାଏ । ସେ ବୈଠକକୁ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି ଭାରତରୁ ଯାଇଥାନ୍ତି । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କୁ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଖୁବ୍ ସମ୍ମାନ ମିଳୁଥାଏ । ସେ ଭାରତରେ ଯେଉଁ ବେଶରେ ବୁଲୁଥାନ୍ତି, ସେହି ବେଶରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଗୋଲଟେବୁଲ ବୈଠକରେ ଯୋଗଦେଲେ । ଇଂଲଣ୍ଡର ସମ୍ରାଟ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜଙ୍କ ସହିତ କରମର୍ଦ୍ଦନ କଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେ ସେହି ବେଶରେ ଯାଇଥିଲେ । ପୂର୍ବରୁ କେବେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଏପରି ବେଶରେ କେହି ଏତେ ସମ୍ମାନ ପାଇ ନ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସାହେବଙ୍କ ଆଖିରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି ପରି ଦିଶିଲେ ନାହିଁ । ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସାହେବ ସେତେବେଳେ କଳି ଲଗାଇଲେ । ଭାରତକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର କିଛି ସୁବିଧା ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ମତ ଦେଲେ । ଗୋଲ ଟେବୁଲ ବୈଠକରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି

ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ମାଗୁ ନ ଥିଲେ; ସେ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଦାବୀ କରୁଥିଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କର ମତକୁ ସେ ଖାତିର କରୁ ନ ଥିଲେ ।

୧୯୩୧ ମସିହାରେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ସଙ୍କଟ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଏକ ଜାତୀୟ ସରକାର ଗଠନ କରାଗଲା; କିନ୍ତୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କୁ ସେଥିରେ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା ନାହିଁ । ସେ ରାଜନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରୁ କେତେକ ଦିନ ପାଇଁ ଅଲଗା ରହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ସମୟରେ ଜର୍ମାନୀର ଶକ୍ତି କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲା । ହିଟଲର ଜର୍ମାନମାନଙ୍କୁ ଏକାଠି କରି ସୈନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ାଇ ଯୁଦ୍ଧ ସରଞ୍ଜାମ ତିଆରି କରିବାରେ ମନ ପ୍ରାଣ ଲଗାଇ ଦେଇ- ଥିଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଜର୍ମାନୀର ଏ ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧିରେ ଆତଙ୍କିତ ହେଉଥିଲେ । ତେଣୁ ଲୋକସଭାରେ ସରକାରଙ୍କୁ ଏ ଦିଗରେ ସାବଧାନ ରହିବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଉଥିଲେ । ଜର୍ମାନୀ ସଙ୍ଗେ ସମକକ୍ଷ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ବାରମ୍ବାର ସରକାରଙ୍କୁ ଚେତାଇ ଦେଉଥିଲେ । ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜ ୧୯୩୬ ମସିହାରେ ମରିଗଲେ । ଇଂଲଣ୍ଡର ସମ୍ରାଟ ପଦ ଖାଲି ପଡ଼ିଲା । ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅ ଅଷ୍ଟମ ଏଡ଼ୱାର୍ଡ । ତାଙ୍କର ରାଜଗାଦିରେ ଅଧିକାର । ତାଙ୍କର ବିବାହଦ୍ୱାରା ସେ ରାଜଗାଦି ପାଇବାର ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଅଷ୍ଟମ ଏଡୱାର୍ଡଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ମତ ଦେଇଥିଲେ । ସେ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁତା ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଅଷ୍ଟମ ଏଡ଼ୱାର୍ଡ଼ ରାଜଗାଦି ପାଇଲେ ନାହିଁ ।

୧୯୩୮ ମସିହା ଫେବୃୟାରୀ ମାସରେ ଚେମ୍ବରଲେନ ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ଏଡେନ ବୈଦେଶିକ ଦପ୍ତରର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିଲେ । ଏଡ଼େନ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ

ଦଳର ଲୋକ । ଚେମ୍ବରଲେନ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏଡ଼େନଙ୍କୁ ବୈଦେଶିକ ବିଭାଗରୁ ବାହାର କରିଦେଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଏହା ଦେଖି କହିଥିଲେ—"ମୁଁ ଆଜଠୁ ଏ ଭବିଷ୍ୟତ ବାର୍ତ୍ତା ଜଣାଉଛି, ଦିନ ଆସିବ—ତୁମେ ଏକୁଟିଆ ଏ ରାଜ୍ୟ ଚଳାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି ସେ ଦିନ ତୁମେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଆମମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବ ।" ସତକୁ ସତ ସେ ଦିନ ଡେରି ନ ଥିଲା । ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାସମର

୧୯୩୯ ମସିହା ସେପ୍‌ଟେମ୍ବର ମାସ । ସେ ଦିନ ପୃଥିବୀ ପକ୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଦାରୁଣ ଦିନ । ପୃଥିବୀବ୍ୟାପୀ ମହାସମରର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଙ୍କ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏପରି ସମର କେବେ ଆଉ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ପୃଥିବୀର ସମଗ୍ର ଶକ୍ତି ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ଆତ୍ମନିୟୋଗ କଲେ ; ଏକ ପକ୍ଷରେ ଜର୍ମାନୀର ବିରାଟ ବାହିନୀ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ମିତ୍ରପକ୍ଷ । ହିଟଲର ଏ ଯୁଦ୍ଧର କର୍ତ୍ତା । ବିରାଟ ଜର୍ମାନୀ ଦେଶ ନିର୍ମାଣ କରିବାର କଳ୍ପନା ରେ ହିଟଲର ଅସ୍ଥିର ହେଲେ ।

ସେତେବେଳକୁ ଚେମ୍ବରଲେନ୍ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ । ଏ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚେମ୍ବରଲେନ୍ ତତ୍ପର ହେଲେ । ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳକୁ ସେ ପୁଣି ନୂତନ ଭାବରେ ଗଢ଼ିଲେ । ସେ ବାଧ୍ୟହୋଇ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କୁ ନୌ-ବିଭାଗର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ଏତେ ବର୍ଷର ଅଭିଜ୍ଞତା ନେଇ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଯୁଦ୍ଧରେ ମନପ୍ରାଣ ଢାଳିଦେଲେ । ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରଥମ ଛଅ ମାସ କାଳ ନୌ-ବାହିନୀର ବଳ କଷାକଷି ଚାଲିଲା । ସେତେବେଳେ

ଆକାଶବାହିନୀର ଶକ୍ତି ବିଶେଷ କ୍ଷୟ ହୋଇ ନ ଥାଏ । ଖାଲି ପ୍ରତିରପନ୍ଥ ବାନ୍ଧିବାରେ ଆକାଶବାହିନୀ ଲାଗିଥାଏ । ଇଂଲଣ୍ଡର ସ୍ଥଳବାହିନୀ ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶରେ ଜର୍ମାନୀ ଆକ୍ରମଣ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଏ । ପୂର୍ବକାଳରୁ ଇଂରେଜମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ନୌ-ବାହିନୀର ବଳରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ଆସିଛି । ପ୍ରଥମ ଛଅମାସ କାଳ ନୌ-ବାହିନୀ ବରାବର ଯୁଦ୍ଧରେ ଲାଗିରହିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାହାର ବଳ କିଛି କମ ନ ଥିଲା । ଏତେବେଳେ ଏ ବିରାଟବାହିନୀ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରୁଥିବାରୁ ଇଂଲଣ୍ଡର ଜନସାଧାରଣ ନୌ-ବାହିନୀର ପ୍ରଶଂସା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କର ଗୁଣଗ୍ରାମର ପ୍ରଶଂସା ଗାଉଥାନ୍ତି ।

୧୯୪୦ ମସିହାର କଥା । ସେତେବେଳେ ଇଉରୋପ ମହାଦେଶର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ତୁମୁଳ ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଥାଏ । ଜର୍ମାନୀ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ଜିଣି କଳେବର ବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଆଉ ଜର୍ମାନୀ ଶକ୍ତିକୁ ଇଉରୋପ ମହାଦେଶ ମଧ୍ୟରେ କେହି ପରାସ୍ତ କରିପାରିବେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥାଏ । ହିଟଲରଙ୍କର ରାକ୍ଷସୀ ଶକ୍ତି ସମ୍ମୁଖରେ ସମସ୍ତେ ପରାଜିତ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଏତିକବେଳେ ଆଉ ଚେମ୍ବରଲେନଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରିତ୍ୱ ଚଳିପାରିଲା ନାହିଁ । ଦେଶବାସୀ ଏକ ସ୍ୱରରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରି ପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ କରିବାପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ କଲେ । ରାଜା ଷଷ୍ଠ ଜର୍ଜ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ ।

ବଡ଼ ଅସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଏ ପଦ ଦିଆଗଲା । ପୂର୍ବରୁ ସେ ଏ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ, ଏହି ଅସମୟ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଏ ପଦ ଏପରି ଅସମୟରେ ପାଇ ବଡ଼ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । ଯାହା ଦେହରେ ଯେଉଁ ଗୁଣ ଥାଏ, ସେ

ଅସମୟରେ ସ୍ୱୀ ପ୍ରକାଶ କରିପାରିଲେ ବେଶି ପ୍ରଶଂସା ପାଏ ।
ସେତିକିବେଳକୁ ହଲାଣ୍ଡ, ବେଲଜିୟମ ଇଉରୋପର ଦୁଇଟି ରାଜ୍ୟ ଜର୍ମାନୀର ଗ୍ରାସରେ ପଡ଼ି ସାରିଥିଲା । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବଡ଼ ଦୁଃସମ୍ବାଦ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଆସି ପହଞ୍ଚୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଟିକିଏ ସୁଦ୍ଧା ବିଚଳିତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ଧୀରସ୍ଥିର ଭାବରେ ଏ ଯୁଦ୍ଧର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପାଇଁ ସେ ଇଂଲଣ୍ଡବାସୀଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି—ମୁଁ ରାତି ତିନଟାରେ ଶୋଇବାକୁ ଗଲାବେଳେ ମୋ ମନରେ ଦୁଃଖ ନ ଥାଏ । ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି, ଯେପରିକି ମୁଁ ଭାଗ୍ୟ ସହିତ ପାଦ ମିଳାଇ ଚାଲିଛି ଏବଂ ମୋର ସମଗ୍ର ଅତୀତ ଜୀବନ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଏବଂ ଏହି ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ମୋତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲା ।

ସେତେବେଳେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଲୋକସଭାରେ ସେ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ଏକ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ । ଜାତିର ଏ ଦୁର୍ଘଟଣା ସମୟରେ ସମସ୍ତେ ମନପ୍ରାଣ ଦେଇ ଶତ୍ରୁ ବିପକ୍ଷରେ ଠିଆହେବା ଉଚିତ । ସେ ବକ୍ତୃତା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଥିଲେ—ରକ୍ତ, ଅଶ୍ରୁ, କର୍ମ, ଓ ସ୍ୱେଦ ଛଡ଼ା ମୋର ଏତେବେଳେ ଆଉ କିଛି ଅର୍ପଣ କରିବାର ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ସେ ବକ୍ତୃତା ଫଳରେ ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଉତ୍ସାହ, ପ୍ରେରଣା ଓ ବଳ ବଢ଼ି ଆସିଲା । ସେ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ତିନି ଦିନ ପରେ ଏହି ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ ।

କିଛିଦିନ ପରେ ଇଉରୋପର ଇଟାଲୀ ରାଜ୍ୟ ଜର୍ମାନୀ ସଙ୍ଗରେ ଯୋଗଦେଲା । ଇଉରୋପର ଅନେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ରାଜ୍ୟ ଜର୍ମାନୀ ନିକଟରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କଲେ । ଜର୍ମାନୀର ପ୍ରଧାନ ଶତ୍ରୁ ଇଂଲଣ୍ଡ । ଇଂଲଣ୍ଡ ଜୟ କରିପାରିଲେ ହିଟଲର ପୃଥିବୀର ଏକଚ୍ଛତ୍ର ସମ୍ରାଟ

ହୋଇପାରିବେ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ବଳ ଇଂଲଣ୍ଡ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ଇଉରୋପର ବିଜିତ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସୈନ୍ୟ ସରଞ୍ଜାମ ହିଟଲରଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଲା । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଏତେବେଳେ ଇଜିପ୍ଟକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ସୈନ୍ୟ ଓ ଯୁଦ୍ଧ ସରଞ୍ଜାମ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଇଜିପ୍ଟ ପାଖରେ ଥିବା ସୁଏଜ କେନାଲ ହିଟଲରଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଲେ, ଇଂଲଣ୍ଡର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ପୂର୍ବ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରୁ କମିଯିବ; ତେଣୁ ସବୁ ଦିଗରୁ ଇଂଲଣ୍ଡର କ୍ଷମତା ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଲାଗିପଡ଼ିଥିଲେ ।

୧୯୪୧ ମସିହାରେ ଜର୍ମାନୀ ରୁଷିଆ ରାଜ୍ୟ ଆକ୍ରମଣ କଲା । ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ରୁଷିଆ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଦିନରୁ ଶତ୍ରୁତା ରହିଥିଲା । ଏ ବିପଦ ସମୟରେ ଦୁହେଁ ସେ ଶତ୍ରୁତା ଭୁଲିଗଲେ । ଦୁଇରାଜ୍ୟ ପରସ୍ପର ସାହାଯ୍ୟ ସନ୍ଧିରେ ଆବଦ୍ଧ ହେଲେ । ଏତେବେଳେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଘଟିଲା । ଆମେରିକାର ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁଦ୍ଧ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରର ସଭାପତି ଥିଲେ—ରୁଜଭେଲ୍ଟ । ଆମେରିକା ଓ ଇଉରୋପ ମଝିରେ ଆଟଲାଣ୍ଟିକ ମହାସାଗର । ଏ ମହାସାଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏକ ଦ୍ୱୀପରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଓ ରୁଜ୍‌ଭେଲ୍ଟଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହେଲା । ରୁଜ୍‌ଭେଲ୍ଟ ପୃଥିବୀର ଏ ବିପତ୍ତିବେଳେ ହିଟ୍‌ଲରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ସବୁ ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ । ଏହାକୁ ଆଟ୍‌ଲାଣ୍ଟିକ୍ ଚୁକ୍ତି କହନ୍ତି । ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଜାପାନ ମଧ୍ୟ ଇଂରେଜ-ମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କଲା ।

ମିତ୍ରପକ୍ଷୀୟ ରାଜ୍ୟମାନେ ଦ୍ୱିତୀୟ ରଣକ୍ଷେତ୍ର ସୃଷ୍ଟି କରିବା-ପାଇଁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ

କରୁ ନ ଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଜର୍ମାନମାନେ ରୁଷିଆ ଆକ୍ରମଣ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ, ସେତିକିବେଳେ ୧୯୪୪ ମସିହାର ଜୁନ୍ ମାସରେ ଇଉରୋପ ମହାଦେଶର ନର୍ମାଣ୍ଡିଠାରେ ମିତ୍ରପକ୍ଷୀୟ ସୈନ୍ୟମାନେ ଦ୍ୱିତୀୟ ରଣକ୍ଷେତ୍ର ସୃଷ୍ଟି କରିଦେଲେ । ଏତେବେଳେ ମିତ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କର ବଳ ଅନେକ ପରିମାଣରେ କମି ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆମେରିକାର ସାହାଯ୍ୟରେ ସେମାନେ ବରାବର ଜିଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଇଉରୋପର ଉତ୍ତର ଅଞ୍ଚଳ କ୍ରମେ ଜର୍ମାନୀ କବଳରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଲା । ୧୯୪୫ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ମାସ ବେଳକୁ ଜର୍ମାନ ସୈନ୍ୟ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ କଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ଘନଘଟା ମଧ୍ୟରେ ପଞ୍ଚବର୍ଷକାଳ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯୁଦ୍ଧଚିନ୍ତା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରିବାପାଇଁ ସମୟ ପାଇ ନ ଥିଲେ ।

୧୯୪୫ ମସିହା ମଇ ମାସ ୮ ତାରିଖ ଦିନ ଜର୍ମାନୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପରାଜିତ ହେଲା । ହିଟ୍‌ଲର ଆତ୍ମଗୋପନ କଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ସମୟର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ତତ୍ପରତାକୁ ସମସ୍ତେ ପ୍ରଶଂସା କଲେ । ପାଞ୍ଚବର୍ଷକାଳ ସେ ଯେଉଁ ପରିସ୍ଥିତି ଭିତରେ ସମଗ୍ର ଇଂଲଣ୍ଡ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସୁଶୃଙ୍ଖଳ ପରିଚାଳନା କରିପାରିଲେ, ତାହା କେବଳ ତାଙ୍କ ପରି ରାଜନୀତିଜ୍ଞଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ।

—୦—

ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର

ଯୁଦ୍ଧ ସରୁ ସରୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଗାଦି ଛାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କ ଦଳ ନିର୍ବାଚନରେ ପରାସ୍ତ ହେଲେ । ତେଣୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଆଉ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଜାପାନ ସହିତ ଇଂରେଜମାନଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଥାଏ । ଏହି

ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ଏକ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ହେଲେ ତାଙ୍କ ଦଳ ବେଶି ସଂଖ୍ୟାରେ ଲୋକସଭାକୁ ଆସିପାରିବେ ବୋଲି ଚର୍ଚ୍ଚିଲ୍ କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଦଳ ଏଥିରେ ପରାସ୍ତ ହେଲେ । ସାଧାରଣ ଲୋକେ ମାନ୍ଦା-ଦଳର କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପକୁ ପସନ୍ଦ କଲେ ନାହିଁ । ଏ ନିର୍ବାଚନରେ ଶ୍ରମିକଦଳ ବେଶି ସଂଖ୍ୟାରେ ଲୋକସଭାକୁ ଆସିଲେ । ତେଣୁ ଶ୍ରମିକ ଦଳର ନେତା ଅଟଲି ସାହେବ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ ।

ଚର୍ଚ୍ଚିଲ୍ ସାହେବ ଖାଲି ବସିବା ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ରାଜନୀତି କଳା ଛଡ଼ା ତାଙ୍କଠାରେ ଆଉ ଦୁଇଟି କଳା ଅଛି । ସେ ଲେଖକ ଓ ଚିତ୍ରକର ହିସାବରେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଖୁବ୍ ଯଶ ଅର୍ଜନ କରି ଅଛନ୍ତି । ଯୌବନ କାଳରୁ ତାଙ୍କର ଲେଖାଲେଖି ଦିଗରେ ଖୁବ୍ ଦକ୍ଷତା ଥିଲା । ଅନେକ ସମୟରେ ସେ ବହି ଲେଖି, ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶ କରି ଖୁବ୍ ସୁନାମ ଅର୍ଜିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ସେ ସେଥିପାଇଁ ସମୟ ପାଉ ନ ଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧର ଇତିହାସ ଲେଖିବାରେ ସେ ବଡ଼ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ । ଯୁଦ୍ଧର ବର୍ଣ୍ଣନା ତାଙ୍କର ଲେଖନୀରେ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ଏ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରିତ୍ୱ ପୂର୍ବରୁ ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ସମ୍ପାଦକ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ସାହିତ୍ୟିକ ହିସାବରେ ସେ ପୃଥିବୀରେ ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବହିଗୁଡ଼ିକ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ବିକ୍ରୀହୁଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପୃଥିବୀ ମହାସମରର ଇତିହାସ ସେ ଛଅଟି ଭାଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି । ସେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପରେ ଯୁଦ୍ଧ ଇତିହାସ ଲେଖିବାରେ

ମନପ୍ରାଣ ଲଗାଇ ଦେଇଥିଲେ । ୧୯୪୫ ମସିହାରେ ତାଙ୍କର ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ତା'ପରେ କ୍ରମେ ସେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । 'ମାର୍ଲବରୋଙ୍କ ଜୀବନୀ' ବୋଲି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ତାଙ୍କର ବିଖ୍ୟାତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟର ବଡ଼ ମୂଲ୍ୟବାନ ଗ୍ରନ୍ଥ ।

୧୯୫୩ ମସିହାରେ ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ କମିଟି ଦ୍ୱାରା ସେ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ପାଇବେ ବୋଲି ମନୋନୀତ ହେଲେ । ସେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ସାହିତ୍ୟିକ ହିସାବରେ ଏ ପ୍ରାଇଜ ପାଇଲେ । ଇତିହାସ ଓ ଜୀବନୀ ଲେଖିବାରେ ସେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ବୋଲି ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ କମିଟି ମତ ଦେଲେ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ସୁଇଡ଼େନ୍ ଯାଇ ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ ପାଇ ଫେରିବା ପରେ ସେ ନିଜ ଦେଶ ଓ ଅନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରୁ ଅନେକ ସମ୍ମାନଜନକ ପଦ ମଧ୍ୟ ପାଇଲେ । ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ହିସାବରେ ସେ ନିଜ ଦେଶର ସେବା କରିବାବେଳେ ସାହିତ୍ୟ ଓ କଳାର ସେବାକରି ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ସମ୍ମାନାର୍ହ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି ।

ପୁଣି ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରିତ୍ୱ

୧୯୫୧ ମସିହାରେ ପୁଣି ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ ହେଲା । ଏତେବେଳେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କ ବୟସ ୭୭ ବର୍ଷ । ଆମ ଦେଶରେ ଏ ବୟସରେ କୌଣସି ବଡ଼ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ଅଳ୍ପ ଲୋକ ସାହସ କରିବେ । ଏ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ମାନାଦଳ

ଲୋକସଭାକୁ ବେଶି ସଂଖ୍ୟାରେ ଆସିଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ପୁଣି ସେ ଦଳର ନେତା ହିସାବରେ ଏ ବୟସରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଶ୍ରମିକ ଦଳର ପ୍ରଭାବ ଅନେକ କମିଗଲା । ଶ୍ରମିକ ଦଳ ଅମଳରେ ଭାରତ, ବର୍ମା ଓ ସିଂହଳ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଥିଲା । ୧୯୪୭ ମସିହାରେ ଭାରତକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବାବେଳେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସାହେବ ଖୁବ୍ ପ୍ରତିରୋଧ କରିଥିଲେ । ହୁଏତ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଅମଳ ଥିଲେ, ସେ ଆହୁରି ଏପଟ ସେପଟ କରିଥାନ୍ତେ ।

୧୯୫୧ ମସିହାଠାରୁ ୧୯୫୪ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସେହି ଗାଦିରେ ବସି ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ଚଳାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରିତ୍ୱ ବେଳେ ଇଂରେଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଯେତେ ବଡ଼ ଥିଲା; ତାହା ସେପରି ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଇଂରେଜମାନେ ପୃଥିବୀରେ ବଡ଼ ଶକ୍ତି ବୋଲି ଗର୍ବ କରୁଥିଲେ । ସେ ଗର୍ବ ଏବେ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । ଭାରତ ଗତ ୧୯୪୭ ମସିହାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଲା । ଏହି ଆଠ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଭାରତ ଯେପରି ଆଗେଇ ଚାଲିଛି, ଇଂଲଣ୍ଡର ସମକକ୍ଷ ହେବାକୁ ବେଶି ସମୟ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଏବେ ଆମ ଦେଶର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ପଣ୍ଡିତ ଜବାହରଲାଲ ନେହରୁ । ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଉଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ । ଆମ ଦେଶ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପୃଥିବୀରେ ଏବେ ଯେତେ ପ୍ରଭାବ ଅଛି, ତାହା ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସାହେବଙ୍କର ନାହିଁ । ଦିନ ଥିଲା, ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସାହେବଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଭାରତର ସେତେବେଳେ ବଡ଼ଲାଟ ପଣ୍ଡିତ ଜବାହରଙ୍କୁ କେତେଥର ବନ୍ଦୀ କରାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପଣ୍ଡିତ ଜବାହର ଏବେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସାହେବଙ୍କର ସମକକ୍ଷ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି ।

ଆମ ଦେଶର ମତ ଅହିଂସା । ସେହି ଅହିଂସା ମାର୍ଗରେ ଚାଲିକରି ଆମ ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଲା; କିନ୍ତୁ ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କର

ମାତ ଅଲଗା । ଅନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଅଧୀନରେ ରଖିବା ମାତ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସବୁବେଳେ ପସନ୍ଦ କରିଆସିଛନ୍ତି । ସେ ଯୁଗ ଅବଶ୍ୟ ଚାଲିଗଲାଣି । ପୃଥିବୀରେ ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗଣତନ୍ତ୍ରବାଦର ପ୍ରଚାର ଚାଲିଛି । ଏ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ମାତ ଧରି ଚାଲିଛନ୍ତି ।

ଚର୍ଚ୍ଚିଲଙ୍କୁ ୧୯୫୪ ନଭେମ୍ବର ମାସ ୩୦ ତାରିଖ ଦିନ ଅଶୀ ବର୍ଷ ପୂରିଲା । ଇଂଲଣ୍ଡ ଦେଶର ଲୋକେ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମ ଦିବସ ଖୁବ୍ ଉତ୍ସାହରେ ପାଳନ କଲେ । ଆମ ଦେଶ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିଲାବେଳେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଆମ ଦେଶ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଅଧୀନତା ଦୃଢ଼ କରିବାପାଇଁ ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଉଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂଲଣ୍ଡ ପରି ଆମ ଦେଶ ସ୍ୱାଧୀନ । ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ନେଇ ଯେଉଁ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟଗୋଷ୍ଠୀ ଗଢ଼ାଯାଇଛି, ଆମ ଦେଶ ସେ ରାଜ୍ୟଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ । ଆମ ଦେଶର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ ରାଜ୍ୟଗୋଷ୍ଠୀ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଉଛନ୍ତି । ସେଠାରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ ଆସନରେ ବସି ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟର ହିତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରନ୍ତି । ତେଣୁ ଇଂଲଣ୍ଡ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର ବନ୍ଧୁ ରାଜ୍ୟ ।

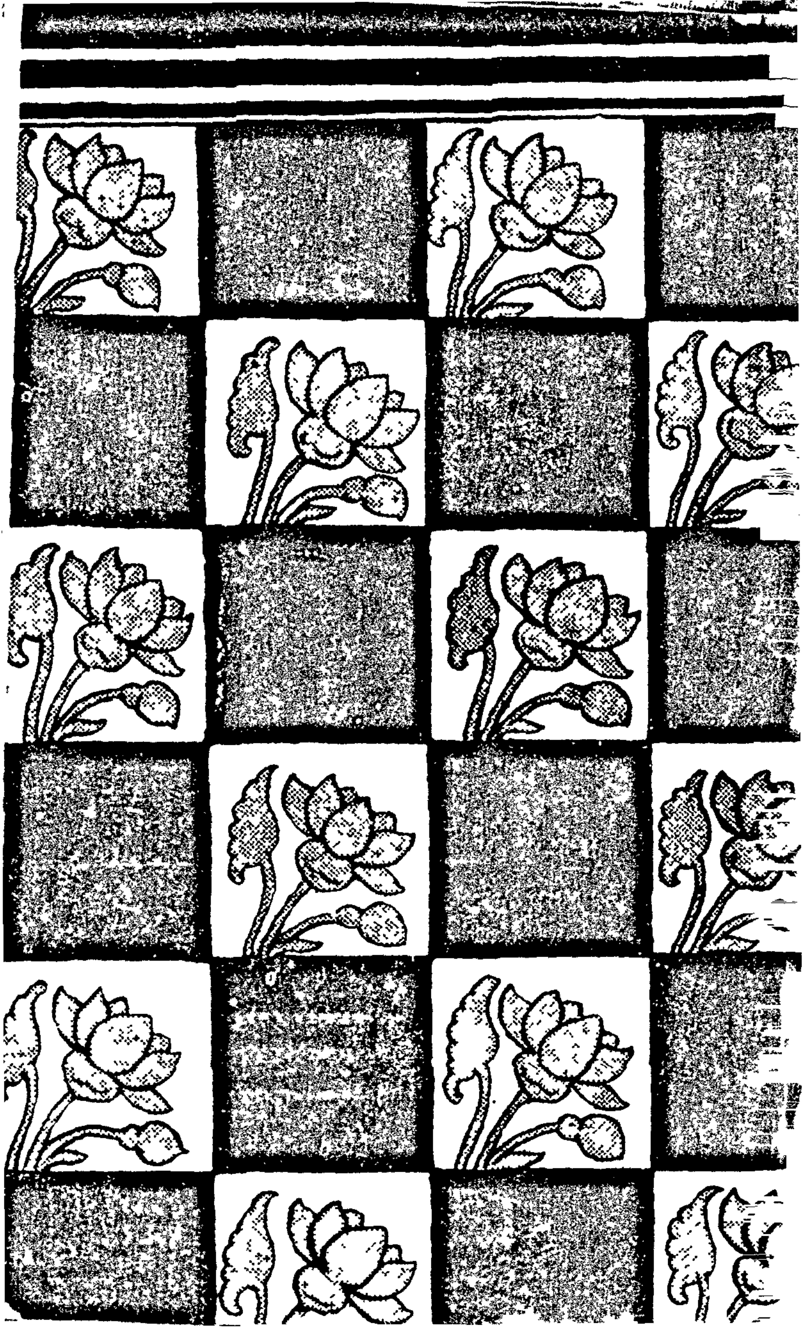

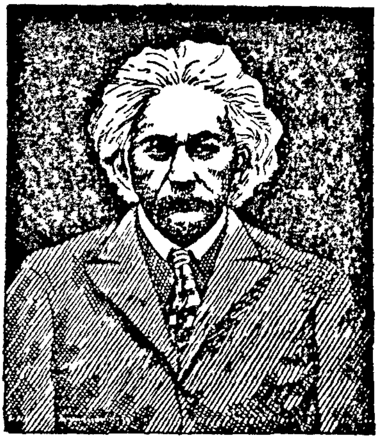

ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍

ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ୍ ସିରିଜ   ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ

ଅଧ୍ୟାପକ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍

ଲେଖକ

ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ମହାପାତ୍ର, ବି. ଏ.

[illegible] ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର

ପ୍ରକାଶକ

ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ମିଶ୍ର

କଟକ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର

ବାଲୁବଜାର : କଟକ-୨

ଚତୁର୍ଥ ସଂସ୍କରଣ

୧୯୭୩

ମୁଦ୍ରାକର

ପ୍ରସାଦ ପ୍ରେସ, କଟକ ୨

ମୂଲ୍ୟ—

ପଞ୍ଚସ୍ତରି ପଇସା

Baigyanika Einstein

SRI RAGHUNATH MAHAPATRA

Publisher

Sri Anant Misra
Cuttack Students' Store
Balubazar, Cuttack-2

Printer

Sri Raghunath Prasad Misra
Prasad Press, Cuttack-2

Fourth Edition
1973

Price
Seventy five Price

ଅଧ୍ୟାପକ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍

ପରିଚୟ

ଯୁଗ ଥିଲା, ଯେତେବେଳେ ରାଜା ମହାରାଜାମାନେ ସମାଜରେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ପାଉଥିଲେ, ସମ୍ମାନ ଗୌରବ ପାଉଥିଲେ । ସେ ଯୁଗ ଏବେ ଚାଲିଗଲାଣି । ଲୋକେ ଆଉ ପଦ ପଦବୀରେ ଭୁଲୁନାହାନ୍ତି । ଏବେ ଗୁଣର ଆଦର ବେଶି ବଢ଼ିଛି । ଗୁଣି ଲୋକେ ସବୁ-କାଳରେ ଆଦର ପାଆନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବକାଳରେ ରାଜାମାନେ ଅଯଥା ଆଦର ପାଉଥିଲେ । ଲୋକେ ଏବେ କାହାଠାରେ ଗୁଣ ନ ଦେଖିଲେ ଆଉ ଆଦର କରୁନାହାନ୍ତି । ଗୁଣବଳରେ ଅତି ସାଧାରଣ ଲୋକ ଉଚ୍ଚ ଆସନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରୁଛି ।

ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ କେତେ ବଡ଼ଲୋକ ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି । କିଏ ସାହିତ୍ୟରେ, କିଏ ବିଜ୍ଞାନରେ କିଏ ବା ଦର୍ଶନ-ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନାଁ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ଲେଟୋ, ଏରିଷ୍ଟଟଲ, ଗାଲିଲିଓ, ନିଉଟନ, କୋପରନିକସ ପ୍ରଭୃତି ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକେ ଏବେ ଖାଲି ନିଜ ନିଜ ଜନ୍ମଭୂମିରେ ନୁହଁ, ପୃଥିବୀର ସବୁ ଦେଶରେ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ବିଜ୍ଞାନ ଚର୍ଚ୍ଚା ବେଶି, ନ ଥିଲା । ଏବେ ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଯେତେ ବିଜ୍ଞାନଚର୍ଚ୍ଚା ବେଶି, ସେ

ଦେଶ ସେତେ ଉନ୍ନତ । ତେଣୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର ଆଦର ସବୁଠୁଁ ବେଶୀ ।

ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ; ତେଣୁ ସେ ଖାଲି ଜର୍ମାନି କିମ୍ବା ଆମେରିକାର ପୂଜ୍ୟ ନୁହନ୍ତି, ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ପୂଜ୍ୟ । ରାଜନୀତି, ଦର୍ଶନ ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ଅପରିସୀମ ଥିଲା । ପୃଥିବୀର ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଜଣେ ବଡ଼ ବିଜ୍ଞାନବିତ୍ ବୋଲି ପୃଥିବୀର ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକେ ମାନନ୍ତି । ରାଜନୀତି, ସମାଜନୀତିରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଧୂରନ୍ଧର ଥିଲେ । ଏପରି ଜଣେ ମହାପୁରୁଷଙ୍କୁ ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ ମିଳିବା ବିଚିତ୍ର କଥା ନୁହେଁ । ବିଜ୍ଞାନରେ ଏକ ନୂଆ ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାନିତ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଜନ୍ମ ଓ ଜର୍ମାନୀ

ପୃଥିବୀରେ ଅନେକ ଦେଶ ଅଛି । ସବୁ ଦେଶର ନାଁ ସମସ୍ତେ ମନେ ରଖନ୍ତିନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏ ଯୁଗରେ ବୋଧହୁଏ 'ଜର୍ମାନି' ଦେଶର ନାଁ ଯେତେ ଲୋକ ଜାଣିଥିବେ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦେଶ ପୃଥିବୀର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଖରେ ଏତେ ପରିଚିତ ନ ଥିବ । ଜର୍ମାନି ଆଜିକାଲିର ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଦେଶ ନୁହେଁ । ଯୁଦ୍ଧବିଗ୍ରହ ପରେ ଯେପରି କେତେ ନୂଆ ଦେଶ ହଠାତ୍ ମୁଣ୍ଡଟେକି ଉଠେ, ଜର୍ମାନି ସେପରି ନୁହେଁ । ଇଉରୋପ ମହାଦେଶର ବଡ଼ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଦେଶମାନଙ୍କ ନାଁ ମଧ୍ୟରେ ଜର୍ମାନିକୁ ଗଣାଯାଏ । ଇଉରୋପ ମହାଦେଶରେ ଗତ ଏବଂ ଚଳିତ ଶତାବ୍ଦୀରେ

ଯେତେ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଛି, ଜର୍ମାନୀ ସବୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ନିଜର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ରଖି ଆସିଛି । ଗତ ପୃଥିବୀବ୍ୟାପୀ ମହାସମରର ପ୍ରଧାନ ଅଭି-ନେତା ଥିଲେ ହର୍ ହିଟ୍‌ଲର୍ । ସେ ସେହି ଜର୍ମାନୀର ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ଶାସକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱର କିଛିକାଳ ପୂର୍ବରୁ ବିସ୍‌ମାର୍କ ବୋଲି ଜଣେ ବଡ଼ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ମଧ୍ୟ ଜର୍ମାନୀରେ ଥିଲେ । ଗତ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷଭାଗରେ ସେ ଇଉରୋପକୁ ତାଙ୍କର ଆଙ୍ଗୁଠି ଆଗରେ ନଚାଉଥିଲେ । ଆମ ଦେଶରେ ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ପରି ବିସମାର୍କ ମଧ୍ୟ ଜର୍ମାନୀର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ରାଜନୀତିବିଶାରଦ ଥିଲେ ।

ସେହି ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତ ଜର୍ମାନୀରାଜ୍ୟରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଶିରୋମଣି ଅଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କର ଜନ୍ମ । ସେ ଯେତେବେଳେ ଜନ୍ମ ହେଲେ, ସେତେବେଳେ ଜର୍ମାନୀ ରାଜ୍ୟର ମାନସମ୍ମାନ, ରାଜନୀତିକବିଚକ୍ଷଣତା ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଖ୍ୟାତି ଲାଭକରିଥିଲା । ପ୍ରିନ୍‌ସ ବିସ୍‌ମାର୍କ ସେତେବେଳେ ଜର୍ମାନୀ ରାଜ୍ୟ ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ରାଜା ଉଇଲିୟମ ବିସମାର୍କଙ୍କ ଉପରେ ଏକରକମ ରାଜ୍ୟଭାର ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଚେଷ୍ଟାରେ ଜର୍ମାନୀ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ରାଜ୍ୟ ହୋଇପାରିଥିଲା ଓ ପୃଥିବୀରେ ସେ ରାଜ୍ୟର ସମ୍ମାନ ବଢ଼ିଥିଲା ।

ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଥିଲେ ଜଣେ ଇହୁଦୀ । ଜର୍ମାନୀ ଦେଶରେ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଅଳ୍ପ ହେଲେହେଁ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଧନଲୋକ ଥିଲେ; ତେଣୁ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କର ବିଶେଷ ଅସୁବିଧା ହୋଇ ନ ଥିଲା । ସେ ବଡ଼ ସୁଖୀ ଥିଲେ । ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଆନନ୍ଦିତ ହେଉଥିଲେ । ସେ ପିଲାଦିନରୁ ଖେଳ କସରତ୍ କରିବାକୁ ଖୁବ୍ ଭଲପାଉଥିଲେ । ବାପା ମା ମଧ୍ୟ ପିଲାକୁ ଏ ଦିଗରେ ବିଶେଷ ଉତ୍ସାହ ଦେଉଥିଲେ । ସେ ଜର୍ମାନୀର ବାଭେରିଆ ରାଜ୍ୟରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ଜର୍ମାନୀର ମିଉନକ୍ ସହର ଖେଳ କସରତ୍ ପାଇଁ ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ସହରରେ ପିଲାଦିନରୁ ଖେଳାଳୀମାନଙ୍କ ସହିତ ସେ ଖେଳିବାରେ ଆନନ୍ଦ ପାଉଥିଲେ । ୧୮୯୪ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଏ ଦଳରେ ଜଣେ ମୁଖିଆ ଖେଳାଳୀ ଥିଲେ ।

ବାଳକ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍

ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ପିଲାଦିନରୁ ଯେପରି ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ଗୁଣୀ ନ ଥିଲେ । ସାଧାରଣ ବାଳକମାନଙ୍କ ପରି ତାଙ୍କର ପଢ଼ାପଢ଼ି, ଖେଳ କସରତ୍ ସବୁ ସାଧାରଣ ଥିଲା । ତଥାପି ତାଙ୍କଠାରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ଥିଲା, ଯାହାଫଳରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଆଦର ଲାଭ କରୁଥିଲେ । ସବୁବେଳେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ବିଷୟ ପଢ଼ିବା ଓ ଅନେକ ଜିନିଷ ଏକାଠି କରି ସାଇତିରଖିବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ପିଲାଦିନରୁ ତାଙ୍କଠାରେ ଥିଲା ।

କୌଣସି ଜିନିଷ ପାଇଲେ, ସେହି ଜିନିଷ ବିଷୟରେ ସେ ଅନେକ କଥା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ଏକୁଟିଆ ବସି ସେହି ଜିନିଷକୁ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଦେଖୁଥିଲେ । ତାହା କିପରି ହେଲା, ତାହାର ଆରମ୍ଭ କେଉଁଠାରେ, ଶେଷ କେଉଁଠି, ଏସବୁ ବିଷୟରେ ସେ ଗଭୀର ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପଢ଼ାପଢ଼ିବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେ ନୀରବରେ ବସି ପଢ଼ିବାକୁ ଭଲପାଉଥିଲେ । ସାଙ୍ଗ ସାଥିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ସେ ଖେଳବେଳେ ଖୁବ୍ ମିଶୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ବିଷୟ ଚିନ୍ତାକରିବା ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ, ସେ ନୀରବ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ବସୁଥିଲେ । ଏହି ନୀରବତା ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା ।

ସେତେବେଳେ ଜର୍ମାନୀର ମିଉନକ୍ ସହର ଖେଳ କସରତ୍ ପାଇଁ ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ସହରରେ ପିଲାଦିନରୁ ଖେଳାଳୀମାନଙ୍କ ସହିତ ସେ ଖେଳିବାରେ ଆନନ୍ଦ ପାଉଥିଲେ । ୧୮୯୪ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଏ ଦଳରେ ଜଣେ ମୁଖିଆ ଖେଳାଳୀ ଥିଲେ ।

ବାଳକ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍

ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ପିଲାଦିନରୁ ସେପରି ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭା ନ ଥିଲେ । ସାଧାରଣ ବାଳକମାନଙ୍କ ପରି ତାଙ୍କର ପଢ଼ାପଢ଼ି, ଖେଳ କସରତ୍ ସବୁ ସାଧାରଣ ଥିଲା । ତଥାପି ତାଙ୍କଠାରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ଥିଲା, ଯାହାଫଳରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଆଦର ଲାଭ କରୁଥିଲେ । ସବୁବେଳେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ବିଷୟ ପଢ଼ିବା ଓ ଅନେକ ଜିନିଷ ଏକାଠି କରି ସାଇତିରଖିବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ପିଲାଦିନରୁ ତାଙ୍କଠାରେ ଥିଲା ।

କୌଣସି ଜିନିଷ ପାଇଲେ, ସେହି ଜିନିଷ ବିଷୟରେ ସେ ଅନେକ କଥା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ଏକୁଟିଆ ବସି ସେହି ଜିନିଷକୁ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଦେଖୁଥିଲେ । ତାହା କିପରି ହେଲା, ତାହାର ଆରମ୍ଭ କେଉଁଠାରେ, ଶେଷ କେଉଁଠି, ଏସବୁ ବିଷୟରେ ସେ ଗଭୀର ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପଢ଼ାପଢ଼ିବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେ ନୀରବରେ ବସି ପଢ଼ିବାକୁ ଭଲପାଉଥିଲେ । ସାଙ୍ଗ ସାଥିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ସେ ଖେଳବେଳେ ଖୁବ୍ ମିଶୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ବିଷୟ ଚିନ୍ତାକରିବା ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ, ସେ ନୀରବ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ବସୁଥିଲେ । ଏହି ନୀରବତା ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା ।

ପିଲାବେଳୁ ଅବସ୍ଥାରୁ ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ଥିଲା । ବିଜ୍ଞାନ ଶ୍ରେଣୀରେ ବସିଲାବେଳେ ସେ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଆନନ୍ଦ ପାଉଥିଲେ । କେହି କୌଣସି ବୈଜ୍ଞାନିକ ତତ୍ତ୍ୱ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ସେ ମନଧ୍ୟାନ ଦେଇ ତାହା ଶୁଣୁଥିଲେ । ପିଲାଦିନରୁ ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିଲା ।

କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଗୁଣ । ଜିନିଷକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲାବେଳେ ସେ ଆଉ ସବୁକଥା ଭୁଲିଯାଉଥିଲେ । ଏପରି କି ସେତେବେଳେ ଦେହରେ କୌଣସି ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ନଜର ମଧ୍ୟ ରହୁ ନ ଥିଲା । ଅନେକ ସମୟରେ ସେ ତାଙ୍କ ପିଲାଦିନ କଥା କହିବାକୁ ଭାରି ଭଲପାଆନ୍ତି । ପିଲାଦିନେ ସେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବାରେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ପାଉଥିଲେ । ଥରେ ଗୋଟିଏ ଚୁମ୍ବକସୂଚୀ ସେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ସେ ସୂଚୀଟିକୁ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଦେଖିଲେ । ସେ ତାକୁ ଯେତିକି ଦେଖୁଥାନ୍ତି, ସେତିକି ସେ ବିଷୟରେ ଆଉ କିଛି ଜାଣିବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ୁଥାଏ । ଏହି ଚୁମ୍ବକ ସୂଚୀଟିକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ହେଉଛି ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ବୈଜ୍ଞାନିକ ନିରୀକ୍ଷଣ ବୋଲି ସେ କହନ୍ତି ।

———

ଛାତ୍ରାବସ୍ଥା

ଜର୍ମାନୀ ରାଜ୍ୟ ପାଖରେ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ୍ ଦେଶ । ପୃଥିବୀରେ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ୍ ପରି ଦେଶ ବିରଳ । ଇଉରୋପର ଏବଂ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ମହାଦେଶର ଲୋକେ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡକୁ ଖାଲି ଦେଖିବା ଏବଂ ବୁଲିବା ଇଚ୍ଛାରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଆସନ୍ତି । କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରୁ

ଛୁଟି ମିଳିଲେ ବିଶେଷତଃ ଇଉରୋପୀୟମାନେ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ସୁନ୍ଦର ଦୃଶ୍ୟ ଉପଭୋଗ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ ଆସି ଥାଆନ୍ତି । ସେ ଦେଶ ଯେପରି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର, ସେହିପରି ମନୋରମ ତେଣୁ ଏ ଦେଶକୁ 'ଇଉରୋପର ଖେଳପଡ଼ିଆ' ବୋଲି କହନ୍ତି ।

ଜର୍ମାନୀରେ ସେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଅଧ୍ୟୟନ ସାରି ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ ଯିବାପାଇଁ ମନ ବଳାଇଲେ । ପିଲାଦିନରୁ ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଆଗ୍ରହ; ତେଣୁ ବିଜ୍ଞାନଶିକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ ଗଲେ । ସେଠାରେ ବିଜ୍ଞାନର ଅନେକ ନୂଆ କଥା ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ବୟସ ମୋଟେ ସତର ବର୍ଷ । ୧୮୯୬ ମସିହାରେ ସେ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡର ବିଖ୍ୟାତ ପୋଲିଟେକ୍‌ନିକାଲ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାମ ଲେଖାଇଲେ । ସୁଇଜର-ଲାଣ୍ଡର 'ଜୁରିଚ' ସହରରେ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟର ଖ୍ୟାତି ସେତେ-ବେଳେ ସମଗ୍ର ଇଉରୋପରେ ବେଶି ଥିଲା ।

ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କ ସେତେବେଳେ ବୟସ ଷୋହଳବର୍ଷ, ସେତେବେଳେ ସେ ବିଜ୍ଞାନରେ ଖୁବ୍ ପାରଦର୍ଶିତା ଦେଖାଇଥିଲେ । ସେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନୂଆ ତଥ୍ୟ ସେତେବେଳେ ବାହାର କରିପାରି ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ନାଁ ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକ ମହଲରେ ଖୁବ ବଢ଼ିଯାଇଥିଲା । ଜୁରିଚ୍‌ର ସେହି ସ୍କୁଲରେ ସେ ୧୮୯୬ ମସିହାଠାରୁ ୧୯୦୧ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ିଥିଲେ । ସେଠାରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନ ଦିଗରେ ପ୍ରତିଭା ଜଣା ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ୧୯୦୧ ମସିହାରେ ସେ ସ୍କୁଲରୁ ସୁନାମ ସହିତ ବି. ଏ. ପାଶ କଲେ । ଏହି ସ୍କୁଲରେ ହିଁ ତାଙ୍କର ପଢ଼ା ଶେଷ ହେଲା

ଆଇନଷ୍ଟାଇନ ପିଲାଦିନରୁ ମନରେ ଯେଉଁ ସବୁ କଥା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ, ଏବେ ପାଠପଢ଼ା ଶେଷହେବା ପରେ ସବୁ-

ବେଳେ ସେହି କାମରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ପନ୍ଦର ଷୋଳବର୍ଷ ବୟସ ବେଳେ ସେ ଗୋଟିଏ କଥା ବିଶେଷ ରୂପେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । 'ଜଣେ ଲୋକ ଗୋଟିଏ ଆଲୋକ ସମ୍ପାତକୁ ଧରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, ତାର କଣ ହେବ ?' ଏ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାରେ ସେ ଦିନରାତି ଲାଗିଯାଉଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ପହଞ୍ଚି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ମନକୁ ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ବା ଆସିବ କାହିଁକି । ଏପରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ସାଧାରଣ ପ୍ରଶ୍ନ ତ ନୁହେଁ । ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନରେ ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କର ଜୀବନର ମଧୁମୟ ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଅତିବାହିତ ହୋଇଯାଇଛି । ଏହି ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସେ ମଧୁମୟ ଯୌବନର ସୁଖ ସମ୍ଭୋଗବୋଲି ମନେ କରି ଆସିଛନ୍ତି, ତେଣୁ ଏ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଶୈଶବାବସ୍ଥାରୁ ସେ ଲାଗିପଡ଼ିଥିଲେ । କ୍ରମେ ବୟସ ଯେପରି ବଢ଼ିଲା, ଜ୍ଞାନ ସେପରି ପରିପକ୍ୱ ହେଲା । ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ, ବୁଦ୍ଧି, ଅନୁଭୂତି ସମସ୍ତ ଏକମୁଖୀ ହୋଇ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତତ୍ତ୍ୱ ଗବେଷଣାରେ ।

କର୍ମ ଜୀବନର ଆରମ୍ଭ

ଆଲବର୍ଟ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ କଲେଜରୁ ଉପାଧି ଲାଭକଲେ । ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନେକ ତଥ୍ୟ କଲେଜରୁ ପଢ଼ିଥିଲେ । ହଜାର ହଜାର ଛାତ୍ର କଲେଜରୁ ଉପାଧି ଲାଭ କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ଏକାପରି ନୁହନ୍ତି । ଆଇନଷ୍ଟାଇନ କଲେଜରୁ ପାଶ୍ କରିବାପରେ ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନ ଚର୍ଚ୍ଚାର କ୍ଷେତ୍ର ଆହୁରି ବଢ଼ିଗଲା ।

୧୯୦୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସେ ବି. ଏ. ପାଶ୍ କଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପକ୍ଷେ ସୁଇଜରଲଣ୍ଡର ଜଳବାୟୁ ଅନୁକୂଳ ଥିଲା । ପୁଣି

ସୁଇଜରଲଣ୍ଡ ଦେଶ ତାଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ଦେଶ ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ସେ ରାଜି ହେଲେନାହିଁ । ସେଇଠାରେ ରହି ବିଜ୍ଞାନଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାପାଇଁ ଆଶା ପୋଷଣ କରିଥିଲେ । ଭାଗ୍ୟକୁ ସେହିଠାରେ ତାଙ୍କୁ ଏକ ଚାକିରି ମିଳିଗଲା । ବର୍ଣ୍ଣ୍ ସହରରେ ଗୋଟିଏ ଅଫିସରେ କିରାଣୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ସେ ନିଯୁକ୍ତିପତ୍ର ପାଇଲେ ଓ ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ । ବର୍ଣ୍ଣ ସହରରେ ପ୍ୟାଟେଣ୍ଟ ଅଫିସରେ ସେ ଚାକିରି ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ଉପରିସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀମାନେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ବିଶେଷ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଯେପରି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅସୁବିଧା ଭୋଗ ନ କରନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଉପରିସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇଥିଲେ । କୌଣସି ଲୋକ-ଠାରେ କୌଣସି ବିଶେଷ ଗୁଣ ଥିଲେ, ତାହାର ଉପଯୁକ୍ତ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର ଦରକାର । ସାଂସାରିକ ଚିନ୍ତା ସବୁ ଉଚ୍ଚ ଭାବନାକୁ ନଷ୍ଟ କରି ପକାଏ । ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଏଥିପାଇଁ ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଆଇନଷ୍ଟାଇନ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସବୁବେଳେ ଉତ୍ସାହିତ ହେଉଥିଲେ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାରେ ସେଥିପାଇଁ ସବୁବେଳେ ସେ ମନୋନିବେଶ କରିପାରୁଥିଲେ ।

ଏ ସମସ୍ତ ସୁବିଧା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ଏ କିରାଣୀ ଚାକିରିକୁ ପସନ୍ଦ କଲେନାହିଁ । ସମସ୍ତ ସମୟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତଥ୍ୟ ଗବେଷଣାରେ ବ୍ୟୟକରିବାପାଇଁ ସେ ଚାକିରିରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ । ଜଣେ ଭଲ କିରାଣୀ ହେବାପାଇଁ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ଥିଲା । ବିଜ୍ଞାନର ନୂତନ ନୂତନ ତଥ୍ୟ ଗବେଷଣାକରି ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ବ୍ରତୀହେବା ତାଙ୍କର ପରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ସେ ଚାକିରିରୁ ଇସ୍ତଫାଦେବାକୁ ବିଚାରିବାବେଳେ ଉପରିସ୍ଥ

କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ତାଙ୍କୁ ଅଫିସକାର୍ଯ୍ୟରୁ ସମସ୍ତ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯିବ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେହେଁ ସେ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା । ବିବାହ-ପରେ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ ସେହି ବର୍ଣ୍ ସହରରେ ରହି ବିଜ୍ଞାନ ଆଲୋଚନାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ ।

ସାପେକ୍ଷତାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ

୧୯୦୧ ମସିହାଠାରୁ ୧୯୦୫ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ ବର୍ଣ୍ ସହରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ । ସେହିଠାରେ ଏହି ୫ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଗବେଷଣା କରିଥିଲେ, ସେ ଗବେଷଣାର ଫଳ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ମାନବସମାଜକୁ ନୂତନ ପଥ ଦେଖାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବ । 'ଥିଓରି ଅଫ୍ ରିଲେଟିଭିଟି' ବା ସାପେକ୍ଷତାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ' ବୋଲି ସେ ଏକ ନୂତନ ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ସେ ତଥ୍ୟ ସେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ଚମତ୍କୃତ କରିଦେଇଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କ ବୟସ ମୋଟେ ୨୬ ବର୍ଷ । ଏ ଗମ୍ଭୀର ତତ୍ତ୍ୱର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଫଳରେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ।

ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କଥା ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣଦ୍ୱାରା ବୁଝାଇଛନ୍ତି—

ଗାଡ଼ି ରେଳରାସ୍ତା ଉପରେ ଚାଲିଛି । ଗାଡ଼ି ପାଖ ଆଖରେ ପୃଥିବୀର କେତେ ଗଛ, କେତେ ପ୍ରାନ୍ତର, ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ସ୍ଥିରହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଗାଡ଼ି ଚାଲୁଥିଲାବେଳେ ଗାଡ଼ି ଗୋଟିଏ ଜଗତ ଏବଂ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜଗତ,

ଏହି ଦୁଇ ଜଗତର ପରସ୍ପର ସଂପର୍କ ଅଛି, ଗାଡ଼ିରେ ବସିଥିବା ଲୋକେ ଏବଂ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଥିବା ଲୋକେ ଏ ଦୁଇଟି ଜଗତକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିବେ । ଗାଡ଼ି ସହିତ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଓ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ସହିତ ଗାଡ଼ିର ଯେଉଁ ସଂପର୍କ ଅଛି, ଏହି ପ୍ରଣାଳୀକୁ ସାପେକ୍ଷତା ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମଧ୍ୟ କେହି କେହି ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ବୁଝନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଘଡ଼ିରେ ଘଣ୍ଟା କଣ୍ଟାଟି ଗୋଟିଏ ଘରୁ ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘଣ୍ଟାଏ ସମୟ ବୋଲି ବୁଝାଏ । ଘଣ୍ଟାଏ ସମୟର ଧାରଣା ଏ ଘଡ଼ିଯୋଗୁଁ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲାବେଳେ ଘଡ଼ି ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଲେ, ଘଣ୍ଟାଏ ସମୟରୁ ବେଶୀ ଚାଲିଗଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଜଣା ପଡ଼େନାହିଁ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରି ଜଣାପଡ଼େ; କିନ୍ତୁ ସମୟ ତ ମନଦ୍ୱାରା ନିରୂପଣ କରାଯାଏନାହିଁ । ତେବେ ମନ ଓ ସମୟର ଯେଉଁ ସଂପର୍କ ତାହା ହିଁ 'ସାପେକ୍ଷିକତା ନିୟମ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଏହି ସାପେକ୍ଷିକତାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବିଷୟରେ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସମୟ ବିନିଯୋଗ କରିଥିଲେ । ୧୯୦୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସେ ଏହାକୁ ପ୍ରଚାର କଲେ । ଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହିଁ ପ୍ରଥମେ ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କୁ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱରେ ପରିଚିତ କରାଇ ଦେଇଥିଲା । ବର୍ଣ୍ଣ୍ ସହରରେ ସେ ନୀରବ ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ଯେ ସାଧନା କରୁଥିଲେ, ସେ ସାଧନାରେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭକଲେ । ଏକାକୀ ରହିଲେ ଓ ମନ ଏକାଗ୍ରହେଲେ ନାନା ସାରତତ୍ତ୍ୱ ଗବେଷଣା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସମୟ ମିଳେ । ସୁଇଜରଲଣ୍ଡର ରାଜଧାନୀ ଅତି ଗହଳି ଚହଳି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ସେ ନୀରବତାର ଉତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ର ପାଇଥିଲେ ।

ଇଥର ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ ବଜୁଳି ଶକ୍ତି ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୁଏ । ଏହି ଶକ୍ତିର ଗବେଷଣା କରୁ କରୁ, ସେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ତଥ୍ୟ ପାଇଲେ । ସେ ନୂତନ ତଥ୍ୟ ହିଁ ଏହି ସାପେକ୍ଷତାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲା ।

ଅଧ୍ୟାପକ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍

ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ଫୁରିତ ହେଲା । ବର୍ଣ୍ଣ୍ ସହର ଓ ସୁଇଜରଲଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବେଶି ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କଲା । ସେତେବେଳକୁ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ ସୁଇଜରଲଣ୍ଡର ଜଣେ ନାଗରିକଭାବରେ ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲେ । ସୁଇଜରଲଣ୍ଡ ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କର ଯଶ ଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେପରି ଜଣେ ମନୀଷୀଙ୍କୁ ନିଜ ଦେଶରେ ରଖିବାପାଇଁ କେଉଁ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କର ବା ଇଚ୍ଛା ନ ହେବ ?

ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣ୍ ସହରରେ ସେ ଛାତ୍ର ଥିଲେ, ସେଇଠି ପୁଣି ହେଲେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପକ । 'ବର୍ଣ୍ଣ୍' ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଇଉରୋପର ପ୍ରଧାନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ । ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରୁ ଏପରି କି ଇଉରୋପ ମହାଦେଶର ବାହାରୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଛାତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ୍ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଆସନ୍ତି । ସେହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍ ଅଧ୍ୟାପକ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ।

ସେହି ବର୍ଷ ବିଜ୍ଞାନରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଓ ନୂତନ ତଥ୍ୟର ପ୍ରକାଶ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଡକ୍ଟର ଉପାଧି ମିଳିଥାଏ । ଏତେ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ଡକ୍ଟର ଉପାଧି ପାଇବା କେବଳ ଜଣେ ଜଣେ ମନୀଷୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସହଜ ହୋଇପାରେ । ବିଭିନ୍ନ ବିଶ୍ୱ-

ବିଦ୍ୟାଳୟ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ନାନା ସ୍ଥାନରୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ । ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ବେଳକୁବେଳ ବଢ଼ିଲା ।

ବର୍ଣ୍ଣ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳରେ ଅଧ୍ୟାପକତ୍ୱ କରିବା ସମୟଠାରୁ ସେ ପ୍ରଫେସର ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍ ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ ପରିଚିତ ହେଲେ । ସେ ଯେଉଁଠାରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ, ସେଠାରେ ଶତ ଶତ ଛାତ୍ର ଆସି ଜମାହେଲେ । ସେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ମଧ୍ୟ ନାମ ଓ ମାନ ବଢ଼ିଲା । ଅନେକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇଲେ ।

ବର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ କେତେକ ବର୍ଷ ଅଧ୍ୟାପକତ୍ୱ କରିବା ପରେ ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କୁ ପ୍ରେଗ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଡାକରା ଆସିଲା । ପ୍ରେଗ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍ ପ୍ରେଗକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ତାଙ୍କର ବେଶ ସମ୍ମାନ ବଢ଼ିଲା । ସେତେବେଳକୁ ୧୯୧୦ ମସିହା । ସେଠାରେ ସେ ଦୁଇବର୍ଷ କଟାଇଲେ । ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପନାରେ ଛାତ୍ରମହଲ ଅତିଶୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ । ଏ ଅଧ୍ୟାପନା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ନିଜର ବିଜ୍ଞାନ ଅନୁଶୀଳନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସବୁବେଳେ ଲାଗି ରହୁଥିଲେ ।

୧୯୧୨ ମସିହାରେ ଜୁରିଚ୍ ପୋଲିଟେକ୍‌ନିକାଲ ସ୍କୁଲରେ ପ୍ରଫେସର ହୋଇ ସେ ସେଠାରୁ ଜୁରିଚ ଗଲେ । ଜୁରିଚରେ ସେ ବେଶିଦିନ କଟାଇ ନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଜର୍ମାନୀ ରାଜଧାନୀ ବର୍ଲିନରୁ ଡାକରା ଆସିଲା । ବର୍ଲିନରେ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଲୋକ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇଲେ । ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନ ଚର୍ଚ୍ଚା ଦେଖି ଜର୍ମାନୀର ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ୧୯୧୩ ମସିହାରେ ବର୍ଲିନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଏକାଡେମୀ ପରିଷଦର ସେ ଜଣେ ପ୍ରମୁଖ ସଭ୍ୟଭାବରେ ବର୍ଲିନରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଅପୂର୍ବ ବିଜ୍ଞାନ

ପୂର୍ବକାଳରେ ବିଜ୍ଞାନ ଉନ୍ନତି କରିପାରି ନ ଥିଲା । ଆଜି କାଲି ବିଜ୍ଞାନବଳରେ ଅନେକ କଥା ହୋଇପାରୁଛି । ଏତେ କଥା ହାତରେ କରିପାରିବ ବୋଲି, ମଣିଷ ପ୍ରଥମେ ବିଚାରି ନ ଥିଲା । ଆମେ ରାବଣର ପୁଷ୍ପକ ବିମାନ କଥା ପୁରାଣରେ ପଢ଼ିଲେ । ମନ୍ତ୍ରବଳରେ କେତେ ଶର ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ ଅନେକ ଦୂର ସ୍ଥାନକୁ ଚାଲିଯାଇ ପାରୁଥିଲା ବୋଲି ପୁରାଣରୁ ପଢ଼ି ପିଲାଦିନରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲୁଁ; କିନ୍ତୁ ସେହିପରି କେତେ କଥା ବିନା ମନ୍ତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଆଜି କାଲି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରୁଛି । ସେତେବେଳେ ଲୋକେ ଏସବୁ କଥା କରିପାରୁଥିଲେ ବୋଲି ଶୁଣିଲେ ଆମେ ଆଜିକାଲି ତାହା ଗଳ୍ପ ବୋଲି ମନେ କରୁଛେ । କିନ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାନ ଗଳ୍ପ ନୁହେଁ, ଏହା ଚିରସତ୍ୟ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ବିଜ୍ଞାନର ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଆମେ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖୁଛେ ।

ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍ ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ଲେଖିଥିଲେ । ଏହି 'ସାପେକ୍ଷତାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ' ବିଷୟଟି ସେଥିରେ ସେ ପରିଷ୍କାରଭାବରେ ବୁଝାଇଥିଲେ । ସେ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ସେ କଥାଗୁଡ଼ିକ ବୁଝାଇଥିଲେ ଯେ ଲୋକେ ତାହା ଆଗ୍ରହରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗଳ୍ପ ପରି ସେ ବହି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଦେଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ବହିର ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଗଳ୍ପ ନୁହେଁ, ଯାହା ଭୌତିକ ଗଳ୍ପପରି ଜଣାପଡ଼ୁଥିଲା, ସେ ତାକୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ପ୍ରମାଣବଳରେ ସତ୍ୟ କରି ଥୋଇ ଦେଉଥିଲେ ।

ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯେତେବେଳେ ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟକୁ ଆମରି ଆଗରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିଦିଏ, ଆମ ମନରେ ସ୍ୱତଃ ଆନନ୍ଦ

ଆସେ । ଜଣେ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଥରେ କହିଥିଲେ, "ସବୁଠାରୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଘଟଣା ହେଉଛି ଯେ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଘଟଣା ଘଟେ ନାହିଁ ।" ସେଥିପାଇଁ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଘଟଣା ଘଟେ, ତାହା ଆମକୁ ବେଶି ଆନନ୍ଦ ଦିଏ । ବିଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ଯେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିଲାବେଳେ ଆଜି କାଲି ହୁଏତ ଆମକୁ ବେଶି ଆନନ୍ଦ ମିଳୁନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେ ଗୁଡ଼ିକର ଆବିଷ୍କାରବେଳେ ତାହା ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଘଟଣା ବୋଲି ଲୋକେ ମନେ କରୁଥିଲେ ।

ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କର ଏହି ନୂତନ ତଥ୍ୟ କ୍ରମେ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲା । ସାଧାରଣ ଲୋକେ କୌଣସି ନୂତନ ତଥ୍ୟକୁ ହଠାତ୍ ବୁଝିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ତଥାପି ଆଇନଷ୍ଟାଇନ ଅତି ସହଜ ଓ ସରଳ ଭାବରେ ଆବିଷ୍କୃତ ତଥ୍ୟକୁ ତାଙ୍କ ବହିରେ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ମହଲରେ ଏହା ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ପୃଥିବୀର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ପରୀକ୍ଷାଗାରରେ ଏ ନୂତନ ତଥ୍ୟର ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇଥିଲେ ।

ବଡ଼ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପୃଥିବୀରେ ଅନେକ ଅଛନ୍ତି । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନେକ ମନୀଷୀ ବହୁଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୋଇଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମନୀଷୀ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍ ଯେଉଁ ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ତାହା ବୁଝିବାପାଇଁ ସେତେବେଳେ ମୋଟେ ବାରଜଣ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସକ୍ଷମ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସହାୟତା ନ ପାଇଲେ ଏ ବିଷମ ତଥ୍ୟ ବୁଝିବା କଷ୍ଟକର ବୋଲି ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ଧାରଣା ଥିଲା । ସାଧାରଣ ସାପେକ୍ଷତା (General Relativity) ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗବେଷଣା ତାଙ୍କର ୧୯୧୬ ମସିହାରେ ସରିଲା; କିନ୍ତୁ ଏ ତଥ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ଆହୁରି କେତେ ବର୍ଷ ଲାଗିଗଲା ।

ଦେଶ ପରିଭ୍ରମଣ

ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧବେଳେ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍ ଜର୍ମାନୀରେ ରହି ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗିରହିଥିଲେ । ୧୯୧୩ ମସିହାରେ ପ୍ରସିଆନ ଏକାଡେମିର ସେ ସଭ୍ୟ ହେଲେ । ତାହା ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିଷଦ । ସେହି ପରିଷଦରେ ଜର୍ମାନୀର ବଡ଼ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧବେଳେ ଜର୍ମାନୀ ବିଜ୍ଞାନର ଏକ ପ୍ରଧାନ କ୍ଷେତ୍ର ଥିଲା । ସରକାରଙ୍କ ସହାୟତାରେ ସେଠାରେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଅନେକ ତଥ୍ୟ ଗବେଷଣା କରିବାର ସୁବିଧା ପାଇଥିଲେ । ସେ ପରିଷଦରେ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍ ସତର ବର୍ଷକାଳ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ସଭ୍ୟ ଭାବରେ ରହିଥିଲେ ।

୧୯୧୪ ମସିହାରେ ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ଜର୍ମାନୀର କେତେକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ସମ୍ପର୍କରେ କେତେକ ସ୍ୱାକ୍ଷର ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କ ପାଖକୁ ସେ ପତ୍ରରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର ନେବାପାଇଁ ଆସିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍ ସେଥିରେ ସ୍ୱାକ୍ଷରଦେବାପାଇଁ ରାଜି ହେଲେନାହିଁ । ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍ ବଡ଼ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା ଲୋକ ଥିଲେ । ଅନ୍ୟ କାହାର ମତରେ ସେ ସହଜରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ । ସେ ଅନ୍ୟକୁ ସହଜରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଘଟଣାରେ କେହି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିବା ଉଦାହରଣ ଖୁବ୍ ବିରଳ ।

ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧରେ ଶାନ୍ତି ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ଜର୍ମାନୀ ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ ହେଲା । ଏ ଯୁଦ୍ଧପରେ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କୁ ଫ୍ରାନ୍‌ସରୁ ଡାକରା ଆସିଲା । ସେ ଜର୍ମାନୀର ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକଭାବରେ

ଫ୍ରାନ୍‌ସ ବୁଲିଗଲେ । ଜର୍ମାନୀ ଓ ଫ୍ରାନ୍‌ସର ଆଜନ୍ମ ଶତ୍ରୁତା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଫ୍ରାନ୍‌ସ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ମଧ୍ୟ ପ୍ରିୟ ଥିଲେ । ସେ ଯୁଦ୍ଧର ପକ୍ଷପାତୀ ନ ଥିଲେ ।

ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କର ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର, ଇଂଲଣ୍ଡ, ଫ୍ରାନ୍‌ସ, ଚୀନ, ଜାପାନ ପ୍ରଭୃତି ଦୂର ଦୂର ଦେଶମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇଥିଲା । ସେଠାରେ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଭାଷଣ—ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ । ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍ ଜଣେ ବଡ଼ ବକ୍ତା ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମଧୁର ସ୍ୱର ଓ ଓଜସ୍ୱୀ ଭାଷାରେ ସେ ଶ୍ରୋତୃମଣ୍ଡଳୀକୁ ମୁଗ୍‌ଧ କରିଦେଉଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ସେ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଯାଇଥିଲେ । ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ କରାଯାଇଥିଲା । ସେ ସବୁଠାରେ ନିଜ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତଥ୍ୟର ଆଲୋଚନା କରି ମଧ୍ୟ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ ।

ଇଂଲଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଜର୍ମାନୀର ଶତ୍ରୁତା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କ ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଓ ସବୁଦେଶ ଆପଣାର । ସେ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରରୁ ଫେରି ଇଂଲଣ୍ଡ ଯାଇଥିଲେ । ଖାଲି ଇଉରୋପ ଓ ଆମେରିକା ନୁହେଁ, ସୁଦୂର ଏସିଆ ମହାଦେଶର ଚୀନ, ଜାପାନ ଓ ପାଲେଷ୍ଟାଇନ୍ ଦେଶମାନ ପରିଭ୍ରମଣ କରି ସେ ଦେଶକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ ।

ସେ ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ସୁନ୍ଦରୀ ମହିଳାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ କେତେକ ବର୍ଷପରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ହେବାରୁ ସେ ଇଉରୋପୀୟ ବିବାହ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଆଉ ଜଣେ ମହିଳାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ ।

———

ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ୍ ପାଇଲେ

ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ବଡ଼ ସରଳ ଥିଲେ । ସେ ନିଜର ଯଶ ପ୍ରଚାର କେତେବେଳେ ହେଲେ ଚାହୁଁ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ କେହି ସମାଲୋଚନା କଲେ, ସେ ତାହା ଧୀର ସ୍ଥିର ଭାବରେ ଶୁଣୁଥିଲେ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରୁ ପ୍ରଶଂସା, ଖ୍ୟାତି, ମାନସମ୍ମାନ ତାଙ୍କୁ ମିଳୁଥିଲା । ଏଗୁଡ଼ିକ ଅତି ସାଧାରଣ ଜିନିଷ ବୋଲି ସେ ମନେ କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ମାନସମ୍ମାନରେ, ଖ୍ୟାତି ପ୍ରଶଂସାରେ ବିଶେଷ ଆନନ୍ଦିତ ବା ଆଗ୍ରାହାନ୍ୱିତ ହେଉ ନ ଥିଲେ ।

ସବୁବେଳେ ନୀରବ ଭାବରେ ସେ ମୁନି ଋଷିଙ୍କ ପରି ସାଧନାରେ ନିରତ ରହୁଥିଲେ । ଜଗତର ମାନବ ସମାଜର କଲ୍ୟାଣରେ ପରିଶ୍ରମ ବ୍ୟୟିତ ହେଲେ, ସେ ତାହାକୁ ସବୁଠାରୁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ ଓ ସେହିପ୍ରକାର ଉଦ୍ୟମରେ ସେ ବରାବର ଲାଗି ରହିଥିଲେ । ଅଧ୍ୟୟନ, ଆଲୋଚନା ଓ ଗବେଷଣା ତାଙ୍କର ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ।

ଆଇନଷ୍ଟାଇନ ପ୍ରଥମେ ସାପେକ୍ଷତାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ତଥ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ । ସେ ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାପରେ 'ସାଧାରଣ ସାପେକ୍ଷତା' ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗି ରହିଥିଲେ । ୧୯୧୬ ମସିହାରେ ଏ ଦ୍ୱିତୀୟ ତତ୍ତ୍ୱ ପୃଥିବୀର ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର ହସ୍ତଗତ ହେଲା । ଏହାପରେ ସେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ତଥ୍ୟର ଗବେଷଣାରେ ଲାଗିଲେ । ଏ ତୃତୀୟ ତଥ୍ୟଟି ହେଉଛି 'ଫଟୋ ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରିକ୍ ତଥ୍ୟ' । ଏ ତଥ୍ୟଟି ସେ ପ୍ରକାଶ କରିବାପରେ ସମଗ୍ର ବୈଜ୍ଞାନିକମଣ୍ଡଳୀରେ ଏକ ନୂଆ ପ୍ରେରଣା

ଖୋଲଗଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ଆହୁରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ତଥ୍ୟ ଆବିଷ୍କୃତ ହେବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମାର୍ଗ ଖୋଲିଗଲା ।

ଏହି ତଥ୍ୟ ଫଳରେ ସମଗ୍ର ମାନବ ସମାଜର ବିଶେଷ ଉପକାର ହେଲା । ଆଜକାଲି ଦୂର ଦେଶମାନଙ୍କରୁ ଆମ ଦେଶକୁ ଫଟୋ ରେଡ଼ିଓ ଦ୍ୱାରା ଆସି ଯାଉଛି । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜିନିଷର ସାହାଯ୍ୟ ନ ନେଇ ଦରକାର ଅନୁସାରେ ଦୁଆର ଖୋଲିବା ଏବଂ ବନ୍ଦ ହେବା କାମ ହୋଇ ପାରୁଛି । ବିଶେଷତଃ ବଣିକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା ସବୁଠାରୁ ଦରକାରୀ ଜିନିସ । ମୁଦ୍ରାଶାଳାମାନଙ୍କୁ ଏ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ରକ୍ଷା କରାଯାଉଛି । 'ବରଗ୍ଲାର ଆଲାରମ' ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟି ଅଛି । ତା ଉପରେ ମଣିଷର ଛାଇ ପଡ଼ିବାମାତ୍ରେ ସେ ଗର୍ଜି ଉଠିବ । ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ଦେଇ କେତୋଟି ଯାନବାହନ ଯାଇଛି, ତାହା ମଧ୍ୟ ଏ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଜଣାପଡ଼ିବ । ଏହିପରି ଅଶେଷ ଉପାୟରେ ଏହା ମଣିଷର ଉପକାର କରୁଛି । ଏହି 'ଫଟୋ ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରିକ' ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଫଳରେ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ୍ ପାଇଥିଲେ ।

ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜର କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ତାଙ୍କୁ ସୁଇଡ଼େନକୁ ଡାକଲେ । ସୁଇଡ଼େନରେ ଏ ପ୍ରାଇଜ ଦିଆଯିବା ପାଇଁ ୧୯୨୧ ମସିହାରେ ବିରାଟ ଉତ୍ସବ କରାଗଲା । ଏ ଉତ୍ସବ ପରେ ତାଙ୍କୁ ନୋବେଲଙ୍କ ଚିତ୍ରସହ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପଦକ ମିଳିଲା । ସମଗ୍ର ମାନବ ସମାଜର ସେ ବିଜ୍ଞାନଗୁରୁ ବୋଲି ମନୋନୀତ ହେଲେ । ବିଜ୍ଞାନ ଜଗତରେ ସେ ଜଣେ ପୁରୋଧା ହେଲେ ।

———

ଜର୍ମାନୀ ତ୍ୟାଗ

୧୯୨୧ ମସିହା ବେଳକୁ ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କର ସୁନାମ ଚାରିଆଡ଼େ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇସାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ଆବିଷ୍କୃତ ତଥ୍ୟ-ଗୁଡ଼ିକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ପରୀକ୍ଷା ଚାଲିଥିଲା । ଜର୍ମାନୀ ସେତେବେଳେ ପ୍ରଥମ ବିଶ୍ୱମହାଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ ହୋଇସାଇଥାଏ । ଜର୍ମାନୀ ଜାତିର ବଳ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନଙ୍କର ଗୁଣ ପୃଥିବୀର ଚାରିଆଡେ଼ ପୂର୍ବପରି ଲୋକମାନେ ଗୁଣି ହେଉଥାନ୍ତି ।

ଇହୁଦୀମାନଙ୍କୁ ଜର୍ମାନୀ ଲୋକେ ଘୃଣା ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖନ୍ତି ।

ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଜଣେ ଇହୁଦୀ, ତେଣୁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେପରି ଖାତିର ଥିଲା, ସେ ଖାତିର କମି ଆସୁଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଲୋକେ ଯେପରି ପ୍ରଶଂସା ନ କରିବେ, ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ତଥ୍ୟ-ଗୁଡ଼ିକର କଟୁ ସମାଲୋଚନା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଚାରପତ୍ର ମରା ଯାଇଥିଲା ଓ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ବଣ୍ଟାଯାଉଥିଲା । ଜର୍ମାନ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଇହୁଦୀ ବୋଲି ଜାଣି ଆଉ ଖାତିର କରୁ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଖ୍ୟାତିକୁ ନଷ୍ଟ କରିବାରେ ଜର୍ମାନମାନେ କେବଳ ଜର୍ମାନୀରେ ସଫଳ ହେଲେ ସିନା, ବିଦେଶରେ ସଫଳ ହେବା ସହଜ ହେଲା ନାହିଁ ।

ଥରେ ଗୋଟିଏ ସଭା ହେଉଥାଏ । ଜର୍ମାନୀର ବଡ଼ ବଡ଼ ନେତାମାନେ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଖାଲି ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କୁ ସମାଲୋଚନା କରିବା ପାଇଁ ଏ ସଭା ଡକାଯାଇଥାଏ । ଦୁଇ ଜଣ ବଡ଼ ଜର୍ମାନ ଅଧ୍ୟାପକ ସମାଲୋଚନା କରିବାପାଇଁ ଆସିଥାନ୍ତି । ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ସବୁ କଥା ଜାଣିଥାନ୍ତି । ସେ ତ ବଡ଼ ନିର୍ଭୀକ ।

ସମାଲୋଚନାକୁ ସେ ଭୟ କରିବା ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ସେ ସେଦିନ ଆସି ସଭାରେ ହାଜର ହେଲେ । ତାଙ୍କର ପରିଚିତ ଅପରିଚିତ କେତେ ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ ସେ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ତ ସମସ୍ତେ ଚିହ୍ନନ୍ତି । ସମାଲୋଚନା ହେଲା । କିଏ କେତେ ପ୍ରକାର କହିଲେ । ସେ ଧୀର ସ୍ଥିର ଭାବରେ ସବୁ ଶୁଣି ଫେରିଲେ । ତାଙ୍କର କାହା ପ୍ରତି ଘୃଣା ବା ବିଦ୍ୱେଷ ଟିକେମାତ୍ର ନ ଥିଲା ।

ଏହାର କେତେ ବର୍ଷ ପରେ ହିଟଲର ଆସିଲେ । ସେ ଜର୍ମାନୀର ଭାଗ୍ୟବିଧାତା ହେଲେ । ତାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ସମଗ୍ର ଜର୍ମାନୀ ରାଜ୍ୟ ଚଳିଲା । ହିଟଲର୍ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ଭାରି ବିରୋଧୀ ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଆଉ ଜର୍ମାନୀରେ ରହିବା ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସହଜ ହେଲାନାହିଁ । ସେ ଜର୍ମାନୀ ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଆମେରିକା ଯିବାପାଇଁ ଠିକ୍‌କଲେ । ସେ ଜର୍ମାନୀର ବିଜ୍ଞାନ ପରିଷଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ୧୯୩୩ ମସିହାରେ ଜର୍ମାନୀ ଛାଡ଼ିଲେ । ଏହାପରେ ପ୍ରିନ୍‌ଷ୍ଟନଠାରେ ସେ ଅଧ୍ୟାପକ ହୋଇଥିଲେ ।

ପୃଥିବୀରେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ

ପ୍ରିନ୍‌ଷ୍ଟନ ସହରକୁ ଆସି ସେ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ପାଇଲେ । ଲୋକେ ସେଠାରେ ତାଙ୍କୁ ଭାରି ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇଲେ । ତାଙ୍କର ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟ ବଡ଼ ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚାଲିଲା । ଏ ସତ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ କରିବାପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଆଉ ନୂତନ ତଥ୍ୟ ଆଲୋଚନାରେ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଥିଲେ । ଏହା ପରେ ପ୍ରାୟ ୨୨ ବର୍ଷ କାଳ ପରିଶ୍ରମ କରି ସେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ତଥ୍ୟ ପାଇଲେ ।

୧୯୪୯ ମସିହାରେ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କର ଏକ ନୂତନ ତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ଏ ତଥ୍ୟ କେତେଜଣଙ୍କର ମିଳିତ ଉଦ୍ୟମରେ ଆବିଷ୍କୃତ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କର ଏଥିପାଇଁ ଦାନ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ । ପ୍ଲାଙ୍କ୍, ଡ଼ିବ୍ରୋଗ୍‌ଲି, ସ୍କ୍ରିଡ଼ିଙ୍ଗରେ ହାଇଜେନ୍‌ବର୍ଗ, ଡାଇରାକ୍, ପାଉଲି ଓ ବୋର୍ ଏମାନେ ଏ ଯୁଗର ଜଣେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ବୈଜ୍ଞାନିକ । ଏହି ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଜ୍ଞାନରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଦେଖାଇ ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ୍ ପାଇଛନ୍ତି । ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନଙ୍କର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଫଳରେ 'କ୍ୱାଣ୍ଟମ୍ ଥିଓରି' ବୋଲି ଗୋଟିଏ ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ତାହାର ଯୋଗୁଁ ଆଟମ୍ ତତ୍ତ୍ୱ ସଫଳ ହୋଇପାରିଲା । ଆଟମ୍‌ବୋମ୍‌ର ଆବିଷ୍କାର ମୂଳରେ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍‌ଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପରିଶ୍ରମ ଅଛି ବୋଲି ସମସ୍ତେ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ।

ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଅନେକ ବହି ଲେଖିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ବହି ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲେଖା; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସାରା ଜୀବନ ସେ ଖାଲି ଏହି କାମରେ ଖଟାଇ ନାହାନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ବଡ଼ ଆଦର୍ଶବାଦୀ । ସେ କହନ୍ତି—ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଶାନ୍ତିପାଇଁ ସବୁ ଦେଶ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ମତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ; ତେଣୁ ଯୁଦ୍ଧ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ହୋଇପଡ଼ୁଛି । ଏ ଯୁଦ୍ଧକୁ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରୁ ଲୋପ କରିଦେବା ଉଚିତ । ମାନବ ସଭ୍ୟତାର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ନାନାପ୍ରକାର ଜିନିଷ ଉଦ୍ଭାବନ କରିବା ଦରକାର; ତେଣୁ ପୃଥିବୀରେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୂତ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ମାନବ ଜୀବନର କ୍ଷୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନ ଲଗାଇ, ସଭ୍ୟତାର ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ଲଗାଇବା ଉଚିତ ।

ସେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଯୁଦ୍ଧଲୋପପାଇଁ ଏକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଇଥିଲେ । ବିଶ୍ୱ ସରକାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଫଳରେ ବିଶ୍ୱରେ ଶାନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବ ବୋଲି ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ଆମେରିକା, ଋଷିଆ, ଇଂଲଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତି ପୃଥିବୀର ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ ଦେଶର ନେତା-ମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ଏ ବିଷୟରେ ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ, ସେ ମତ ଦେଇଥିଲେ । ଯାହାର ଯାହା ମତି, ସେ ଖୋଲାଖୋଲି ଭାବରେ କହିଦେବା ଉଚିତ । ପରସ୍ପରକୁ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଚିହ୍ନିଲେ ଆଉ ଶତ୍ରୁତା ରହିବନାହିଁ । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ପୃଥିବୀର ବଡ଼ ବଡ଼ ନେତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେଥର ଆଲୋଚନା ହୋଇଯାଇଛି । ଋଷିଆ ଦେଶର ନେତାମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ବିଷୟରେ କେତେକ ଭଲ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଗାନ୍ଧିବାଦୀ ନୁହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କୁ ସେ ଖୁବ୍ ଖାତିର କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବଡ଼ ବଡ଼ ବହିରେ ସେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତିରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି ଯେଉଁ ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ ଉଦାହରଣ ଦେଖାଇ-ଛନ୍ତି, ସେ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି । ଭାରତ ଜବାହରଲାଲଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଯେପରି ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱରେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠାପାଇଁ ଲାଗିପଡ଼ିଥିଲା, ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଭାରତର ସେ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲେ ।

———

ଆଦର୍ଶ ମାନବ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍

ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଥରେ କହିଥିଲେ—"ମୁଁ ନିଜକୁ ଜଣେ ପଦାର୍ଥବୈଜ୍ଞାନିକ ରୂପେ ପରିଚୟ ଦେବା ଅପେକ୍ଷା ଦାର୍ଶନିକ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ପସନ୍ଦକରେ ।" ପୁଣି ସେ କହିଛନ୍ତି, 'ଜୀବନର କୌତୂହଳ ସବୁଠୁ ଉପଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ·········ଏହି କୌତୂହଳୋଦ୍ଦୀପକ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦୃଷ୍ଟି ଧର୍ମର ଉତ୍ପାଦକ ।'

ସେ ନୀରବତାକୁ ସବୁଠାରୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଆଦର୍ଶଜୀବନ ହେଉଛି—ବାହ୍ୟ ସଂସାରଠାରୁ ପୃଥକ୍ ରହି ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ କର୍ମମୟ କରି ଗଢ଼ିବା । ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର । ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ଆକର୍ଷଣୀ ଶକ୍ତି ଥିଲା । କୌଣସି ଲୋକକୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରାଯାଇପାରିବ; ସେ ତାହା ଭଲରୂପେ ଜାଣିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରଶାନ୍ତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଯେ କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ ଯେ କୌଣସି ଲୋକକୁ ଆକର୍ଷଣ କରିପକାଏ ।

ଏଯୁଗରେ ତାଙ୍କ ପରି ଲୋକ ବିରଳ । ପୁଣି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତରେ ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନଙ୍କ ପରି ଜଣେ ଲୋକ ଥିବ କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ସରଳ, ନିରଳସ, ନିରାଡ଼ମ୍ବର ଭାବରେ ସେ ଜୀବନ-ଯାତ୍ରା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ । ସେ କେବେହେଲେ ନାପିତର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ସାହେବମାନଙ୍କ ପରି ସେ ଗଳାରେ କେବେ ଗଳାବନ୍ଧା ବାନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ, କି ମୋଜା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପୃଥିବୀର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକଠାରୁ ସବୁବେଳେ ସେ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଭଲଲାଗେ । ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ଅତି ଦରକାରୀ ବୋଲି ଲୋକେ ମନେ କରନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ସେ ଆଦୌ ଖାତିର କରୁ ନ ଥିଲେ । ବିଳାସବ୍ୟସନ ଲାଳସା ତାଙ୍କର ଆଦୌ ନ ଥିଲା କି ସେ ସ୍ୱାର୍ଥପର ନ ଥିଲେ । ସବୁବେଳେ

ପ୍ରକୃତିର ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ୟ ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ବ୍ରତୀ ରହି ସେ ସମସ୍ତ ଅତିବାହିତ କରୁଥିଲେ । ଜଗତରେ କେହି ଚିରଦିନ ବଞ୍ଚେ ନାହିଁ । ଜୀବନ ସିନା ଚିର ନୁହେଁ, ଜୀବନର ମହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଚିର ହୋଇ ପୃଥିବୀରେ ରହିଯାଏ ଏବଂ ମଣିଷକୁ ଅମର କରି ରଖେ । ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଭାରି ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ମାନବସମାଜର କଲ୍ୟାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗି ରହିଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ବିଗ୍ରହ ବେଳେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପଦେ କଥାକୁ ଚାହିଁ ରହୁଥିଲେ ।

ଆଜି ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ ଆଉ ଇହଜଗତରେ ନାହାନ୍ତି । ଆଜକୁ ବର୍ଷେ ହେବ ସେ ଏ ମରଧାମରୁ ଅମରଧାମକୁ ଚାଲିଗଲେଣି । କେତେକ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଆମେରିକା ଦେଶରେ ଜନ୍ମହୋଇ ଆମେରିକା ପରି ମହାଦେଶକୁ ଚଳେଇଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ମରିଯିବାପରେ ତାଙ୍କୁ ବେଶି ଲୋକ ମନେ ରଖନ୍ତିନାହିଁ; ମାତ୍ର ଆଇନ୍‌ଷ୍ଟାଇନ୍ ଆମେରିକାରେ ଖାଲି ନୁହନ୍ତି, ପୃଥିବୀରେ ସବୁ ଦେଶରେ ପୂଜା ପାଉଥିଲେ ଏବଂ ସେ ଖାଲି ଏ ଯୁଗରେ ନୁହେଁ, ସବୁ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ପୂଜା ପାଉଥିବେ ।

— — —

ମୁଦ୍ରାକର—ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର, ପ୍ରସାଦ ପ୍ରେସ, କଟକ-୨

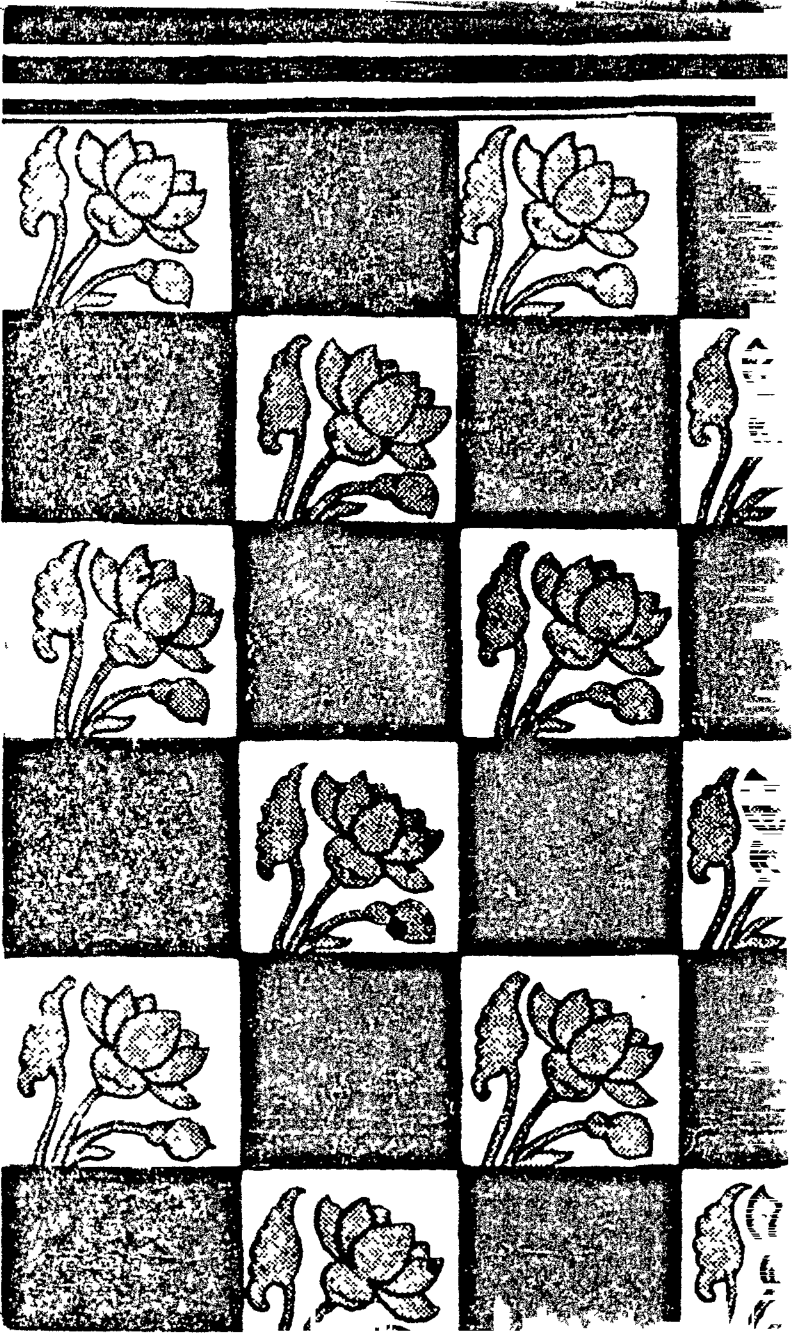

ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ରମଣ

ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ୍ ସିରଜ — ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡ

ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ରମଣ

ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ମହାପାତ୍ର, ବ. ଏ.

କଟକ-ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର

ପ୍ରକାଶକ :
ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ମିଶ୍ର
କଟକ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର
କଟକ : ୨
ତୃତୀୟ ସଂସ୍କରଣ
୧୯୭୧
ମୁଦ୍ରାକର :
ପ୍ରସାଦ ପ୍ରେସ
କଟକ : ୨
ମୂଲ୍ୟ—ଷାଠିଏ ପଇସା ମାତ୍ର

Acharjya Raman
Sri Raghunath Mahapatra
Publisher
Cuttack Students' Store
Cuttack
Third Edition
1971
Printer
Prasad Press
Cuttack-2
Price-60 Paisa

ଆର୍ଯ୍ୟ ରମଣୀ

ବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭାରତ

ଏଇ ଭାରତ ଭୂମିକୁ କେତେ ନେତା, କବି, ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ସମାଜସେବୀ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିଯାଇଛନ୍ତି । କାହିଁ କେତେ ଯୁଗରୁ ଭାରତ ସେମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ଗରିମାଦ୍ୱାରା ନିଜର ମହତ୍ତ୍ୱ ବଜାୟ ରଖିଛି । ଭାରତର ଅତୀତ ଇତିହାସ ଯେପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ଦୀପ୍ତ । କେତେ ଗାଣିତିକ, ଜ୍ୟୋତିଷୀ ମଧ୍ୟ ଏ ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ପୁରାତନ ଦେଶମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରୀସ୍, ରୋମ, ମିଶର, ଭାରତ ଓ ଚୀନ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ଆସିଛନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ଗ୍ରୀସ୍ ଓ ମିଶର ଦେଶପରି ଭାରତ ମଧ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିଷ ଓ ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସେହି ପୁରାତନ କାଳରୁ ପୃଥିବୀରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜ୍ଜନ କରି ଆସିଛି । ଯେତେବେଳେ ପ୍ଲେଟୋ, ଏରିଷ୍ଟଟ୍ଲ ପ୍ରଭୃତି ଜ୍ୟୋତିଷୀମାନଙ୍କ ନାମ ଗଣାଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଆମ ଦେଶର ଭାସ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ, ବରାହମିହିର ପ୍ରଭୃତି ଗଣିତଜ୍ଞମାନଙ୍କୁ ସେହି ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରାଯାଏ । ଆମ ଭାରତ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁରାତନ କାଳରେ ପଛରେ ପଡ଼ି ନ ଥିଲା ।

ଗୃଷ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେନାହିଁ । ସହଜେ ତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଗୃଷ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଘରଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ି ତ୍ରିଚିନାପଲ୍ଲୀ ସହରରେ ଘର କରି ରହିଲେ । ତାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ସେ ବଂଶର କେହି ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଏପରି ସହରରେ ରହି ନ ଥିଲେ । ସେ ଅଳ୍ପ ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ । ପୁଣି ତ୍ରିଚିନାପଲ୍ଲୀ ପରି ସହରରେ ରହିବା ଫଳରେ ତାଙ୍କର ପଢ଼ିବାର ସୁବିଧା ହେଲା । ସେତେବେଳେ ଇଂରେଜୀ ପଢ଼ିବା ଲୋକ କମ୍ ଥାନ୍ତି । ଅଟ୍ୟର ମହାଶୟ ନିଜେ ନିଜେ ପଢ଼ି ସୁଶିକ୍ଷିତ ହେଲେ । ତ୍ରିଚିନାପଲ୍ଲୀର ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲରେ ସେ ଶିକ୍ଷକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ଉକ୍ତ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକତା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଘରୋଇ ଭାବରେ ବି. ଏ. ପଢ଼ୁଥାନ୍ତି । ଅଟ୍ୟର ମହାଶୟ ବି. ଏ. ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଭେଙ୍କଟ ରମଣଙ୍କର ଜନ୍ମ ।

୧୮୮୮ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସ ୭ ତାରିଖ । ସେହିଦିନ ଭେଙ୍କଟ ରମଣ ଅଟ୍ୟର ମହାଶୟଙ୍କର ଘର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅଟ୍ୟର ବି. ଏ. ପାସ କଲେ । ସେତେବେଳେ ବି. ଏ. ଉପାଧିଧାରୀ ଲୋକ କଲେଜର ପ୍ରଫେସର ହୋଇ ପାରୁଥିଲେ । ତ୍ରିଚିନାପଲ୍ଲୀ କଲେଜରେ ସେ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ବିଶେଷତଃ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଗଣିତ ବିଦ୍ୟାରେ ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ବେଶି ଥିଲା ଓ ସଙ୍ଗୀତକଳା ବଡ଼ ପ୍ରିୟ ଥିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ବୀଣା ବଜାଇ ଜାଣୁଥିଲେ ।

୧୮୯୨ ମସିହାରେ ଅଟ୍ୟର ତ୍ରିଚିନାପଲ୍ଲୀ କଲେଜ ଛାଡ଼ି ବର୍ତ୍ତମାନ ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶର ବିଶାଖାପାଟଣା କଲେଜରେ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପକ ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ଏହି କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜି. ଟି. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟ୍ୟାଙ୍ଗାର । ଅଟ୍ୟାର ମହାଶୟଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଆଗରୁ ବନ୍ଧୁତା ଥିଲା ଓ ସେହି ବନ୍ଧୁତାର ଅନୁରୋଧରେ ସେ ତ୍ରିଚିନାପଲ୍ଲୀ ଛାଡ଼ିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଭେଙ୍କଟଙ୍କ ବୟସ ମୋଟେ ଚାରିବର୍ଷ ।

ବାଳକ ରମଣଙ୍କ ମାତାଙ୍କ ନାମ ଶ୍ରୀମତୀ ପାର୍ବତୀ ଅମ୍ମାଳ । ସେ ଜଣେ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର କନ୍ୟା ଥିଲେ । ପାର୍ବତୀଙ୍କ ପିତା ବଡ଼ ବିଦ୍ୟାନୁରାଗୀ ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରି ପାଦରେ ଚାଲି ଚାଲି ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରଦେଶକୁ ଯାଇଥିଲେ । ପାର୍ବତୀ ପିତାଙ୍କ ପରି ବଡ଼ ବିଦ୍ୟାନୁରାଗିଣୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଗୁଣ ଥିଲା । ସେ ଦେଖିବାକୁ ସୁଶ୍ରୀ ଥିଲେ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସେ ତାହାକୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତି ଆଗ୍ରହ ସହିତ କରିବାରେ ମନ ପ୍ରାଣ ଢାଳି ଦେଉଥିଲେ ।

ଏହିପରି ପିତାମାତାଙ୍କର ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ଧରି ଭେଙ୍କଟ ରମଣ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ପିତାମାତାଙ୍କର ଆଦର ଓ ସ୍ନେହ ମଧ୍ୟରେ ଭେଙ୍କଟ ବଢ଼ିଲେ । ତିରୁଚୁଲିର ମନୋରମ ଦୃଶ୍ୟ ଓ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳର ଶରୀର ହିତକାରୀ ଜଳବାୟୁ ମଧ୍ୟରେ ଭେଙ୍କଟଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳ କଟିଲା ।

ରମଣଙ୍କ ଶିକ୍ଷା

ଭାରତରେ କାଶୀ ବିଦ୍ୟାନଗରୀ ନାମରେ ପରିଚିତ । ପୂର୍ବକାଳରେ ଲୋକେ କାଶୀକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଭାରତରେ କାଶୀପରି ଆହୁରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଦ୍ୟାପୀଠ ଅଛି । ସେହି ବିଦ୍ୟାପୀଠମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ତିରୁଚୁଲି ଗୋଟିଏ ।

ବିଶାଖାପାଟଣା ଆଜକାଲିର ସହର ନୁହେଁ । ଉକ୍ତ ସହରଟି ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲା । ଇଂରେଜମାନେ ଆସିବା ପରେ ଏ ସହରର ନାମ ଭାଇଜାଗାପଟ୍ଟମ ହୋଇଅଛି । ଏହାର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି ।

ଏହି ଭାଇଜାଗାପଟ୍ଟମ ସହରରେ ରମଣଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳ କଟିଲା । ସେ ଏହି ସହରର ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଗଲେ । ତାଙ୍କର ପିତା ଥିଲେ ମହା ବିଦ୍ୱାନ୍ ଲୋକ । ରମଣଙ୍କ ଶିକ୍ଷା, ଦୀକ୍ଷା ପ୍ରତି ସେ ଖୁବ୍ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଉଥିଲେ । ପିଲାଦିନରେ ସେ ଭଲ ପଢୁଥିଲେ । ପାଠପଢ଼ା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଥିଲା । ସେ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ହାଇସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷା ଶେଷ କରି ବିଶାଖାପାଟଣା କଲେଜରେ ନାମ ଲେଖାଇଲେ । ବିଶାଖାପାଟଣାର ଏହି କଲେଜର ନାମ ଆନ୍ଧ୍ର କଲେଜ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶରେ ଏହି ସହର ଓ ଏହି କଲେଜ ଅବସ୍ଥିତ ।

ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଆନ୍ଧ୍ର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କେତେକ ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଅଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବତନ ରାଜା ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ବିଭାଗ ଖୋଲାଯାଇଛି । ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସେତେବେଳେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗାର । ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗାରଙ୍କ ପରି ଧୁରନ୍ଧର ଇଂରାଜୀ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାରତରେ ଆଉ ନଥିଲେ । ତେଣୁ ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇଥିଲା । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଆୟଙ୍ଗାରଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଦକ୍ଷତା ଥିଲା ।

ବାଳକ ରମଣ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିଲାବେଳୁ ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ାରେ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହୀ ଥିଲେ । ବିଜ୍ଞାନ ଶ୍ରେଣୀରେ ସେ ସବୁବେଳେ ବଡ଼ କୌତୂହଳଜନକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଶିକ୍ଷକ ମହାଶୟଙ୍କର ପ୍ରିୟପାତ୍ର ହୋଇଥିଲେ । ଘରକୁ କୌଣସି ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଶ୍ନ ଦିଆଯାଇଥିଲେ, ସେ ଅନେକ ରାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ ଖାଇ ନ ଶୋଇ ତାହାର ସାଧନାରେ ଲାଗି ପଡ଼ୁଥିଲେ । ବିଜ୍ଞାନର କଠିନତର ବିଷୟମାନ ସେ ଅତି ସହଜରେ ସମାଧାନ କରିପାରୁଥିଲେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାଳକମାନଙ୍କୁ ସେ ଅନେକ କଥା ଶିଖାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଅତ୍ୟଧିକ ପରିଶ୍ରମ ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କ୍ରମେ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ତଥାପି ବିଜ୍ଞାନରୁ ତାଙ୍କର ସ୍ପୃହା କମିଲା ନାହିଁ । ସେ ବାରବର୍ଷ ବୟସରେ ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ ପରୀକ୍ଷାରେ କୃତିତ୍ୱ ସହ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ ।

ଏହାପରେ ଆନ୍ଧ୍ର କଲେଜରେ ସେ ଆଇ. ଏ. ପଢ଼ିଲେ । ଆଇ. ଏ. ଦୁଇବର୍ଷ ପଢ଼ିସାରି ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପାସ୍ କଲେ । ଆନ୍ଧ୍ର କଲେଜରେ ତାଙ୍କର ନାମ ସମସ୍ତେ ଜାଣିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏହାପରେ ଆଉ ସେ କଲେଜରେ ନ ପଢ଼ି ସେଠାରୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଗଲେ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ପ୍ରେସିଡେନ୍‌ସି କଲେଜ ଭାରତର ବଡ଼ ବଡ଼ କଲେଜମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ । ସେହି କଲେଜରେ ସେ ବି. ଏ. କ୍ଲାସରେ ନାମ ଲେଖାଇଲେ । ବନ୍ଧୁମାନେ ତାଙ୍କୁ ଇତିହାସ ନେଇ ବି. ଏ. ପଢ଼ିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ଭାରତରେ ସରକାରୀ ଚାକିରି ଖଣ୍ଡିଏ ପାଇବା ଅତି ଭାଗ୍ୟର କଥା ହୋଇଥାଏ । ସେହି ଚାକିରି ଇତିହାସ ପଢ଼ିଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସୁବିଧାରେ ମିଳେ , ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ଇତିହାସ ନ ପଢ଼ି ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ିଲେ ।

ରମଣ ସେତେବେଳେ ବୟସରେ ତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିଲେ । ଦେଖିବାକୁ ପତଳା ଓ ଦୁର୍ବଳ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ଏପରି ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଳକକୁ ବି. ଏ. କ୍ଲାସରେ ଦେଖି ସମସ୍ତଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କର ଉପରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ପ୍ରେସିଡେନ୍‌ସି କଲେଜର ସେତେବେଳେ ଇଂରାଜୀ ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଇ.ଏଇଚ.ଇଲିୟଟ । ସେ ପ୍ରଥମେ ରମଣଙ୍କୁ ଦେଖି ଭାବିଲେ, ବୋଧହୁଏ କୌଣସି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଳକ ଭୁଲରେ ଏ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଛି । ପରେ ରମଣଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକି ପଚାରି ବୁଝିଲେ ଯେ, ସେ ପ୍ରକୃତରେ ବି. ଏ. କ୍ଲାସର ଛାତ୍ର ଓ ତାଙ୍କର ବୟସ ମୋଟେ ତେରବର୍ଷ । କଲେଜର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ରମଣଙ୍କୁ ଦେଖି ଏବଂ ତାଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଓ ଅଧ୍ୟୟନ ଲିପସା ବିଷୟ ଜାଣି ବଡ଼ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ।

କଲେଜର ବିଜ୍ଞାନାଗାରରେ ଯେଉଁ ବିଜ୍ଞାନ ତଥ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଏ, ରମଣଙ୍କୁ ସେ ସବୁ ପୁରୁଣା ଲାଗେ । କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ରମଣଙ୍କର ପ୍ରତିଭାର ସୂଚନା ପାଇ ବିଜ୍ଞାନାଗାରରେ ବେଶି ସମୟ ପରୀକ୍ଷା ସେ ଯେପରି କରିପାରିବେ, ସେପରି ସୁବିଧା କରିଦେଇ-ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଭୌତିକ ବିଜ୍ଞାନ ସହ ଗଣିତ ବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ୁଥିଲେ । ୧୯୦୪ ମସିହାରେ ସେ ବି.ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ପରୀକ୍ଷାରେ ଅତି ଯୋଗ୍ୟତାସହ ପାସ୍ କରିଥିଲେ । ସେ ବର୍ଷ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶ୍ରୀ ରମଣ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ବି. ଏ. ଉପାଧି ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ଏମ୍. ଏ. ଶିକ୍ଷା

ଶ୍ରୀରମଣ ବି. ଏ. ପାସ କରିବାପରେ ତାଙ୍କୁ କେତେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପଦକ ଓ ପୁରସ୍କାର ମିଳିଲା । ସେ ଯେତିକି ପାଠ ପଢ଼ିଲେ, ସେତିକି ଜ୍ଞାନ

ପିପାସା ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିଲା । ବି. ଏ. ପାସ ପରେ ଏମ୍. ଏ. ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ସ୍ପୃହା ଜାତ ହେଲା । ପ୍ରେସିଡେନ୍‌ସି କଲେଜରେ ଏମ୍. ଏ. ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସେହି ସମୟଠାରୁ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଶ୍ରୀ ରମଣ ଏମ୍. ଏ.କ୍ଲାସରେ ନାମ ଲେଖାଇଲେ । ପ୍ରଫେସରମାନେ ରମଣଙ୍କର ବିଚକ୍ଷଣତା ଦେଖି ତାଙ୍କୁ କଲେଜର ବିଜ୍ଞାନାଗାରରେ ଅଧିକ ସୁବିଧା ଦେଇଥିଲେ । କଲେଜର ପାଠ୍ୟ-ନିର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଟ ସମୟ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସେ କଲେଜରେ ଯୋଗ ନଦେଇ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିପାରିବେ ବୋଲି ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁମତି ଦେଇଥିଲେ । ସେ ଭୌତିକ ଓ ଗଣିତ ବିଜ୍ଞାନର ଗବେଷଣାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ରମଣଙ୍କର ଜଣେ ସହପାଠୀ ଶ୍ରୀ ବି. ଆପପାରାଓ ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ତଥ୍ୟ ବୁଝାଇବାପାଇଁ କଲେଜର ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପକ ମି. ଜୋନ୍‌ସଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ । ସେ ତଥ୍ୟର ସମାଧାନ ସେ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀରମଣ ସେ ତଥ୍ୟର ସମାଧାନରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ ଓ ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ତାହାକୁ ଏକ ନୂତନ ଉପାୟରେ ସମାଧାନ କରି ମି. ଜୋନ୍‌ସଙ୍କୁ ତାହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଦେଲେ । ମି. ଜୋନ୍‌ସ କ'ଣ ବିଚାରିଲେ କେଜାଣି, ସେ ସମାଧାନଟିକୁ ଦେଖିବେ ବୋଲି କହି ଅନେକ ଦିନ ବିଳମ୍ବ କଲେ । ଦିନେ ଶ୍ରୀରମଣ ତଥ୍ୟଟିକୁ ଆଉ ଥରେ ଦେଖିବେ ବୋଲି କହି ମାଗି ଆଣିଲେ । ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ଲେଖା ଲେଖି ଇଂଲଣ୍ଡର ଗୋଟିଏ ନାମଜାଦା ପତ୍ରିକାକୁ ପଠାଇଦେଲେ । କାରଣ ସେପରି ଲେଖା ବାହାରିବାପାଇଁ ଆମ ଭାରତରେ ପତ୍ରିକା ସେତେବେଳେ ନ ଥିଲା । ଇଂଲଣ୍ଡର ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ ସେ ଲେଖାଟି ତାଙ୍କ ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ ଦେଖି ତାହାକୁ ଛପାଇ ପ୍ରୁଫ କପିଟିକୁ ସଂଶୋଧନ ପାଇଁ

ଶ୍ରୀରମଣଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଲେ । ଶ୍ରୀରମଣ ତାହାକୁ ତାଙ୍କ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ନିକଟକୁ ନେଇ ଦେଖାଇଲେ । ମି. ଜୋନ୍‌ସ୍‌ ଏହା ଦେଖି ବଡ଼ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ସେ ଲେଖାଟି ଇଂଲଣ୍ଡର ଫିଲୋସଫିକାଲ ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଶ୍ରୀରମଣ ପ୍ରଥମେ ଜନନେତ୍ର ଗୋଚରକୁ ଆସିଲେ ।

୧୯୦୭ ମସିହାରେ ଶ୍ରୀରମଣ ଯୋଗ୍ୟତାର ସହ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଏମ୍‌. ଏ. ପାସ୍‌ କଲେ । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ବୟସ ମୋଟେ ଅଠରବର୍ଷ ମାତ୍ର । ସେ ପ୍ରଥମେ ଭୌତିକ ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ଭୌତିକ ବିଜ୍ଞାନରେ ବେଶି ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା, ଆଉ ସୁବିଧା ନ ଥିଲା ।

ଡେପୁଟି ଡାଇରେକ୍‌ଟର ଜେନେରାଲ

ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ସବୁପ୍ରକାର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରାଯାଏ । ଶ୍ରୀ ରମଣ ଯେତେବେଳେ ଏମ୍‌. ଏ. ପାଶ୍‌ କରିସାରିଲେ, ସେତେବେଳକୁ ଆମ ଦେଶ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥାଏ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଉଚ୍ଚତମ ଶିକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲେ, ଇଂଲଣ୍ଡ ଗଲେ ସେ ଶିକ୍ଷା ମିଳିବ, ନ ହେଲେ କର୍ମକୁ ଆଦରି ରହିବା କଥା । ସେଥିପାଇଁ ଆମ ଦେଶରେ କେତେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ବିଚକ୍ଷଣ ଛାତ୍ର ଇଂଲଣ୍ଡ ଯାଇ ନ ପାରି ମରିବ ରହୁଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀରମଣଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତାରେ ତାଙ୍କର ଭୌତିକ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପକ ବଡ଼ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ । ସେ ରମଣଙ୍କୁ ଇଂଲଣ୍ଡ ଯିବାପାଇଁ

ସୁପାରିସ୍ କଲେ । ସମସ୍ତ ସୁବିଧା କରିଦେବେ ବୋଲି କହିଲେ । ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ପାଖକୁ ଶ୍ରୀରମଣଙ୍କର ବିଚକ୍ଷଣତା ବିଷୟରେ ସୁପାରିସ କରି ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ର ଲେଖିଲେ । ତା ଫଳରେ ରମଣଙ୍କୁ ଇଂଲଣ୍ଡ ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ଓ ଏକ ବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ମିଳିଲା । ଶ୍ରୀରମଣ ଏଥିରେ ବିଶେଷ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ।

ଇଂଲଣ୍ଡ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଜଣେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଡାକ୍ତର ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରନ୍ତି । ରମଣ ଡାକ୍ତରଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷିତ ହେଲେ । ସେ ଡାକ୍ତର ତାଙ୍କୁ ଇଂଲଣ୍ଡ ଯିବାକୁ ମନା କରିଦେଲେ ଓ କହିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଇଂଲଣ୍ଡ ଯିବା ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ସମୁଦ୍ର ଯାତ୍ରା ସହ୍ୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀରମଣ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହୋଇ ରହିଲେ । କେହି କେହି ତାଙ୍କୁ ଓକିଲାତି କରିବା ପାଇଁ ବା ଅଧ୍ୟାପକତ୍ୱ କରିବାପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ; କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀରମଣଙ୍କର ସେଥିରେ ମନ ବଳିଲା ନାହିଁ ।

ସେତେବେଳେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଚାକିରୀ ନିମିତ୍ତ ବହୁ ବଛା ପରୀକ୍ଷା ଇଂଲଣ୍ଡରେ ହେଉଥିଲା । କେବଳ ଅର୍ଥ ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚପଦଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଭାରତରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକ ବଛା ଯାଉଥିଲେ । ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଏ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ କଲିକତା ଆସୁଥିଲେ । କଲିକତା ଏ ବଛା ବଛି ପରୀକ୍ଷାର କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା ।

ଶ୍ରୀରମଣଙ୍କର ଅଧ୍ୟାପକ ଏ ଚାକିରୀ ନିମିତ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ସେ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ କଲିକତା ଆସିଲେ । ଏ ପରୀକ୍ଷାରେ ସାହିତ୍ୟ,

ଇତିହାସ, ଗଣିତ, ବିଜ୍ଞାନ, ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରଭୃତି ନାନା ବିଷୟରେ ବଡ଼ କଠିନ ପରୀକ୍ଷା ହୁଏ । ଏସବୁ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ସେ ଆଗରୁ ପଢ଼ି ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରି ଏ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ପଢ଼ିଲେ ଓ ପରୀକ୍ଷା ଦେଲେ । ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ, ସେ ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ପାସ୍ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଚାକିରି ମିଳିବା କଥା ।

କିନ୍ତୁ ଏ ଦିଗରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବାଧା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ବୟସ ୨୦ ପୂରି ନ ଥାଏ । ଏତେ କମ୍ ବୟସରେ ଜଣେ ବାଳକ ହାତରେ ସରକାରଙ୍କର ଅର୍ଥବିଭାଗର ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାମ କପରି ଦିଆଯିବ ? ଆଗରୁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ବୟସର କେହି ଏ ପଦ କେବେ ଗ୍ରହଣ କରି ନାହାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସରକାରଙ୍କର ଆଉ ଉପାୟ ନ ଥିଲା । ଏମ୍. ଏ. ପାଶ୍ କରିଥିବା ଓ ଏମ୍. ଏ. ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ପାଶ୍ କରିଥିବା ପ୍ରାର୍ଥୀ ଯଦି ପ୍ରଥମେ ଚାକିରି ନ ପାଇବେ, ତେବେ କିଏ ପାଇବ ? ଅନେକ ଆଲୋଚନା ପରେ ଶ୍ରୀ ରମଣଙ୍କୁ ଚାକିରି ଦେବା ଠିକ୍ ହେଲା । ଭାରତ ସରକାରଙ୍କର ଅର୍ଥ ବିଭାଗର ଡେପୁଟୀ ଡାଇରେକ୍ଟର ଜେନେରାଲ ପଦରେ ଶ୍ରୀ ରମଣ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । କଲିକତା ସହରରେ ତାଙ୍କୁ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଶୁଭ ପରିଣୟ

ଶ୍ରୀରମଣଙ୍କ ଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତ ପୂରଣ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ତେବେ ଅନ୍ୟଦିଗରେ ତାଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଅତିଶୟ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ନ ଥିଲା । ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ

ଆଉ ଚିନ୍ତା କରିବା ଦରକାର ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ମାନ ସମ୍ମାନ, ଧନ ସବୁ ମିଳିଲା । ଏଣିକି ସାଂସାରିକ ଜୀବନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆଣିବାପାଇଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କାମ ବାକି ଥିଲା ।

ସାଧାରଣତଃ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିବାରରେ ବାଳକ ବାଳିକା-ମାନଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ବିବାହ କରିଦେବା ଆମ ଦେଶରେ ଏକ ପୁରାତନ ପ୍ରଥା । ସାରା ଭାରତର ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଏ ପ୍ରଥା ଏକାପରି ରହି ଆସିଛି । ଶ୍ରୀ ରମଣ ବି ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଂଶରେ ଜନ୍ମ-ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଏ ପ୍ରଥାର ପ୍ରଚଳନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳଠାରୁ ବେଶି ଥିଲା । ଶ୍ରୀରମଣଙ୍କୁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ବୟସ ହେଲାଣି, ଅଥଚ ସେ ବିବାହ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି, ଗାଁର ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜ ପାଖ ପଡ଼ିଶା ଲୋକେ ସମସ୍ତେ ଏ କଥା ଭାବିତ ହେଲେ ।

ସେତେବେଳେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ନୌ ବିଭାଗର ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଥିଲେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କୃଷ୍ଣସ୍ୱାମୀ ଅୟ୍ୟର । ସେ ବଡ଼ ସରଳ ଓ ମେଳାପୀ ଲୋକ ଥିଲେ । କୃଷ୍ଣସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ ଶ୍ରୀମତୀ ରୁକ୍ମିଣୀ ଦେବୀ । ପିଲାଦିନରେ ଶ୍ରୀରମଣ କେତେ ଥର ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେତିକିବେଳୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କୃଷ୍ଣସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ରୁକ୍ମିଣୀ ମନେ ମନେ ରମଣଙ୍କୁ ତାଙ୍କ କନ୍ୟାଟିର ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର ବୋଲି ଠିକ୍ କରି ନେଇଥିଲେ । ହେଲେ କୃଷ୍ଣସ୍ୱାମୀ ଓ ରମଣଙ୍କ ବଂଶ ଭିତରେ ଟିକିଏ ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ଥିଲା । କୃଷ୍ଣସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବଂଶ ଟିକିଏ ଉଚ୍ଚ ।

ଶ୍ରୀରମଣ ଯେତେବେଳେ ଏତେ ବଡ଼ ଚାକିରି ପାଇ ସାରିଲେ, ସେ ଏ ସମାଜ ଭିତରେ ଉଚ୍ଚନୀଚତା ପ୍ରତି ବେଶି ଦୃଷ୍ଟି

ଦେଉ ନଥିଲେ । କୃଷ୍ଣ ସ୍ୱାମୀ ବି ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ; କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଏ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିଲା, ତାଙ୍କ ସମାଜର ବ୍ରାହ୍ମଣ ମାନେ ଏ ବିବାହର ବିରୋଧ କଲେ । କୃଷ୍ଣସ୍ୱାମୀ ଏ ସବୁ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କଲେନାହିଁ । ଶିକ୍ଷିତ, ସଭ୍ୟ ପୁଣି ଉଚ୍ଚ ପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ଦେଖି ସେ ତାଙ୍କ କନ୍ୟାକୁ ଶ୍ରୀରମଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ପ୍ରଦାନ କରିବେ ବୋଲି ନିଶ୍ଚୟ କଲେ ।

କିଛି ଦିନ ପରେ ଶୁଭଲଗ୍ନରେ ବିବାହ ସଂପନ୍ନ ହେଲା । ମହାସମାରୋହ ଭିତରେ ବରବଧୂ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଲାଭକଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମଣ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଥିଲେ, ତାଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷିତା ଥିଲେ । ବିବାହର ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ଶ୍ରୀ ରମଣ ଓ ଶ୍ରୀମତୀ ରମଣ ଦୁହେଁ କଲିକତାକୁ ଆସିଲେ । କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରର ଦାୟିତ୍ୱ ଭିତରେ ଉଭୟେ ସମୟ କଟାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର

କଲିକତାରେ ଦିନେ ଶ୍ରୀ ରମଣ ଟ୍ରାମରେ ବସି ଡେଲହାଉସି ସ୍କୋୟାର ବାଟେ ଯାଉଥିଲେ । ସେତିକିବେଳେ ଗୋଟିଏ ବିଜ୍ଞାପନ ସେ ଦେଖିଲେ । ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲା—'ଭାରତୀୟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅନୁସନ୍ଧାନ ପରିଷଦ ।' ସେତିକିକ୍ଷଣି ସେଠାରେ ଟ୍ରାମରୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ ଓ ସେ ପରିଷଦ ଭବନକୁ ଗଲେ । ସେତିକିବେଳେ ପରିଷଦ ଭବନରେ ଗୋଟିଏ ସଭା ବସିଥାଏ । ସଭାରେ କଲିକତା ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରସିଦ୍ଧ କୁଳପତି ଶ୍ରୀ ଆଶୁତୋଷ ମୁଖାର୍ଜି ସଭାପତି ଆସନରେ ବସିଥାନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମଣ ସଭାକୁ ଯିବା ଉଚିତ ମନେ କଲେନାହିଁ । ପରିଷଦର ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ନିଜର

ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା କଥା ଟିକିଏ ଆଲୋଚନା କଲେ । ସମ୍ପାଦକ ମହାଶୟ ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଦେଖି ପରିଷଦର ଜଣେ ସଭ୍ୟ ଭାବରେ ନେବାପାଇଁ ସବୁ ସୁବିଧା କରିଦେବେ ବୋଲି ଆପେ ଆପେ କହିଲେ । କିଛି ଦିନ ପରେ ସେ ପରିଷଦରେ ସଭ୍ୟ ରୂପେ ଯୋଗଦେଲେ ।

ପରିଷଦର ଗୋଟିଏ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପତ୍ରିକା ବାହାରୁଥିଲା । ସେ ପତ୍ରିକାରେ ତାଙ୍କର ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆଲୋଚନା କରିବାର ସୁବିଧା ପାଇଲେ । ସେ ପରିଷଦରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯନ୍ତ୍ର ବେଶି ନ ଥିଲା । ଶ୍ରୀରମଣ ତାଙ୍କର ନୂତନ ଆବିଷ୍କୃତ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ବିଜ୍ଞାନାଗାରରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ପାଉ ନ ଥିଲେ । ତେବେ ପରିଷଦ ଯୋଗୁଁ ଭାରତର ବଡ଼ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ହେଲା ଓ ତାଙ୍କର ଆଲୋଚନା କ୍ଷେତ୍ର କ୍ରମେ ବଢ଼ିଲା; କିନ୍ତୁ ଏ ସୁବିଧା ବେଶି ଦିନ ମିଳିଲାନାହିଁ । କଲିକତାରେ ତିନି ବର୍ଷ କାମ କରିବା ପରେ ତାଙ୍କର ରେଙ୍ଗୁନ ସହରକୁ ବଦଳି ହୋଇଗଲା । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ରେଙ୍ଗୁନ ପ୍ରଶସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ନିଜର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ନିବିଷ୍ଟ ରହିବାକୁ ପଡୁଥିଲା ।

୧୯୦୮ ମସିହାରେ ସେ ଯେତେବେଳେ ରେଙ୍ଗୁନରେ ଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ପିତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା । ସେ ଛ ମାସ ଛୁଟିନେଇ ଘରକୁ ଆସିଲେ । ଏହି ଛଅ ମାସ ଅବକାଶ ମଧ୍ୟରେ ସେ ବରାବର ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସହରରେ ରହୁଥିଲେ ଓ ସେଠା ପ୍ରେସିଡେନ୍‌ସି କଲେଜର ବିଜ୍ଞାନାଗାରରେ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇ-ଥିଲେ । ଏ ଛଅମାସ ଛୁଟି ସରିଲାବେଳକୁ ତାଙ୍କର ନାଗପୁର ବଦଳି ହେଲା । ନାଗପୁରରେ ବିଜ୍ଞାନାଗାରର ମଧ୍ୟ ସୁବିଧା ନ ଥିଲା ।

ତେଣୁ ସେ ନିଜେ ଏକ ବିଜ୍ଞାନାଗାର ଖୋଲିଲେ । କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଫେରିବା ପରେ ସେ ସେହି ବିଜ୍ଞାନାଗାରରେ ନିଜର ବୈଜ୍ଞାନିକ ତଥ୍ୟ ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଲାଗି ପଡ଼ୁଥିଲେ । ନାଗପୁରରେ ବର୍ଷେ ରହିବା ପରେ ଆଉଥରେ କଲିକତା ବଦଳି ହେଲି । ଏଥର ସେ କଲିକତାରେ ଡାକବିଭାଗର ଏକାଉଣ୍ଟାଣ୍ଟ ଜେନେରାଲ୍ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୧୧ ମସିହାଠାରୁ ୧୯୧୭ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କଲିକତାରେ ରହି ବିଜ୍ଞାନ ପରିଷଦର ପ୍ରୟୋଗ ଭବନରେ ତାଙ୍କର ତଥ୍ୟ ଗବେଷଣାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ଏସବୁ କାମ କରୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରତି ଟିକିଏ ସୁଦ୍ଧା ଅବହେଳା କରୁ ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଉପରସ୍ଥ ଓ ବିଭାଗୀୟ କର୍ତ୍ତାମାନେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ ।

ଅଧ୍ୟାପକ ଜୀବନ

ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଦୁଇଟି ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପଦରେ ଅନେକ ଦିନ କାମ କରି ତାଙ୍କର ନାମ ବଢ଼ିଲା ଓ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଦକ୍ଷତା ଜନ୍ମିଲା । ସରକାରଙ୍କର କୌଣସି ଜଟିଳ ବିଷୟର ସମାଧାନ କରିବା ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ, ଶ୍ରୀ ରମଣଙ୍କୁ ଡକାଯାଏ ଆୟ ବ୍ୟୟ ନିରୀକ୍ଷଣ, ବଜେଟ ପ୍ରଣୟନ, ମୁଦ୍ରା ସଂପର୍କୀୟ କଠିନ ସମସ୍ୟାକୁ ଶ୍ରୀରମଣ ଅତି ସହଜରେ ସମାଧାନ କରି ଦେଉଥିଲେ ତେଣୁ ଭାରତ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ସେକ୍ରେଟେରିଏଟରେ ରଖିବା ପାଇଁ ଠିକ୍ କଲେ ।

ଏତିକବେଳକୁ ୧୯୧୭ ମସିହା । କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ତାଙ୍କର ଭୌତିକ ବିଜ୍ଞାନରେ ପାରଙ୍ଗମତା ଦେଖି

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀରମଣ ସେତେବେଳେ ସେଠାକୁ ଯିବା ପାଇଁ ରାଜି ହେଲେନାହିଁ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଆଶୁତୋଷ ମୁଖାର୍ଜି ତାଙ୍କୁ ନାନାପ୍ରକାର ବୁଝାସୁଝା କରି ପରେ ରାଜି କରାଇଲେ । ୧୯୧୭ ମସିହାରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମଣ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରୁ ଚାକିରି ଛାଡ଼ି, ଧନର ମୋହ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅଧ୍ୟାପକ ହେବାକୁ ରାଜି ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଏ ଅନୁପମ ତ୍ୟାଗ ଓ ବିଦ୍ୟାନୁରାଗ ଦେଖି ସାରା ଭାରତରେ ଲୋକେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ।

କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗ ସତେଜ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଦୂର ଦୂରାନ୍ତରରୁ ଛାତ୍ରମାନେ ସେଠାକୁ ଧାଇଁଲେ । କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ମି: ଆର୍ଚିବାଲ୍ଡ ତାଙ୍କର ଗୁଣ ଓ ବିଦ୍ୟାଦାନ ପ୍ରଣାଳୀରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଆଦର କରୁଥିଲେ । କଲିକତା ସହରରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶିବାର ସେ ସୁବିଧା ପାଇଲେ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପକ ଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କର ନାଁ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲା । ସାର୍ ଆଶୁତୋଷ ମୁଖାର୍ଜିଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଲାଭକରି ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଉପକାର ହେଲା । ବିଜ୍ଞାନ ପରିଷଦର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ସଭ୍ୟ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ସୁନାମ ଭାରତ ଓ ପୃଥିବୀରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲା ।

— ——

ବିଲାତ ଯାତ୍ରା

ଭାରତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଷଦର ଉପସଭାପତି ପଦରେ ଆସୀନ ହୋଇ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମଣ ବିଜ୍ଞାନ ଆଲୋଚନା ଓ ଭାରତରେ ବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରର ପରିସର ବୃଦ୍ଧିରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ । ବନ୍ଧୁମାନେ ତାଙ୍କୁ

ଅନେକ ଥର ବିଦେଶକୁ ଯିବାପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲେ । ବିଦେଶର ବଡ଼ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଲେ, ତାଙ୍କର ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପୃଥିବୀର ସଭ୍ୟଦେଶମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଚ୍ଛର ହେବାପାଇଁ ସୁଯୋଗ ମିଳିପାରିବ; କିନ୍ତୁ ବିଦେଶକୁ ଯିବାପାଇଁ ସେ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ପାଇ ନ ଥିଲେ ।

୧୯୨୧ ମସିହାରେ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ-ମାନଙ୍କର ଏକ ଅଧିବେଶନ ଇଂଲଣ୍ଡର ଓ ପୃଥିବୀର ବୃହତ୍ତମ ସହର ଲଣ୍ଡନରେ ବସିଥିଲା । କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମଣଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତରଫରୁ ପ୍ରତିନିଧି ମନୋନୀତ କଲେ । ପୁଣି ସାର୍ ଆଶୁତୋଷ ତାଙ୍କୁ ଏ ଅଧିବେଶନରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ବିଶେଷ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମଣ ପ୍ରଥମ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରାରେ ବାହାରିଲେ । ଇଂଲଣ୍ଡର ଏ ଅଧିବେଶନରେ ସେ ବିଶେଷ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ । ସେଇଠାରେ ତାଙ୍କର ଗୁଣ ଗରିମାର ପରିଚୟ ମିଳିଲା । ସାରା ଇଂଲଣ୍ଡର ବଡ଼ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇଲେ । ସେ ଏଥର ଯାତ୍ରାକାଳରେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଅଳ୍ପଦିନ ରହିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏହି ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ ତାଙ୍କର ଆବିଷ୍କୃତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଭାଷଣ ଦେଇ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଚମକୃତ କରି ପକାଇଥିଲେ ।

ଇଂଲଣ୍ଡ ଯାତ୍ରାବେଳେ ସେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ତଥ୍ୟ ପାଇଥିଲେ । ସମୁଦ୍ରର ବିଶାଳ ବପୁ ତାଙ୍କର ନୟନଗୋଚର ହେଲା ସମୁଦ୍ରର ରଙ୍ଗ ନୀଳ କାହିଁକି ? ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ତାଙ୍କ ମନରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେଲା । ଅନେକ ସମୟ ଚିନ୍ତାକରି ସେ ଠିକ୍‌କଲେ

ସମୁଦ୍ରର ଲହରୀ ଉପରେ ଆଲୋକର ସ୍ପର୍ଶଯୋଗୁଁ ଏପରି ରଙ୍ଗ ଦେଖାଯାଉଛି । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିନିଷ ନୂତନ ନୂତନ ରୂପରେ ଦେଖାଯାଏ । ତାଙ୍କର ବଳିତ ଯାହା ଏକ ଅଭିନବ ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲା ।

— ——

ବିଜ୍ଞାନଚର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମଣ

ବିଜ୍ଞାନ ପରିଷଦର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମଣ ଥିଲେ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ସଭ୍ୟ । ସେ ପରିଷଦ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନେକ ସମୟ ଦେଉଥିଲେ । ଏତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏହି ପରିଷଦ ପକ୍ଷରୁ ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକା ବାହାରୁଥିଲା । ତାହାର ନାମ 'ଭାରତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ପତ୍ର' । ଏହି ପତ୍ରିକା ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ଚାଲି ଆସୁଛି । ରମଣ ଏହି ପତ୍ରିକାର ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ସଭ୍ୟ ରୂପେ ରହିଥାନ୍ତି । ଏହି ପତ୍ରିକାର ଖ୍ୟାତି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମଣଙ୍କର ସହାୟତାରେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥିଲା । ଭାରତରେ ଏହି ପତ୍ରିକାଟି ସେତେବେଳେ ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ ପତ୍ରିକା ଥିଲା । ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶର ସଭ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷିତମାନଙ୍କ ମହଲରେ ଏ ପତ୍ରିକାର ଖ୍ୟାତି ମଧ୍ୟ ଥିଲା ।

ଭାରତରେ ସେ ବିଶିଷ୍ଟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଥିଲେ । ଭାରତରେ ଏକ ବିଜ୍ଞାନ କଂଗ୍ରେସ ସଂଗଠନ କରିବାପାଇଁ ସେ ଚେଷ୍ଟାରେ ଲାଗି-ପଡ଼ିଥିଲେ । ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ପରିଭ୍ରମଣ କରି ବିଜ୍ଞାନର ବାର୍ତ୍ତା ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଶୁଣାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଭାଷଣ ଶୁଣିବାକୁ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ଜମା ହେଉଥିଲେ । ବିଜ୍ଞାନର କଠିନ ବିଷୟକୁ ସେ ଏତେ ସହଜ

ଓ ସରଳ ଭାଷାରେ ବୁଝାଇ ଦେଉଥିଲେ ଯେ, ଲୋକେ ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତା ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଶୁଣୁଥିଲେ । ଭାରତ ବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ପଛକୁ ପଡ଼ିଥିଲା, ଶ୍ରୀରମଣ ଭାରତରେ ବିଜ୍ଞାନ ମନୋବୃତ୍ତିକୁ ବିକାଶ କରିବାପାଇଁ ସେତେବେଳେ ପ୍ରାଣପଣେ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ ।

୧୯୨୨ ମସିହା ବେଳକୁ ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ଭାରତରେ ବ୍ୟାପି ଯାଇଥିଲା । କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ରମଣଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନ ଆଲୋଚନା ଓ ଗବେଷଣା ଦେଖି ତାଙ୍କୁ 'ବିଜ୍ଞାନାଗ୍ରଣୀ' ପଦରେ ସେହି ବର୍ଷ ଭୂଷିତ କଲେ । ୧୯୨୪ ମସିହାରେ ସେ ଇଂଲଣ୍ଡର ସୁବିଖ୍ୟାତ ସଙ୍ଗଠନ 'ରୟାଲ ସୋସାଇଟି'ର ସଭ୍ୟ ମନୋନୀତ ହେଲେ ।

ପୁଣି ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା

ଉତ୍ତର ଆମେରିକାରେ କାନାଡ଼ା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଦେଶ । ଭାରତ ପରି କାନାଡା ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ ବହୁଦିନ ଧରି ରହିଥିଲା । ସେହି କାନାଡ଼ାରେ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ବୈଜ୍ଞାନିକ-ମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସମ୍ମିଳନୀ ବସୁଥାଏ । ସେହି ୧୯୨୨ ମସିହାରେ ଏହି ସଭା ଡକା ଯାଇଥାଏ । ଭାରତର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ଶ୍ରୀରମଣ ସେ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ପର୍କରେ ଯେତେ ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା, ସେ ସେଥିରେ ବିଶେଷ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ ।

କାନାଡ଼ାରୁ ସେ ପୃଥିବୀର ସବୁଠାରୁ ଧନୀ ଓ ସଭ୍ୟଦେଶ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଆସିଲେ । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ବିଜ୍ଞାନାଗାର

ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଦେଖାଯାଏ । ଶ୍ରୀରମଣ ଅନେକ ବିଜ୍ଞାନାଗାର ଦେଖିଲେ । ବଡ଼ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଆଲୋଚନା କଲେ । ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରର ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଶ୍ରୀରମଣଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଆମେରିକାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଫେସର ମିଲିକାନ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ । ଦୁଇ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଘନିଷ୍ଠତା ହୋଇଗଲା । ଶ୍ରୀରମଣ ପ୍ରଫେସର ମିଲିକାନ୍‌ଙ୍କ ବିଜ୍ଞାନାଗାରରେ କିଛିଦିନ ରହି ନିଜର ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପରୀକ୍ଷାକରି ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ ।

ଆମେରିକାରୁ ସେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଆସିଲେ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ କିଛିଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କରି ଇଉରୋପ ମହାଦେଶର ନରୱେ ଦେଶକୁ ବୁଲିବାକୁ ଗଲେ । ସବୁ ଦେଶରେ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଭାରି ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇଥିଲେ । ତା'ପରେ ସେଠାରୁ ଭାରତ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ପୁଣି ଦୁଇ ତିନି ବର୍ଷପରେ ରୁଷିଆ ଦେଶରେ 'ରୁଷିଆନ୍ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଷଦ'ର ଏକ ବିଶେଷ ଅଧିବେଶନ ବସିଥିଲା । କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ସେ ଉକ୍ତ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ରୁଷିଆ ଯାଇଥିଲେ । ରୁଷିଆର ବଡ଼ ବଡ଼ ସହର ସେ ଏତିକିବେଳେ ବୁଲିଥିଲେ । ରୁଷିଆରୁ ଫେରି ସେ ଜର୍ମାନୀ, ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡ ଓ ଇଟାଲୀର ଅନେକ ସ୍ଥାନ ବୁଲି ଭାରତ ଫେରିଲେ ।

ଶ୍ରୀରମଣ ଜର୍ମାନୀ ଭ୍ରମଣ କରୁଥିଲାବେଳେ ଜର୍ମାନୀ ଫିଜିକ୍‌ସ୍ ସୋସାଇଟିର ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ସୋସାଇଟି ତରଫରୁ ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକା ବାହାରୁଥିଲା ।

ସେ ପତ୍ରିକାରେ ଶ୍ରୀରମଣ ତାଙ୍କର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଲୋଚନା ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ସୁବିଧା ପାଇଥିଲେ । ଏହି ପତ୍ରିକାରେ ସେ ଭାରତୀୟ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବିଷୟରେ କେତୋଟି ଲେଖା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏ ଲେଖା ଫଳରେ ଭାରତୀୟ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବୀଣା ଓ ମୃଦଙ୍ଗ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କରିଥିଲା ।

ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ ଗ୍ରହଣ

ଶ୍ରୀରମଣଙ୍କର ଜ୍ଞାନଗରିମା ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲା । ଇଂଲଣ୍ଡର 'ରୟାଲ ସୋସାଇଟି' ଶ୍ରୀରମଣଙ୍କୁ 'ହ୍ୟୁଜେଜ' ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପଦକ ଦେଇ ବିଜ୍ଞାନ ଜଗତରେ ତାଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କଲେ । ଇଉରୋପ ଆମେରିକାକୁ ପଛରେ ପକାଇ ଦେଇ ଶ୍ରୀରମଣ ଭାରତ ଓ ଏସିଆ ମହାଦେଶର ବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଖ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କଲେ ।

ଏହି ହ୍ୟୁଜେଜ୍ ପଦକ ପାଇବାର ସପ୍ତାହକ ଭିତରେ ପୃଥିବୀର ସବୁ ଦେଶର ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ତାଙ୍କର ନାମ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ସେତେବେଳକୁ ଉପାଧିମାଳାରେ ସେ ଭୂଷିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଇଂଲଣ୍ଡର ଏକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତାଙ୍କୁ ପି. ଏଚ୍. ଡ଼ି. ପଦ ଦେଇଥିଲେ । ଇଟାଲୀ ଦେଶର ଇଟାଲୀୟାନ୍ ସୋସାଇଟି ତାଙ୍କର ବିଦ୍ୱତ୍ତାରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପଦକ ଦେଇଥିଲେ । ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର 'ସାର୍' ଉପାଧିରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଭୂଷିତ କରିଥିଲେ ।

ସେତେବେଳକୁ ଶ୍ରୀ ରମଣ ବିଜ୍ଞାନରେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ତଥ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ । ଏହି ତଥ୍ୟଟି ତାଙ୍କର ନାମ ଅନୁସାରେ

ହୋଇଥିଲା—'ରମଣ ପ୍ରଭାବ' । ଅଣୁଗୁଡ଼ିକ ଆଲୋକକୁ ବିକରଣ କରନ୍ତି, ତା ଫଳରେ ମୌଳିକ ଆଲୋକର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ । ଏହି ବିକରଣର ନାମ ମଧ୍ୟ ଦିଆଗଲା—'ରମଣ ଆଲୋକ' । ଏହାଦ୍ୱାରା ଗଣିତଜ୍ଞ, ଭୌତିକ ବିଜ୍ଞାନବିତ୍ ଓ ରସାୟନ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଶାରଦମାନଙ୍କର ନାନାପ୍ରକାର ଗବେଷଣା ପାଇଁ ବହୁତ ସୁବିଧା ହେଲା ।

ଏହି 'ରମଣ ପ୍ରଭାବ' ଯେତେବେଳେ ପ୍ରକାଶିତ ଓ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲା, ପୃଥିବୀର ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ରମଣଙ୍କର ଏ ନୂତନ ତଥ୍ୟ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇଲେ । ସେ ବର୍ଷ ଭୌତିକ ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ ପାଇବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀ ରମଣଙ୍କର ନାମ ପ୍ରସ୍ତାବ କରାଗଲା । ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ ତାଲିକାରେ ସେ ବର୍ଷ ତାଙ୍କ ନାମ ଦେଖାଗଲା । ୧୯୧୩ ମସିହାରେ ଭାରତରୁ କବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ ପାଇଥିଲେ । ତା ପରେ ଆଉ କେହି ପାଇ ନ ଥିଲେ । ଭୌତିକ ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ସମଗ୍ର ଏସିଆରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମଣ ୧୯୩୦ ମସିହାରେ ପ୍ରଥମେ ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ୍ ପାଇଲେ । ସମଗ୍ର ଏସିଆ ମହାଦେଶରେ ଆନନ୍ଦର ଢେଉ ଖେଳିଗଲା ।

ଶ୍ରୀ ରମଣ ନୋବେଲ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପଦକ ଓ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱିଡ଼େନ୍ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ସାରଗର୍ଭକ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ । ସ୍ୱିଡେନ୍‌ର ରାଜା ଶ୍ରୀ ରମଣଙ୍କୁ ଏହି ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସ୍ୱିଡେନ୍‌ରୁ ଭାରତ ଫେରିବା ବାଟରେ ସେ ଡେନମାର୍କ, ଇଂଲଣ୍ଡ, ଜର୍ମାନୀ ବାଟେ ଆସିଲେ ।

ସେ ସବୁବେଳେ ନିଜ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ରହୁଥିଲେ । ସେ କହନ୍ତି, ସମ୍ମାନ, ପ୍ରଶଂସା, ପୁରସ୍କାର—ଏଗୁଡ଼ିକ

ବୈଜ୍ଞାନିକ ଜୀବନର ସାଧାରଣ ଘଟଣା ଭାବି, ସର୍ବଦା ନିତ୍ୟ ନୂତନ ଚିନ୍ତାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ ।' ତାହାହିଁ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ସେ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳୁଥିଲେ ।

୧୯୩୦ ମସିହାରେ ଗ୍ଲାସଗୋ, ପ୍ୟାରିସ୍ ଓ ବମ୍ବେ ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ସେ ବିଜ୍ଞାନାଚାର୍ଯ୍ୟ ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଓ ବନାରସ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସେହି ଉପାଧିରେ ଆଉଥରେ ଭୂଷିତ କରିଥିଲେ । ଆମେରିକା ମହାଦେଶର ଫିଲାଡେଲ୍‌ଫିଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ସେ ଫ୍ରାଙ୍କ୍‌ଲିନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପଦକ ପାଇଥିଲେ । ଏହିପରି କେତେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପଦକ, କେତେ ପଦବୀ ପ୍ରାପ୍ତି ତାଙ୍କ ଜୀବନର ନିତ୍ୟ ସାଧାରଣ ଘଟଣା ହୋଇ ଆସିଛି; କିନ୍ତୁ ସେ ଜୀବନର ସେହି ଏକମାତ୍ର ବ୍ରତ ବିଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗି ରହିଥାନ୍ତି ।

ମହାନୁଭବ ଶ୍ରୀରମଣ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମଣ ଜଣେ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ବଡ଼ ସରଳ; ହୃଦୟରେ ତିଳେ ମାତ୍ର ଗର୍ବ ନାହିଁ । ସ୍ୱଭାବ ଅତି ମଧୁର । ସରଳତା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଏକ ଆଦର୍ଶ ଗୁଣ । ଯେଉଁ-ବେଳେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବୁଲୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ବଡ଼ ମେଳାପୀ । ବାଳକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମିଶିବାକୁ ସେ ଖୁବ୍ ଭଲପାନ୍ତି । ଦକ୍ଷିଣଭାରତୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଯେପରି ସବୁବେଳେ ମୁଣ୍ଡରେ ପଗଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଥାଆନ୍ତି, ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ପଗଡ଼ି ଥାଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର କୁଳାଚାର ସେ ଛାଡ଼ିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହନ୍ତି ।

ପରୋପକାର ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଏକ ବ୍ରତ । ସେ ଯେତେବେଳେ ରେଙ୍ଗୁନ୍‌ରୁ ନାଗପୁରକୁ ବଦଳି ହେଲେ ସେତେବେଳେ ନାଗପୁର ସହରରେ ପ୍ଲେଗ୍ ଲାଗିଥାଏ । ସେ ରୋଗରେ ଅନେକ ଲୋକ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ରମଣ ନିଜର ସୁଖ ଦୁଃଖ ଭୁଲି ଜନସେବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେତେବେଳେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଆଗରେ ତମ୍ବୁ ପକାଇ କେତେକ ନିରାଶ୍ରୟ ରୋଗୀଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇଥିଲେ ! ନିଜେ ଆଗ ପଛ ନ ବିଚାରି ରୋଗୀଙ୍କ ସେବାରେ ଲାଗିଯାଉଥିଲେ ।

ସେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ । ଭାରତର ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଦାନ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ । ସେ ଜଣେ ବଡ଼ ଜ୍ଞାନୀ, ବିଦ୍ୱାନ୍ ଲୋକ । ସେ ବିଦ୍ୱାନ୍ ଲୋକଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଆଦର କରି ଜାଣନ୍ତି । ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତି ନିମିତ୍ତ ସେ ଆଜୀବନ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଚେଷ୍ଟାଫଳରେ ବିଶାଖାପାଟଣାର ଆନ୍ଧ୍ର କଲେଜର ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗର ସମଧିକ ଉନ୍ନତି ହୋଇଅଛି ଏବଂ ମହୀଶୂରର ବାଙ୍ଗାଲୋର ସହରରୁ 'କରେଣ୍ଟ ସାଇନ୍‌ସ' ବୋଲି ଆଧୁନିକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାଧାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକା ବାହାରୁଥିଲା । କଲିକତାର ବିଜ୍ଞାନ ପରିଷଦର ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି ସୁଧାରିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ଏକ ପାଣ୍ଠି ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ଏ ପାଣ୍ଠିରେ ଅଢ଼େଇ କୋଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟଙ୍କା ତାଙ୍କରି ଚେଷ୍ଟାରେ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ପାରିଥିଲା ।

୧୯୩୨ ମସିହାରେ ସେ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କଲେ । ସେହି ବର୍ଷଠାରୁ ୧୯୬୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବାଙ୍ଗାଲୋରର ସୁବିଖ୍ୟାତ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଗଠନ "ଭାରତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ

ଅନୁଷ୍ଠାନ"ରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ରତୀ ଥିଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ବାଙ୍ଗାଲୋର ସହରରେ ତପସ୍ୱୀ ପରି ବୈଜ୍ଞାନିକ ତତ୍ତ୍ୱ ଗବେଷଣାରେ ଲାଗିଥିଲେ ।

ଈଶ୍ୱରଙ୍କ କୃପାରୁ ସେ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଜ୍ଞାନର ଗୌରବ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଥିଲେ । ଯେଉଁ ଦେଶରୁ ସେ ପ୍ରଥମ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହୋଇ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ନିଜର ଓ ଦେଶର ନାମ ବଢ଼ାଇଥିଲେ, ସେହି ଦେଶ ଦିନେ ବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଚ୍ଚତମ ସ୍ଥାନ ଲାଭକରୁ, ଏହାହିଁ ତାଙ୍କର ଆଶାଥିଲା ।

ବୈଜ୍ଞାନିକ ରମଣ ୧୯୭୨ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ୨୧ ତାରିଖରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା । ତାଙ୍କର ଅମର ଆତ୍ମାର ସଦ୍‌ଗତି ହେଉ, ଏହାହିଁ ଭାରତବାସୀଙ୍କର ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ ନିବେଦନ ।

ମୁଦ୍ରାକର—ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର, ପ୍ରସାଦ ପ୍ରେସ, କଟକ-୨

ମାଡ଼ାମ୍ କ୍ୟୁରୀ

ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ ସିରିଜ୍ ଷଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡ

ମାଡାମ୍ କ୍ୟୁରୀ

ଲେଖକ

ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ମହାପାତ୍ର, ବି. ଏ.

ଆଦର୍ଶ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର

ପ୍ରକାଶକ

ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ମିଶ୍ର

କଟକ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର

ବାଲୁବଜାର, କଟକ : ୨

ନୂତନ ପ୍ରକାଶ

୧୯୭୦

ମୂଲ୍ୟ—ଷାଠିଏପଇସା ମାତ୍ର

ମାଡାମ୍ କ୍ୟୁରୀ

କିଏ ସେହି ନାରୀ ?

କେତେ କେତେ ଲୋକ ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ୍ ପାଇଲେଣି । କେତେ ଲୋକ ଆହୁରି ବଡ଼ ବଡ଼ ପୁରସ୍କାର ପାଇ ସଂସାରରେ ନାଁ କଲେଣି; କିନ୍ତୁ ମାଡାମ୍‌କ୍ୟୁରୀ ଯେଉଁ ଅଦ୍ଭୁତ ଜିନିଷ ବାହାର କରିଛନ୍ତି, ସେମିତି ଜିନିଷ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଏ ହେଲେ ବାହାର କରି ନ ଥିଲେ । ମହିଳାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ତାଙ୍କପରି ଆଉ କେହି ନାଁ କରି ନାହାନ୍ତି । ପୁରୁଷମାନେ ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ିବେ, ନୂଆ ନୂଆ ଜିନିଷ ବାହାର କରିବେ, ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଏ ସବୁ ବିଦ୍ୟାରେ ତାଙ୍କ ପରି ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଗର୍ବ ଥିଲା, ତାହା ମାଡାମ୍‌କ୍ୟୁରୀ ଏକାଥରକେ ଖର୍ବ କରି-ଦେଇଛନ୍ତି । ଇଂଲଣ୍ଡର ସବୁଠୁଁ ବଡ଼ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ—'କେମ୍ବ୍ରିଜ୍' । ସେଠାରେ ଖାଲି ଇଂଲଣ୍ଡର ନୁହେଁ, ପୃଥିବୀର ନାନାଦେଶରୁ ଭଲ ଭଲ ଛାତ୍ରମାନେ ଆସି ପଢ଼ନ୍ତି । ସେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ କେମ୍ବ୍ରିଜ ସହର ଗଢ଼ାହୋଇଛି । ସେ ସହରର ଶାସନ କେମ୍ବ୍ରିଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶାସନ ଅଧୀନରେ ଥାଏ । ହଜାର ହଜାର ଛାତ୍ର ସେଠାରେ ପଢ଼ନ୍ତି । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ନାମଜାଦା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ,

ତାହା ପୁଣି ଶିକ୍ଷିତ, ସଭ୍ୟ ଇଂଲଣ୍ଡ ଦେଶ ଭିତରେ ଅବସ୍ଥିତ । ସେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତିରିଶିବର୍ଷ ତଳେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ନ ଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଉପାଧି ଦେବାପାଇଁ ସେଠାର ବଡ଼ ବଡ଼ ପରିଚାଳକମାନେ ରାଜି ହେଉ ନ ଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସମକକ୍ଷ କରିବାପାଇଁ ସେମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ସେହି ଦେଶ ଆଖପାଖର ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଏପରି ଅଦ୍ଭୁତ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଇ ପାରିବେ, ଏ ଧାରଣା ସେତେବେଳେ କାହା ମନକୁ ଆସୁ ନ ଥିଲା ।

'ମାଡାମ୍ କ୍ୟୁରୀ' ନାରୀଜାତିର ମଥାମଣି ପରି । ମା' ନ ହେଲେ ସନ୍ତାନର ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ବୁଝିବା ଅନ୍ୟ କାହା ପକ୍ଷରେ ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ପୃଥିବୀରେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ରୋଗ ବୈରାଗ ହୁଏ । ରୋଗ ଭଲ କରିବା ପାଇଁ ଏ ପୃଥିବୀର ସୃଷ୍ଟି କାଳରୁ କେତେ ଔଷଧ ବାହାରିଛି । ଆମ ଦେଶରେ ଧନ୍ୱନ୍ତରିଙ୍କ ପରି ବୈଦ୍ୟ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ରୋଗରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ କେତେ ଔଷଧ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶରେ ସେହିପରି କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଚିକିତ୍ସକ ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅସାଧ୍ୟ ରୋଗ ଅଛି, ଯାହାକୁ ଭଲ କରିବା ପାଇଁ ପୃଥିବୀରେ ସବୁଦେଶର ଚିକିତ୍ସକମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରି ସୁଦ୍ଧା, କେହି ହେଲେ ସଫଳ ହୋଇ ପାରି ନାହାନ୍ତି । ସେ ରୋଗଟିର ନାଁ ହେଉଛି—କର୍କଟରୋଗ । ଇଂରାଜୀରେ ଏହାକୁ କହନ୍ତି 'କ୍ୟାନ୍‌ସର' । ମାଡାମ୍ କ୍ୟୁରୀ ତାଙ୍କର ଅଦ୍ଭୁତ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଏ ରୋଗକୁ ଜିଣିବାପାଇଁ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ଶେଷରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ ବାହାର କଲେ—ତାର ନାମ 'ରେଡିୟମ' । ଏହି ରେଡିୟମ ଏକ ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପଦାର୍ଥ । ସୁନା ହୀରାଠାରୁ ବଳି ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ଆହୁରି ବେଶି । ରୋଗ ଭଲ

କରିବା ଛଡ଼ା ଏହା ଆହୁରି ବଡ଼ ବଡ଼କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆଜକାଲି ଲାଗୁଛି । ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ଏହାରି ବଳରେ ଆଜି ପୃଥିବୀର ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଅସ୍ତ୍ର ବୋଲି ପରିଚିତ ହେଉଅଛି ।

ଜଗତ ଏବେ ଏକ ନୂଆ ଦିଗରେ ଚାଲିଛି । ସେକାଳରେ ଯେତେ ଜିନିଷ ଥିଲା, ଆଜିକାଲି ତା'ଠାରୁ କୋଟି କୋଟି ଗୁଣରେ ବେଶି ଅଛି । ସୁନା, ହୀରା, ମୋତି ମାଣିକ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ପୂର୍ବେ ସବୁଠାରୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ଜିନିଷ ବୋଲି ଲୋକେ ମନେ କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ତାଠାରୁ ବଳି ଜିନିଷ ଏ ପୃଥିବୀରୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ସଂଗ୍ରହ କରିପାରିଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ ଜିନିସ ହେଉଛି—'ରେଡିୟମ୍ ।' ଏହା ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଲେ ବୋଲି ପୃଥିବୀରେ ମାଡାମ କ୍ୟୁରି ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ସେ ଧନୀ ଘରର ଝିଅ କିମ୍ବା ବୋହୂ ନ ଥିଲେ । ଅତି ଦରିଦ୍ର ଭାବରେ ଜୀବନ କଟାଇଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏ ରେଡିୟମଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ଆପଣାର କରି ରଖିଥିଲେ ସେ ପୃଥିବୀରେ ଜଣେ କୋଟିପତି ହୋଇଥାନ୍ତେ । ସେ ତାହା କରି ନ ଥିଲେ । ସେ ବଡ଼ ଉଦାର ଥିଲେ । ଲୋକମାନଙ୍କର ସେବା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା; ତେଣୁ ଏହି ଆବିଷ୍କୃତ ଜିନିଷଟିକୁ ଜଗତର କଲ୍ୟାଣ ଦିଗରେ ଲଗେଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ପୃଥିବୀରେ ସେ ଖାଲି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଭାବରେ ପରିଚିତ ନୁହନ୍ତି, ସବୁଆଡ଼େ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲୋକ-ସେବିକା ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସମ୍ମାନ ପାଉଥିଲେ ।

ସେଇ ମାଡାମ୍ କ୍ୟୁରି କିପରି ଜଗତ୍ ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇ ପାରିଲେ ? ସେ କଥା ଆମ ଦେଶର ବାଳକ ବାଳିକାମାନେ ଜାଣିଲେ ତାଙ୍କ ପରି କେତେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବାହାରିପାରିବେ । ତାହାହେଲେ ଆମ ଦେଶ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟ ଉନ୍ନତ ଦେଶମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇପାରିବ ।

ମାନଆ

ଆମ ଦେଶର ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମକୁ ଇଉରୋପ ମହାଦେଶ । ଇଉରୋପ ମହାଦେଶର ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ପୃଥିବୀରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଉନ୍ନତ । ସେହି ଇଉରୋପ ମହାଦେଶ ମଧ୍ୟରେ 'ପୋଲାଣ୍ଡ' ଗୋଟିଏ ଦେଶ । ତାହା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଶ ନୁହେଁ । ଅତି ପୂର୍ବକାଳରୁ ପୋଲଣ୍ଡ ଦେଶର ଖ୍ୟାତି ରହିଆସିଛି । ପୋଲଣ୍ଡ ଦେଶର ପୂର୍ବକୁ ଲାଗି ରୁଷିଆ ଦେଶ । ଏହା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଦେଶ । ଆଜିକାଲି ପୃଥିବୀରେ ରୁଷିଆ ଦେଶର ଖ୍ୟାତି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ସେହି ରୁଷିଆ ଦେଶରେ ଆଗେ ରାଜା ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏବେ ଆଉ ରାଜା ନାହାନ୍ତି । ପୂର୍ବକାଳରେ ରୁଷିଆର ରାଜାମାନଙ୍କୁ 'ଜାର' ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ଜାରମାନେ ବଡ଼ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ଥିଲେ । ଆଖପାଖ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ଜାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ପୋଲଣ୍ଡ ଦେଶ ଜାରଙ୍କର ଅଧୀନସ୍ଥ ଦେଶମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ।

ପୋଲଣ୍ଡ ଦେଶର ରାଜଧାନୀ—ଓ୍ୟାରସା । ଏହି ସହର ପୋଲଣ୍ଡର ସବୁଠୁ ବଡ଼ ସହର । ଏ ସହରର ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ନା—ଭ୍ଲାଦିସ୍ଲାଭ ସକ୍ଲଦ୍‌ଭସ୍କି । ସେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି । ରୁଷିଆ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କଲେଜରୁ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ ବୋଲି ପୋଲଣ୍ଡର ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଆଦର ଖୁବ୍ ବେଶି । ସକ୍ଲଦ୍‌ଭସ୍କିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତା । ସେ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ରୂପେ ଥାନ୍ତି ।

ଏହି ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ପରିବାରରେ କ୍ୟୁରୀଙ୍କର ଜନ୍ମ । କ୍ୟୁରୀଙ୍କ ଉପରେ ସକ୍ଲଭଦ୍‌ସ୍କିଙ୍କର ଆଉ ଚାରୋଟି ସନ୍ତାନ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ

ମଧ୍ୟରୁ ୩ଟି ଝିଅ ଓ ଗୋଟିଏ ପୁଅ । ୧୮୬୭ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ୭ ତାରିଖ ଦିନ କ୍ୟୁରୀ ସକ୍ଲଦଭସ୍କିଙ୍କ ଘରକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରି ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ପିଲାଦିନରୁ ତାଙ୍କର ନାଁ କ୍ୟୁରୀ ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ପିତାମାତା ତାଙ୍କୁ ମେରୀ ବୋଲି ନାଁ ଦେଇଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ 'ମାନିଆ' ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ ।

ମାନିଆ ସବୁଠାରୁ ଛୋଟ ଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କଠାରେ ବାପ ମା'ଙ୍କର ବେଶି ସ୍ନେହ ଥିଲା । ଜନ୍ମ ହେବାର ବର୍ଷକ ପରେ ମାନିଆଙ୍କ ମାଙ୍କୁ ଯକ୍ଷ୍ମା ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ କଲା । ସେ ଭାରି ଶିକ୍ଷିତା । ପୁଅ ଝିଅଙ୍କର ଦେହ ସୁସ୍ଥ ରହିବାପାଇଁ ସେ ଭାରି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ପିଲାଙ୍କୁ ପାଖକୁ ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ମାନିଆ ତ ସବୁଠୁ ଛୋଟ । ମା ଯେତେ ମନାକଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ମାନେ ନାହିଁ । ସେ ଦୌଡ଼ି ଆସି ମାଙ୍କ ପାଖରେ ବସେ । ମା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୂରେଇ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ବାଁରେଇ ଦିଅନ୍ତି । ତେଣୁ ପିଲାଦିନରୁ ମା ପାଖେ ପାଖେ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ମାନିଆଙ୍କୁ ମାତୃ ସୁଖ ମିଳି ନ ଥିଲା ।

ମାନିଆର ବଡ଼ ଭଉଣୀର ନାଁ—ବ୍ରନିଆ । ମାନିଆକୁ ଚାରି-ବର୍ଷ ବେଳେ ଥରେ ବାପା ତା ବଡ଼ ଭଉଣୀକୁ ଡାକି ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ଦେଲେ । ବ୍ରନିଆ ପଢ଼ିସାରିବା ପରେ ବାପା କେତୋଟି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଥିଲେ । ଏତିକିବେଳେ ମାନିଆ ସେ ବହିଟି ନେଇ ବଡ଼ପାଟିରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାପା ଜାଣି ନ ଥିଲେ ମାନିଆ ସେ ବହିଟି ପଢ଼ିପାରିବ ବୋଲି । ତାଙ୍କୁ ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । ମାନିଆକୁ ସେ ଆଦରରେ କୋଳକୁ ଟାଣିନେଲେ । ବାପା କାର୍ଯ୍ୟ-କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଫେରି ଘରକୁ ଆସିଲେ ପ୍ରଥମେ ମାନିଆକୁ ନ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କୁ ଆଉ କୌଣସି କଥା ରୁଚେ ନାହିଁ ।

ଶିକ୍ଷା

ମାନିଆ ଦେଖେ ତାର ବଡ଼ ଭଉଣୀମାନେ ସ୍କୁଲକୁ ଯାନ୍ତି । ବହିପତ୍ର ଧରି ସ୍କୁଲରୁ ଫେରନ୍ତି । ତାର ମଧ୍ୟ ମନ ସେ ଭଉଣୀମାନଙ୍କ ପରି ବହି ଧରି ସ୍କୁଲକୁ ଯିବ ଆଉ ପାଠ ପଢ଼ିବ । ତାର ବୟସ ବଢ଼ିଲା । ବାପା ତାକୁ ନେଇ ସ୍କୁଲରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେଲେ । ତାର ପଢ଼ାରେ ଭାରି ମନ । ଶ୍ରେଣୀରେ ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବସି ପଢ଼ିଲାବେଳେ ସେ ଅନ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ମନ ଦିଏ ନାହିଁ । ସବୁଦିନର ପଢ଼ା ନିୟମିତ ଭାବରେ କରେ । ସେ ଭାରି ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ; ତେଣୁ ଶିକ୍ଷକ ତାକୁ ଭାରି ଭଲ ପାନ୍ତି । ସବୁ ବିଷୟରେ ଶ୍ରେଣୀ ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ ପ୍ରଥମ ହୁଏ । ତେଣୁ ବାପା ମା, ଓ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ସେ ଭାରି ପ୍ରିୟପାତ୍ରୀ ହୋଇଥାଏ ।

ପୋଲାଣ୍ଡ ଦେଶ ରୁଷଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥାଏ । ତେଣୁ ଆଗେ ଆମ ଦେଶରେ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଭାବରେ ଇଂରାଜୀ ଭଳି କ୍ଲାସରୁ ପଢ଼ା ହେଉଥିଲା ପରି ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ରୁଷ ଭାଷା ପଢ଼ା ହେଉଥାଏ । ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନେ ପୋଲାଣ୍ଡର ଇତିହାସ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମଧ୍ୟ ଜଣାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ମାନିଆ ଯେଉଁ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ୁଥିଲା, ସେଥିରେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଥରେ ପୋଲାଣ୍ଡର ଇତିହାସ କଥା ପିଲାମାନଙ୍କୁ କହୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ କାଳେହେଁ କିଏ ଆସିବ ସେଥିପାଇଁ ଦୁଆର ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ହଠାତ୍ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର ସାହେବ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସେତେବେଳେ ଥାଏ ସିଲେଇ ପିରିଅଡ଼ । ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଙ୍କ ହାତରେ ପୋଲାଣ୍ଡର ଇତିହାସ ବହିଟି ଥିଲା । ବହିଟିକୁ ସେ ଭାରି କୌଶଳରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ହାତରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ । ପିଲାମାନେ ସିଲେଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲେ ।

ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ପ୍ରାର୍ଥନା ଗାଇବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ମାନିଆ ରୁଷ ଭାଷାରେ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାର୍ଥନା ଗାଇଲା ଯେ, ସେଥିରେ ସାହେବ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ସାହେବ ପୁଣି ପଚାରିଲେ, ଆମ ଦେଶର ଶାସନକର୍ତ୍ତା କିଏ ? ମାନିଆ ଉପରେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଡ଼ିଲା । ରୁଷିଆର ଶାସନକର୍ତ୍ତା-ମାନଙ୍କର ଅତ୍ୟାଚାର କଥା ସେ ଶୁଣିଛି । ପୋଲାଣ୍ଡ ସେତେବେଳେ ଭୀଷଣ ଅତ୍ୟାଚାରରେ ପେଶି ହେଉଥାଏ । ମାନିଆର ମନ ହେଉ ନ ଥାଏ—ଏ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ରାଜାଙ୍କର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ; କିନ୍ତୁ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନ ଦେଲେ ନ ଚଳେ । ସେ ଠିଆହୋଇ ଉତ୍ତରଦେଲା ରୁଷ ସମ୍ରାଟ୍ ମହାମହିମ ଦ୍ୱିତୀୟ ଆଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡର । ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଫେରିଗଲେ । ମାନିଆ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀଙ୍କର ମାନ ରଖିଲା । ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଦଉଡ଼ି ଆସି ମାନିଆକୁ କୋଳକୁ ଟାଣିନେଲେ ।

ସ୍କୁଲର ଯେତେ ଉତ୍ସବ ହୁଏ, ମାନିଆ ସବୁଥିରେ ଆଗରେ ଥାଏ । ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନେ ତାର ବ୍ୟବହାର ଓ ପଢ଼ାପଢ଼ିରେ ଖୁବ୍ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥାନ୍ତି । ପ୍ରତିବର୍ଷ ସେ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମାନିଆକୁ ଷୋଳ ବର୍ଷ ବେଳେ ସେ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ଶେଷ କଲା । ସ୍କୁଲରୁ ସେ ଗୋଟିଏ ସୁନା ମେଡ଼ାଲ ପାଇଲା, ତା ସଙ୍ଗରେ ଆହୁରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବହି ମଧ୍ୟ ପାଇଲା । ସ୍କ୍ଲୋଦଭସ୍କି ଝିଅର କୃତିତ୍ୱ ଦେଖି ଭାରି ଖୁସି ହେଲେ ।

ଦୁଃଖ ତାର ସାଙ୍ଗସାଥୀ ନେଇଆସେ

କ୍ୟୁରୀଙ୍କ ପିତା ସକ୍ଲୁଦଭସ୍କି ପୋଲଣ୍ଡର ଲୋକ । ସେ ରୁଷିଆରେ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ନିଜ ଦେଶପ୍ରତି ବଡ଼ ସ୍ନେହ ଥିଲା । ରୁଷିଆର ଜାର ଶାସନକୁ ସେ ପସନ୍ଦ କରୁ ନ ଥିଲେ । ସକ୍ଲୁଦଭସ୍କି ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ପୋଲଣ୍ଡବାସୀଙ୍କ ରାଜନୈତିକ ଚେତନା ଆଣିବା ପାଇଁ ମନ ପ୍ରାଣ ଢାଳି ଦେଇଥିଲେ । ଏ ଖବର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ବଡ଼ ବଡ଼ ଅଫିସରମାନଙ୍କ କାନକୁ ଗଲା । ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଅଫିସରମାନଙ୍କ ସହିତ ଏଥି ନିମିତ୍ତ ତାଙ୍କର ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଘଟିଲା । ଏହାର ଫଳ ବଡ଼ ଖରାପ ହେଲା । ତାଙ୍କ ଦରମା ତାଙ୍କୁ କମ୍ କରି ଦିଆଗଲା । ଏହା ପରେ ପରେ ସକ୍ଲୁଦଭସ୍କି ସ୍କୁଲ ପାଖରୁ ବସା ବଦଳାଇ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଜାଗାକୁ ଚାଲିଗଲେ । ସେ ଜାଗାରେ ତାଙ୍କ ଘର ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଛାତ୍ରାବାସ ଖୋଲିଦେଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପିଲାମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଭକ୍ତି ଥିଲା । ସେ ଛାତ୍ରାବାସକୁ ଅନେକ ଛାତ୍ର ଆସିଲେ । ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ମିଳିମିଶି ସେ ନିଜର ଦୁଃଖ ପାସୋରି ପକାଇଲେ ।

ଯେତେବେଳେ ଦୁଃଖ ଆସେ, ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ଆସେ ନାହିଁ, ସଙ୍ଗରେ ପରିବାରର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ଆସେ । ସକ୍ଲୁଦଭସ୍କି ବଡ଼ ସରଳ ଲୋକ ଥିଲେ । ଦୁଃଖ କଷ୍ଟକୁ ଆପଣାର କରି ତାରି ଭିତରେ ସେ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ପାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ତ ଏଡ଼େ ସରଳ ନୁହେଁ ।

ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ଏ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ ପଶିଲା । ଛାତ୍ରାବାସର ଛାତ୍ରଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଏ ରୋଗରେ ପଡ଼ିଲେ । ତାପରେ ସକ୍ଲୁଦଭସ୍କିଙ୍କ ବଡ଼ଝିଅ ଯୋଶିଆକୁ ଏ ରୋଗ

ଆକ୍ରମଣ କଲା । ସଚ୍ଚିଦଭସ୍ତି ଢେର ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଯୋଗିଆକୁ ଭଲ କରିବାପାଇଁ; କିନ୍ତୁ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଯୋଗିଆ ମା ବାପାଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ସାଗରରେ ଭସାଇ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ତା ପରେ ପରେ ମାନଆର ମା ଭୀଷଣ ଯକ୍ଷ୍ମା କବଳରୁ ବର୍ତ୍ତି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଯୋଗିଆର ମୃତ୍ୟୁର ଦୁଇବର୍ଷପରେ ତାର ମା ମଧ୍ୟ ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ । ସଚ୍ଚିଦଭସ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରାଣକୁ ଏହା ବାଧିଲା । କିପରି ଏ ସଂସାର ଚଳେଇବେ—ସେଇ 'ଚିନ୍ତା'ରେ ସବୁବେଳେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ ।

ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଯୋଗାଡ଼

ଆମ ଦେଶରେ ଇଂରେଜ ସରକାର ରାଜତ୍ୱ କଲାବେଳେ ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାର ଉନ୍ନତି ସେ ଚାହୁଁ ନ ଥିଲେ । କାହିଁ ଦଶ ବାର କୋଶ ଗଲେ ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲ ମିଳୁଥିଲା—ତା ବି ସବୁଠାରେ ନ ଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲାରେ ଗୋଟିଏ ବାଳିକା ହାଇସ୍କୁଲ ହେଲେ ବଡ଼ କଥା; ତେଣୁ ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ସେତେବେଳେ ସବୁଠୁ ପଛେଇ ଥିଲା । ତା ଫଳରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦିଗରେ ଦେଶ ଆଗେଇ ପାରୁ ନ ଥିଲା । ପୋଲଣ୍ଡ ଦେଶ ଆମ ଦେଶ ପରି ସେତେବେଳେ ରୁଷ ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିଲା । ପୋଲଣ୍ଡ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷା ବିସ୍ତାର ପାଇଁ ରୁଷ ସରକାର ଇଚ୍ଛା କରୁ ନ ଥିଲେ—ପୁଣି ସ୍ତ୍ରୀ ଶିକ୍ଷା ତ ଆହୁରି ଦୂରର କଥା । ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ କେହି ଇଚ୍ଛାକଲେ ରୁଷିଆ ରାଜଧାନୀ 'ପିଟରସ୍‌ବର୍ଗ' ଯିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ବାପମାନଙ୍କର ପଇସା ବେଶି ଥିଲେ ତ କିଏ ଏତେବଡ଼ ଆଶା ବାନ୍ଧିବ ।

ସକ୍ଲଦଭକ୍ଷିଙ୍କର ଇଚ୍ଛାଥାଏ ଝିଅମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଦେବେ । କିନ୍ତୁ ଏ ଅବସ୍ଥାରେ କିପରି କୁଆଡ଼େ ପଠାଇବେ ? ମାନିଆର ପଢ଼ା ବିଷୟରେ କିଛି ଠିକ୍ କରି ନ ପାରି ତାକୁ କିଛିଦିନ ନିଜ ଗାଁକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ । ମାନିଆ ସେଇଠି ଗାଁର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଝିଅମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳିବୁଲି କିଛିଦିନ କଟାଇଲା । ସେଠାରେ ବର୍ଷେକାଳ ରହିବାପରେ ପୁଣି ଓ୍ୱାରସା ସହରକୁ ଫେରି-ଆସିଲା ।

ବାପାଙ୍କର ଚାକିରି ଛାଡ଼ିବା ସମୟ ନିକଟ ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ବାପା ଚାକିରି ଛାଡ଼ିଲା ପରେ ପରିବାର ଚଳିବ କିପରି ? ଭାଇଭଉଣୀ ସମସ୍ତେ ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେତେବେଳେ ଚାକିରି ବଡ଼ ଅଭାବ । ଅନେକ ଲୋକ ଦେଶରେ ବେକାର ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି । କି ଉପାୟ କଲେ ଭାଇ ପଢ଼ିବ ପୁଣି ଘର ଚଳିବ ? ସମସ୍ତେ ମିଶି ଠିକ୍ କଲେଯେ, ଟିଉସନ କରିବେ । ଭାଇ ଟିଉସନ କରି ଡାକ୍ତରି ପଢ଼ିବ ଆଉ ଭଉଣୀ ଦୁହେଁ ଟିଉସନ କରି ଘର ଚଳେଇବେ । ବାପାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ କେତେକ ଭାର କମିଯିବ । ମାନିଆର ଭାରି ଇଚ୍ଛା ଥାଏ କଲେଜରେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ । ସେ ସିନା ଟିଉସନ କରୁଥାଏ—ଆଉ ନ କଲେ ନ ଚଳିବ ବୋଲି; କିନ୍ତୁ ମନର ଇଚ୍ଛାଟି ତାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ କିପରି ? ପୁଣି ବାଳିକାମାନଙ୍କ ପାଇଁତ କଲେଜରେ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଅଧିକାର ନାହିଁ ।

ଏହିପରି ମନର କଥା ମନରେ ମାରିଦେଇ ଭୁନି ହୋଇ ରହିଥାଏ । କେବେହେଲେ ଈଶ୍ୱର କ'ଣ ମାନିଆର ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ କରିବେ ନାହିଁ ? ଦୃଢ଼ମନ ଥିଲେ ଉପାୟ ବଳେ ବଳେ ଆସେ ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି । ମାନିଆ ଭାବେ—ମୋର କଣ କଲେଜରେ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଦୃଢ଼ମନ ନାହିଁ ?

ଏହି ସମୟରେ ଥରେ ଜଣେ ବଡ଼ଲୋକ ତାଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ଝିଅଟିକୁ ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଖୋଜୁଥିଲେ । ଗୃହ-ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ହିସାବରେ ମିସ୍ ମାନିଆ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଖୁବ୍ ପରିଚିତା । ସେ ବଡ଼ଲୋକ ତାଙ୍କୁ ଖାଇବା ପିଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ବାଦ ମାସିକ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ଦେବେ ବୋଲି ରାଜି ହେଲେ । ଏଥିରେ ମିସ୍ ମାନିଆ ମନେ ମନେ ଭାରି ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । ମାନିଆ ଭଉଣୀ ବ୍ରୁନିଆଙ୍କୁ ଡାକିଲେ । ସେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା । ମାନିଆ ପ୍ରଥମେ ଟିଉସନ କରି ଟଙ୍କା ଦେବେ । ବ୍ରୁନିଆ ସେହି ଟଙ୍କାରେ ଡାକ୍ତରୀ ପଢ଼ିବେ । ପୁଣି ବ୍ରୁନିଆ ଡାକ୍ତରୀ ପଢ଼ି ସାରିଲେ ସେ ବ୍ୟବସାୟ କରି ମାନିଆଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇବେ ।

ଭ୍ରାସମାନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ

ପରାଧୀନ ଦେଶ-ପୋଲାଣ୍ଡ । ପୋଲାଣ୍ଡ ଦେଶର ଘରେ ଘରେ ରୁଷ ସରକାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ । ପାଠ ପଢ଼ିବାର ସୁବିଧା ନାହିଁ—କଥା କହିବାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଏପରି ପରାଧୀନତା ସ୍ୱୀକାର କରି କୌଣସି ଜାତି ରହି ନ ପାରେ; ତେଣୁ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ବିଦ୍ରୋହ ହୁଏ, ବିପ୍ଳବ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ରୁଷ ସରକାରର କଡ଼ା ଶାସନ ଅଧୀନରେ ସବୁ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ବିପ୍ଳବ, ବିଦ୍ରୋହ ସବୁ କଠିନ ଦଣ୍ଡର ଭୟ ସମ୍ମୁଖରେ ନଇଁଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଭାଙ୍ଗି ପାରେନି ।

ପୋଲାଣ୍ଡ ଦେଶଟାଭିତରେ କେତେଦଳ ମୁଣ୍ଡ ଟେକେ । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବିପ୍ଳବୀ ଦଳ ଗୁପ୍ତଭାବରେ ତାରି କାମ ଚଳେଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଦଳର ସଭ୍ୟମାନେ ଠିକ୍ କଲେ, ପ୍ରଥମେ ଏ ଦଳର ସମସ୍ତ ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହେବ । ଶିକ୍ଷା ପାଇଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଭ୍ୟଙ୍କର ଅନ୍ତରରୁ

ବଳ ବଢ଼ିବ ଏବଂ ତାପରେ ଏ ଦଳକୁ ସରକାରଙ୍କ ଦମନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଠିଆ କରାଇବାକୁ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ 'ଭ୍ରମମାନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ' ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର ଖୋଲିଲେ । ଏ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ଅଜାଣତରେ ଦେଶର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଦଳର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାରେ ଲାଗିଲେ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଏ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମାନିଆ ଏ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଜଣେ ସାଧାରଣ ସଭ୍ୟ ଭାବେ ପ୍ରଥମେ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ସେ କ୍ରମେ ବିପ୍ଳବୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ମନ ପ୍ରାଣ ଲଗାଇ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କଲେ ।

ସେତେବେଳକୁ ସେ ଧନୀଲୋକଙ୍କ ଘରୁ ଟିଉସନ ଛାଡ଼ିଦେଇ ୱାରସ ସହରଠାରୁ ଦୂରରେ ଜଣେ ଧନୀ ଲୋକଙ୍କ ଝିଅକୁ ପଢ଼ାଇବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ସେ ଗାଁଟି ଦେଖି ସେ ଯେତିକି ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ ସେତିକି ଦୁଃଖିତ ହେଲେ । ଗାଁର ଲୋକେ ସମସ୍ତେ ନିରକ୍ଷର; କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ଭାରି ସରଳ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କର ପଢ଼ିବାରେ ଭାରି ଇଚ୍ଛା । ସେ ଭ୍ରମମାନ ବିଦ୍ୟାଳୟର କାମ ସେଇଠାରେ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେ । ସେ ନିଜେ ଯାହା ଦରମା ପାଆନ୍ତି, ସେଥିରୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଲୋକଙ୍କୁ କାଗଜ ପେନସିଲ ମଧ୍ୟ ଯୋଗାନ୍ତି । ଏହିପରି ତିନିବର୍ଷ କାଳ ସେ ଗାଁର ଶିକ୍ଷା ଉନ୍ନତିରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ଜନସମାଜର ସେବାରେ ସେ ନିଜକୁ ଲଗାଇ ଦେଇ ପାରିବାରିକ ସମସ୍ତ କଷ୍ଟ ଭୁଲି ଯାଉଥିଲେ । ଏତେବେଳେ ସେ ନିଜର ପାଠପଢ଼ା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ହେଳା କରି ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଆଗ୍ରହ ଥିଲା ଦୁଇଟି ବିଷୟ ପ୍ରତି । ତା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ 'ବିଜ୍ଞାନ' ଓ ଅନ୍ୟଟି 'ସମାଜତତ୍ତ୍ୱ' । ସମୟ ପାଇଲେ ସେ ଦୁଇଟି ବିଷୟରେ ନାନାପ୍ରକାର ବହି ପଢ଼ିବାରେ ଲାଗୁଥିଲେ ।

ପ୍ୟାରିସ୍ ଯାତ୍ରା

କ୍ୟୁରିଙ୍କୁ ସେତେବେଳେ ବୟସ ଅଠର ଊଣେଇଶ । କ୍ୟୁରି ଭାରି ସୁନ୍ଦରୀ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶ ପରି ସେ ଦେଶରେ ତ ଝିଅଙ୍କୁ ବାର ତେର ବର୍ଷ ବେଳୁ ବିବାହ ଦେବାର ପ୍ରଥା ନାହିଁ । ପୁଅ ପରି ପେଟ ପୋଷିପାରିବାର କ୍ଷମତା ଆସିଲେ ଝିଅ ବିବାହ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ସ୍କ୍ଲଦଉସ୍କି ଝିଅର ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି କଥା ପକାଉ ନ ଥାନ୍ତି ।

ସେତେବେଳେ କ୍ୟୁରି ଥିଲେ ଜଣେ ଧନୀଲୋକ ଘରେ । ଧନୀ ଲୋକଙ୍କର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ଓ ଲାଳନପାଳନ କରିବାର ଭାର ତାଙ୍କର ଉପରେ ଥିଲା । ସେ ଝିଅଟିର ବଡ଼ଭାଇ ବିଦେଶରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିଲେ । ସମୟେ ସମୟେ ଛୁଟି ହେଲେ ସେ ଘରକୁ ଆସନ୍ତି । ବଡ଼ଦିନ ଛୁଟି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବରେ କଟାନ୍ତି । ପୁଅ ଘରକୁ ଆସିବାର ଦେଖି ଘରେ ଆନନ୍ଦର ଢେଉ ଖେଳିଲା । କେତେ ସୁନ୍ଦର ବେଶରେ ଘରର ସମସ୍ତେ ଖେଳି ବୁଲିଲେ । ବିଦେଶ ଫେରନ୍ତା ବଡ଼ପୁଅଙ୍କର ଆଖିପଡ଼ିଲା କ୍ୟୁରିଙ୍କ ଉପରେ । ପୁଅ, ବାପାଙ୍କ ପାଖରେ କ୍ୟୁରିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଣିଲେ । ମା ଯେତେବେଳେ ଏକଥା ଶୁଣିଲେ ସେ ଭାରି ଦୁଃଖିତା ହେଲେ । କହିଲେ—ଏତେ ଘରର ପୁଅ ସାଙ୍ଗକୁ କ୍ୟୁରି । ସେକଥା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ବାପା ଏକଥା ଶୁଣି ପୁଅ ଉପରେ ଖୁବ୍ ରାଗିଲେ । ପାଠ ପଢ଼ୁଆ ପୁଅ । ବାପ ମାଙ୍କୁ କେତେ ପ୍ରକାର ବୁଝାଇଲେ; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କାହାକୁ ହେଲେ ରାଜି କରାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଭାଙ୍ଗିଲା ।

କ୍ୟୁରିଙ୍କ ମନରେ ଏକଥା ଭାରି କଷ୍ଟ ଦେଲା । ଯୌବନର ଆରମ୍ଭରେ ଏ ପ୍ରକାର କଷ୍ଟ ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ବାଧିଲା । ସେ ସ୍ଥାନ ଶୀଘ୍ର ଛାଡ଼ିବା ପାଇଁ ମନସ୍ଥ କଲେ । ଆଉ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଭଉଣୀ ବ୍ରନିଆ ପ୍ୟାରିସରେ ଡାକ୍ତରୀ ପାସ୍ କରି ବିବାହ ହୋଇ ଆନନ୍ଦରେ ଥାଏ । ବ୍ରନିଆ ମାନିଆ ପାଖକୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖି ପାରିସ୍ ଆସିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥାଏ । ସେ ଏ ସୁଯୋଗରେ ବାପା ଓ ଭାଇଙ୍କ ପାଖରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ପ୍ୟାରିସ୍ ଯାହାରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ।

ବିଷମ ପରୀକ୍ଷା

ପ୍ୟାରିସ୍ ସହର ପୃଥିବୀର ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ୟାରିସ୍ ସହର ପରି ସହର ନାହିଁ । କୋଠାବାଡ଼ିରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହି ସହରଟି ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶରେ । ପୋଲଣ୍ଡ ଦେଶରୁ ଫ୍ରାନ୍ସଦେଶ ବେଶି ଦୂର ନୁହେଁ । ସେହି ଫ୍ରାନ୍ସଦେଶର ବୀର ନେପୋଲିୟନ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।

ମାନିଆ ଯାଇ ସେହି ପ୍ୟାରିସ୍ ସହରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ ଏ ସହରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ସହରଟି ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅପରିଚିତ ନୂଆ ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା, ସେଠାରେ ବେଶି ଅସୁବିଧା ହେଲା ନାହିଁ । ଆଗରୁ ତାଙ୍କ ଭଉଣୀ ବ୍ରନିଆ ସେଠି ଆସି ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେଇଠି ଡାକ୍ତରୀ ବ୍ୟବସାୟ କରି ସେ ରହିଛନ୍ତି; ତେଣୁ ସେ ସିଧା ସିଧା ବଡ଼ ଭଉଣୀ ବ୍ରନିଆ ଘରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ପ୍ୟାରିସ ଆସିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟି ଅଲଗା । ନିଜ ଦେଶ ପୋଲଣ୍ଡରେ ପଢ଼ିବାର ସୁବିଧା ହେଲାନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ୟାରିସ୍ ଆସିବା କଥା; ତେଣୁଆସି ପହଞ୍ଚିବାମାତ୍ରେ କିପରି ଛାତ୍ରୀ ଭାବରେ କେଉଁଠାରେ ନାମ

ଲେଖାଇବେ ସେ ଯୋଗାଡ଼ କଲେ । ବ୍ରନିଆଙ୍କ ସହାୟତାରେ ପ୍ୟାରିସ୍‌ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସରବନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମାନିଆ ନାମ ଲେଖାଇଲେ । ଫ୍ୟାକଲ୍‌ଟି ଅଫ୍ ସାଇନ୍‌ସ ବିଭାଗରେ ପଢ଼ିଲେ ।

ଫ୍ୟାକଲ୍‌ଟି ଅଫ୍ ସାଇନ୍‌ସ ବା ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗରେ ଖୁବ୍ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀମାନେ ପଢ଼ନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଛାତ୍ରମାନେ ସେଠାକୁ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଠାରେ ନାମ ଲେଖାଇବା ଫଳରେ ମାନିଆଙ୍କୁ ଅତ୍ୟଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ବିଜ୍ଞାନରେ ତାଙ୍କର ଅସୀମ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲା; ତେଣୁ ଯେତେ କଷ୍ଟ ପଡ଼ୁ ପଛେ ତାକୁ ସେ ଖାତିର କଲେ ନାହିଁ । ତେବେ ଗୋଟିଏ ଅସୁବିଧା ହେଉଥିଲା । ସେ ତ ବ୍ରନିଆଙ୍କ ଘରେ ରହୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ବ୍ରନିଆ ଡାକ୍ତରଣୀ । ତେଣୁ ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କ ଘର ରୋଗୀମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ । ସବୁବେଳେ ଲୋକ ଯିବା ଆସିବା । ଏଥିରେ କି ବିଜ୍ଞାନ ପରି ପାଠ ପଢ଼ିବା ସହଜ; କିନ୍ତୁ ଭଉଣୀ ଘର ଛାଡ଼ିବେ କିପରି ? କେତେ ଥର କଣ କରିବେ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରି ଥରେ ଭଉଣୀକୁ ଏ ଅସୁବିଧା କଥା କହିଲେ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ରହି ପଢ଼ାପଢ଼ି କଲେ ଭଲହେବ ବୋଲି ସେ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ନାନାପ୍ରକାର ବୁଝାଇଲେ ସୁଦ୍ଧା ବ୍ରନିଆ ମାନିଆଙ୍କୁ ପାଖରୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ନାରାଜ ହେଲେ । ଶେଷରେ ମାନିଆ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କହିପୋଛି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ କୋଠାରେ ଯାଇ ରହିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କଲେ ।

ସେ ଏଇଠାରେ ବିଷମ ପରୀକ୍ଷାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ । ବ୍ରନିଆଙ୍କ ଘରେ ପାଠ ପଢ଼ିବାରେ ଅସୁବିଧା ହେଉଥିଲା ସତ; ମାତ୍ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ସୁବିଧା ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଏଠାରେ ଖାଇବା, ରହିବା, ପଢ଼ିବା ସବୁ ବିଷୟରେ ଅସୁବିଧା । ବାପା ମାସିକ ଯାହା ପଠାନ୍ତି ସେଥିକରେ ପ୍ୟାରିସ୍ ସହରରେ ଚଳିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ । ତେଣୁ

ନିଜଘରେତ ବତି ନ ଥାଏ । ଲାଇବ୍ରେରୀରେ ଅନେକ ରାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ି ସେଠାରୁ ଫେରନ୍ତି । ପ୍ୟାରିସ୍ ସହରରେ ଖୁବ୍ ଶୀତ । ଲୋକେ ଘରଭିତରେ ନିଆଁ ଜାଳି ଶୁଅନ୍ତି; ମାତ୍ର ରାତିରେ ମାନିଆଁ ଶୋଇଲା-ବେଳେ ନିଜର ଟ୍ରଙ୍କ ଖୋଲି ସେଥିରୁ ସବୁ ଲୁଗାପଟା ବାହାର କରି ଜମେଇ ଦେଇ ତାରି ତଳେ ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ବେଶି କଷ୍ଟ ହୁଏ, ଘର ଭିତରେ ଥିବା ଚୌକିଟି ଆଣି ନିଜ ଉପରେ ଲଦି ଦିଅନ୍ତି ।

ଖାଇବା ପିଇବାରେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଦଶା । କୌଣସି ମତେ ଲହୁଣୀଟିକିଏ ସଙ୍ଗେ ରୁଟି ଦିଖଣ୍ଡି ଖାଇ ଦେଇ ପେଟଟା ବଞ୍ଚେଇ ନେବା କଥା । ଏହାଫଳରେ ସମୟେ ସମୟେ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଏ, ଶରୀର ଅବଶ ଲାଗେ; କିନ୍ତୁ ମନଭିତରେ ଯେ ଦୃଢ଼ପଣ । ପାଠ-ପଢ଼ାରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଅବହେଳା କେହି କେବେହେଲେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନାହିଁ । ବ୍ରୁନିଆ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଏକଥା ଜାଣିପାରି ଥରେ ମାନିଆଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ; ମାତ୍ର ତାଙ୍କଠାରୁ ଅସୁବିଧା କଥା କିଛି ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ତଥାପି କିଛିଦିନ ପାଇଁ ମାନିଆଙ୍କୁ ଘରକୁ ନେଇ ଆସିଲେ । ସେ ସେଠାରେ ବେଶିଦିନ ରହିବାକୁ ରାଜିହେଲେ ନାହିଁ । ପୁଣି ସେଇଠାକୁ ଫେରିଗଲେ ।

ପରିଶ୍ରମର ଫଳ ନିଶ୍ଚୟ ମିଳେ । ୧୮୯୩ ମସିହା । ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ବୟସ ଛବିଶି ବର୍ଷ । ସରବାନ ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଏମ୍. ଏସ୍. ସି. ପରୀକ୍ଷାଫଳ ବାହାରିଲା । ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ନାମଥିଲା—ମ୍ୟାରି ସକ୍ଲଦ-ଭସ୍କାଙ୍କର । ପୁଣି ତା ଆରବର୍ଷ ଅଙ୍କଶାସ୍ତ୍ରରେ ସେ ଏମ. ଏସ୍. ସି. ପାସ୍‌କଲେ । ସେତେବେଳେ ପୋଲଣ୍ଡ ସରକାର ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତି ଦେଉଥାନ୍ତି । ଏ ବୃତ୍ତିଟି ମ୍ୟାରି

ସକ୍‌ଲଦଭତ୍ତା ପାଇଲେ । ଉକ୍ତବୃତ୍ତିଟି ପାଇ ଟଙ୍କାକୁ ସେ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ ବୃତ୍ତିଟିକୁ ସେ ଦାନରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଟଙ୍କା ପଇସା ରୋଜଗାର କଲେ, ଏ ବୃତ୍ତିବାବଦର ଅର୍ଥ ସେ ପୁଣି ସରକାରଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେ ମନେକଲେ ଏ ଟଙ୍କା ଗରିବଛାତ୍ରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରଖାଯାଇଛି; ତେଣୁ ସେ ଟଙ୍କାକୁ ନିଜର କରି ରଖିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । କେତେଜଣ ଆଉ ଗରିବ ଛାତ୍ର ଏହାଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ ହୋଇପାରିବେ ବୋଲି ମନେକରି ସେ ଯେତେବେଳେ ଏ ଅର୍ଥ ଫେରାଇ ଦେଲେ, ସେତେବେଳେ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ।

ପେୟର କ୍ୟୁରୀ

ସେତେବେଳେ ଫ୍ରାନ୍‌ସଦେଶରେ ପେୟର କ୍ୟୁରୀଙ୍କ ନାମ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କ ମହଲରେ ବେଶି ଜଣାଶୁଣା ଥିଏ । ବିଜ୍ଞାନ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଯେପରି ଅଗ୍ରଗତି କରୁଅଛି, ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ଆଦର ସେହିପରି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ଆଗେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତଥ୍ୟ ଉଦ୍ଭାବିତ ହୋଇଥିଲି; କିନ୍ତୁ ଆଜକାଲି ପୃଥିବୀ ବିଜ୍ଞାନ ଦିଗରେ ଯେତେ ଆଗେଇଛି, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସମୟରେ ଏତେଦୂର ଆଗେଇ ନଥିଲା ।

ପେୟର କ୍ୟୁରୀ ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧି ସମ୍ପନ୍ନ ଲୋକ ଥିଲେ । ସେ ପିଲାଦିନରେ ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ି ନ ଥିଲେ, ଘରୋଇ ଭାବରେ ବିଦ୍ୟା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପିତା ମଧ୍ୟ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ଲୋକ ଥିଲେ । ସେ ପେୟରଙ୍କୁ ପାଖେ ପାଖେ ରଖି ପୁଅର ପାଠପଢ଼ା ଦେଖୁଥିଲେ । ପିଲାଦିନରୁ ତାଙ୍କ ପିତା ପେୟରଙ୍କର

ବୁଦ୍ଧିର ପରିଚୟ ପାଇଥିଲେ । ପ୍ୟେରଙ୍କର ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା, ସେହି ବିଷୟରେ ତାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ପ୍ୟେର ବି. ଏସ୍. ସି. ପାସ କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ବୟସ ମୋଟେ ଷୋଳବର୍ଷ । ଏତେ କମ୍ ବୟସରେ ବିଜ୍ଞାନ ପରି ବିଷୟରେ ଏପରି କୃତିତ୍ୱ ଅର୍ଜନ କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ନାଁ ଗ୍ଭରି ମହଲରେ ବ୍ୟାପୀ ଯାଇଥିଲା । ଏହାର ଦୁଇବର୍ଷପରେ ପୁଣି ସେ ଏମ୍. ଏସ୍. ସି. ପାସ୍ କରିଥିଲେ ।

ପାଠପଢ଼ା ଶେଷକରି ସେ ବିଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣାରେ ଲଗି-ପଡ଼ିଲେ । ସରବନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ । ତାପରେ ପ୍ୟାରିସ୍‌ର ଏକ କଲେଜରେ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ବିଶ୍ରାମ ସମୟପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁବେଳେ ସେ ବିଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗିରହିଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ସେ ବିଜ୍ଞାନବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ । ଏଡ଼େ ଉଚ୍ଚ ସମ୍ମାନ ଲଭ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଟଙ୍କା ପଇସା ସବୁବେଳେ ଅଭାବ ହେଉଥିଲା ।

ସେତେବେଳକୁ ପ୍ୟେରଙ୍କ ବୟସ ପଞ୍ଚତିରିଶିବର୍ଷ । ତାଙ୍କର ମାନିଆଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍ ହେଲା । ଦୁହେଁ ବିଜ୍ଞାନ ଜଗତର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମଣି । ବିଜ୍ଞାନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଦୁହେଁ ଖୁବ୍ ଧୂରନ୍ଧର । ମଣି କାଞ୍ଚନ ଯୋଗ ହେଲା ପରି ପ୍ୟେର ଓ ମାନିଆଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତରେ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲେ । ଚର୍ଚ୍ଚକୁ ଯିବା ଓ ବେଶବାସ ସାଜସଜା ଭିତରେ ବିବାହ ହେବା କଥା ଦୁହେଁ ପସନ୍ଦ କଲେ ନାହିଁ । ସହର ଛାଡ଼ି ସେମାନେ ଦୂର ମଫସଲରେ ଯାଇ ପରିଣୟ ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହେଲେ ।

ଘର ସଂସାର

ଜୀବନର ବିବାହ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ୟେର ଓ ମ୍ୟାରି ଲାଗିଥିଲେ ଜୀବନ ଗଢ଼ିବାରେ । କେତେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ, କେତେ ଚିନ୍ତା ଭିତରେ ଜୀବନ ଗଢ଼ିଲେ । ଏବେ ମ୍ୟାରିଙ୍କ ଜୀବନ ସହିତ ଆଜି ଗୋଟିଏ ଜୀବନର ଅବିଚ୍ଛେଦ ସମ୍ପର୍କ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ଗଲା । ଦୁହେଁ ଗୋଟିଏ ପଥରେ ଯାତ୍ରା କଲେ । ବିବାହ ବେଳେ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କର ମନର ମିଳନ ପାଖରେ ବାହ୍ୟ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ସ୍ଥାନ ପାଇ ନ ଥିଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନେ ବିବାହ ବେଳେ ଚର୍ଚ୍ଚକୁ ଯାନ୍ତି । କେତେ ଆଡ଼ମ୍ବର, ସାଜସଜା ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁକୁ କ୍ୟୁରି ଦମ୍ପତି ପସନ୍ଦ କରି ନଥିଲେ । ଦୁହେଁ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ସାଇକେଲରେ ଚଢ଼ି ଗଲେ ମଫସଲ ଅଞ୍ଚଳକୁ । ସେଠି ସରଳ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ଆଦରରେ ଡାକି ନେଲେ । ସେଇ ସରଳତାରୁ ତାଙ୍କ ଘର ସଂସାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବିବାହ ପରେ ମ୍ୟାରିଙ୍କର ନାମ ହେଲା ମାଡ଼ାମ୍ କ୍ୟୁରି ।

ମ୍ୟାରିଙ୍କୁ ଘର ସଂସାର କରିବା ପାଇଁ କାହାଠାରୁ ଶିଖିବା ଦରକାର ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ବାପା, ମା, ଭାଇ ଭଉଣୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଚଳି ସେ ସମସ୍ତ ଶିଖି ସାରିଥିଲେ । ପୁଣି ଜୀବନରେ କେତେକ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସହିବାକୁ ପଡ଼େ, ସେ ସବୁ ତାଙ୍କର ନିତିଦିନିଆଁ କଥା । ରାନ୍ଧିବାଢ଼ି କରିବା, ଗୃହର ଯତ୍ନ ନେବା ବିଷୟରେ ସେ ଭାରି ଧୁରନ୍ଧର ହୋଇଥିଲେ । ବିବାହର ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜାତ ହେଲା । ସେ ଝିଅଟିର ନାଁ ଦେଲେ 'ଇରିନ୍' ।

ସାଧାରଣ ହୋଇ ରୋଗ କାହାକୁ ଛାଡ଼ିଚି ? ସମସ୍ତେ ରୋଗ-ଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ସିନା ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି; ରୋଗ କାହାକୁ

ଛାଡ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେନି । ଖାଲି ସୁବିଧା ଉଣ୍ଡୁଥାଏ—ଟିକିଏ ଦୋଷ ପାଇଲେ ଆକ୍ରମଣ କରେ । ଇରିନ୍‌ର ଜନ୍ମ ପରେ ପରେ ମ୍ୟାରିଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଆଉ ଭଲରହିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଦେହ କ୍ରମେକ୍ରମେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଆସିଲା; ତେଣୁ ଡାକ୍ତରମାନେ କିଛିଦିନ କୌଣସି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟନିବାସରେ ରହିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ମାତ୍ର ମ୍ୟାରି କେତେବେଳେ ପ୍ରିୟ ସ୍ୱାମୀ ଓ ଅତି ଗେହ୍ଲା କନ୍ୟାଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି ? କିଛିଦିନ ଏହିପରି କଟିଗଲା । କ୍ରମେ ମ୍ୟାରି ଭଲ ହୋଇ ଆସିଲେ । କେତେକ ବର୍ଷ ପରେ ତାଙ୍କର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁହେଁ ଆନନ୍ଦରେ ବିଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗି ରହିଲେ ।

ରେଡ଼ିୟମ

ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁହେଁ ବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଧୂରନ୍ଧର । ଦୁହେଁ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ, ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ତେଜସ୍କ୍ରିୟ ଉପାଦାନ ବିଷୟରେ ସେମାନେ ଗବେଷଣାରେ ଲାଗିଲେ । ସେତେବେଳେ ଫ୍ରାନ୍ସରେ ଜଣେ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଥାନ୍ତି । ସେ ଏ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣା କରି ଗୋଟିଏ ଉପାଦେୟ ବହି ଲେଖିଥାନ୍ତି । ସେ ବହିଟି ମାଡ଼ାମ୍ କୁ୍ୟରି ପଢ଼ିବାକୁ ପାଇଲେ ; କିନ୍ତୁ ପଢ଼ିଲେ ତ ଖାଲି ଚଳିବ ନାହିଁ, ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣା କରିବାକୁ ହେଲେ ଉପଯୁକ୍ତ ବହିଗୁଡ଼ିକ ଛଡ଼ା ଗୋଟିଏ ଗବେଷଣାଗାର ବା ଲାବରେଟ୍ରି ବିଶେଷ ଦରକାର । ଗୋଟିଏ ପରୀକ୍ଷଣାଗାର ତିଆରି କରିବାପାଇଁ ଅଜସ୍ର ଧନ ନ ହେଲେ ହେବନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଘର ମଧ୍ୟ ଦରକାର । ସେ ଦୁହେଁ ପରୀକ୍ଷଣାଗାରଟିଏ ତିଆରି କରିବା ଚେଷ୍ଟାରେ

ଲଗି ପଡ଼ିଲେ । ଅନେକ ଖୋଜି ଖୋଜି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପକାଘରର ତଳମହଲରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଛୋଟଘର ପାଇଲେ ।

ସେଇଠି ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟ । ପ୍ରଥମେ 'ୟୁରେନିୟମ' ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଧାତୁ ଉପରେ ମାଡ଼ାମ୍ କ୍ୟୁରୀ ଗବେଷଣା ଚଳେଇଲେ । ଏହି ୟୁରେନିୟମ ଧାତୁ ଗୋଟିଏ ମୂଲ୍ୟବାନ ଧାତୁ । ଏ ଧାତୁ ମଧ୍ୟରେ ଆହୁରି କିଛି ତେଜସ୍କ୍ରିୟ ଗୁଣ ଥାଇପାରେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ସେ ଆଲୋଚନା କଲେ । ଅନେକ ଦିନ ଗବେଷଣା ପରେ ସେ ଧାତୁ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ତେଜସ୍କ୍ରିୟ ଉପାଦାନ ପାଇଲେ । ସେ ପରୀକ୍ଷା କରି ଜାଣିପାରିଲେ ଯେ, ତେଜସ୍କ୍ରିୟ ଉପାଦାନର ପରିମାଣ ମୂଳଧାତୁର ପରିମାଣ ଅପେକ୍ଷା ଯଥେଷ୍ଟ ବେଶି । ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ହେଲା । ଏ ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରିବାପାଇଁ ସେ ବାରମ୍ବାର ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲଗିଲେ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରୀକ୍ଷା ଶେଷରେ ସେହି ଏକ ସତ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତଥାପି ସେ ଉପାଦାନଟି କ'ଣ ତାହା ଠିକ୍ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ୧୮୯୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବାକେରଲ ନାମରେ ଜଣେ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗବେଷଣା କରିଥିଲେ । ସେ ଯେଉଁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ପାଇଥିଲେ, ସେ ଧାତୁର ତାପ ନ ଥିଲା । ଏହି ସତ୍ୟ ଉପରେ ଗବେଷଣା କରି କ୍ୟୁରୀ ଦମ୍ପତି ପ୍ରଥମେ 'ୟୁରେନିୟମ' ଓ 'ପୋଲୋନିୟମ'' ବୋଲି ଦୁଇଟି ଜିନିଷ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ । ପୋଲୋନିୟମ ୟୁରେନିୟମଠାରୁ ଆହୁରି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବୋଲି ସେମାନେ କହୁଥିଲେ ।

କ୍ୟୁରୀ ଏ ଜିନିଷଟି ଆବିଷ୍କାର କରି ସାରିବା ପରେ ତାର ନାଁ କ'ଣ ଦେବେ, ବିଚାର କରିବାକୁ ଲଗିଲେ । ମାଡ଼ାମ୍ କ୍ୟୁରୀଙ୍କ ମାତୃଭୂମି ପୋଲାଣ୍ଡ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ରୁଷିଆର ଅଧୀନରେ ।

ଏ ପରାଧୀନ ମାତୃଭୂମିର ନାମ ଅନୁସାରେ ସେ ଏ ଜିନଷଟିର ନାମ ଦେଲେ, 'ପୋଲନିୟମ' । ପୁଣି ସେହି ଗୋଟିଏ ଜିନଷ ଉପରେ ସେ ଗବେଷଣା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୋଲନିୟମ ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ପାଞ୍ଚମାସ ପରେ ସେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜିନଷ ଆବିଷ୍କାର କଲେ । ଏ ଦ୍ୱିତୀୟଟିର ନାମ ଦେଲେ 'ରେଡ଼ିୟମ' ।

ଏ ରେଡ଼ିୟମ ବାହାର କରି ଜଗତରେ ଦେଖେଇ ଦେବା କିଛି ସହଜ ନୁହେଁ । 'ପିଚବ୍ଲେଣ୍ଡ'' ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଧାତୁ । ସେହି ଧାତୁରୁ ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ପୋଲନିୟମ ବାହାର କଲେ; କିନ୍ତୁ ରେଡ଼ିୟମ ବାହାର କରିବା ଆହୁରି କଷ୍ଟର କଥା । ତାଳ ପରି ସାଧନା କଲେ ତିଳ ପରି ଟିକିଏ ରେଡ଼ିୟମ ପାଇବା କଥା । ଏ ସାଧନା କରିବାକୁ ସେ ଦୁହେଁ ପଛଉ ନ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ଅଜସ୍ର ଧନ ଦରକାର । ବଡ଼ ଗବେଷଣାଗାର ଆବଶ୍ୟକ । ଏମାନେ ତ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଧନୀ ନୁହନ୍ତି । ଏ ସବୁ ପାଇବେ କିପରି ? ଫରାସୀ ସରକାର ଏତେ ଧନ ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ ନାହିଁ ।

ଭଗବାନ ପରିଶ୍ରମୀକୁ ପରିଶ୍ରମ କରିବାପାଇଁ କ୍ଷେତ୍ର ଜୁଟେଇ ଦିଅନ୍ତି । ସେତେବେଳେ କ୍ୟୁରିଙ୍କ ନାଁ ସମଗ୍ର ଇଉରୋପ ମହା-ଦେଶରେ ବ୍ୟାପି ଯାଇଥିଲା । ସେମାନେ ଏଡ଼େବଡ଼ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣି ଅଷ୍ଟ୍ରିଆଦେଶର ସରକାର ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ପିଚବ୍ଲେଣ୍ଡ ଧାତୁ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆର ସରକାରୀ କାରଖାନାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ସେଥିରୁ ସେମାନେ ମୂଲ୍ୟବାନ ୟୁରେନିୟମ ଧାତୁ ବାହାର କରି ନେଇଥିଲେ । ଏହି ପିଚବ୍ଲେଣ୍ଡ ଧାତୁତକ କ୍ୟୁରି ଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ସରକାର ଉପହାର ଦେବେ ବୋଲି ଜଣାଇ ଦେଲେ । କ୍ୟୁରି ଦମ୍ପତି ଏହି ସମ୍ବାଦରେ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ସବୁ ଅଭାବଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଭଗବାନ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଏ ଦମ୍ପତିର ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବାପାଇଁ ସୁବିଧା ଦେଲେ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଆଠ ଟନ୍ ଲୁହା ତରଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଖରା ବର୍ଷା ଶୀତ କାଳ କିଛି ଖାତିର ନ କରି ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁହେଁ ତପସ୍ୱୀ ପରି ସାଧନାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ । ଚାରିବର୍ଷର ସାଧନା ଶେଷରେ ରେଡ଼ିୟମ୍ ତାଙ୍କର ହସ୍ତଗତ ହେଲା ।

'ରେଡ଼ିୟମ'ର ତଥ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର ବେଳେ ଅନେକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନ ଥିଲେ । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ସତ୍ୟ ବାହାରିଲେ ଅନେକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତଥ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ବଦଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେଣୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଏ ତଥ୍ୟକୁ ମାନିବାକୁ ରାଜି ହେଉ ନ ଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏବେ 'ରେଡ଼ିୟମ' ବାହାରିଲା । ଆଖି ଆଗରେ ରେଡ଼ିୟମର କ୍ରିୟାକଳାପ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ମାନିବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ ।

ଅମୂଲ୍ୟ ଦାନ

କେତେ କୋଟିପତି ଆସି କ୍ୟୁରିଦମ୍ପତିଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେମାନେ ଚାହିଁଥିଲେ, ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ କୋଟିପତି ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତେ । ରେଡ଼ିୟମ ତିଆରି କୌଶଳ କାହାକୁ ଜଣା ନଥିଲା; କିନ୍ତୁ ରେଡ଼ିୟମ ତିଆରି କାରଖାନା ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ କୋଟିପତିମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲେ । କ୍ୟୁରି ଦମ୍ପତି ଚାହିଁଥିଲେ ରେଡ଼ିୟମକୁ ନିଜର କରି ରଖି ପାରିଥାନ୍ତେ ଓ ସେଥିରୁ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ଉପାର୍ଜନ କରିପାରିଥାନ୍ତେ । ସେମାନେ ବଡ଼ ଉଦାର-ମନା ଥିଲେ । ବିଶ୍ୱଜନ-କଲ୍ୟାଣ ତାଙ୍କ ସାଧନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ତେଣୁ ଏ ତଥ୍ୟକୁ ସେମାନେ ନିଜର କରି ନ ରଖି ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର

କଲ୍ୟାଣ ନିମିତ୍ତ ପ୍ରକାଶ କରିଦେଲେ । ପ୍ରକାଶ କରିଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜଗତର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ସେ ଉଚ୍ଚସମ୍ମାନ ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୃଥିବୀ ଇତିହାସରେ ଏପରି ଅମୂଲ୍ୟ ଦାନର ଉଦାହରଣ କ୍ୱଚିତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ସେହି ରେଡ଼ିୟମ ଉପରେ ସେମାନେ ପୁଣି ଗବେଷଣା ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ୟାରିସ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପେୟର କ୍ୟୁରୀଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ସରକାରୀ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଗୋଟିଏ ଗବେଷଣାଗାର ତିଆରି କରିଦେଲେ । ଏହି ଗବେଷଣାଗାରରେ ମ୍ୟାରୀ କ୍ୟୁରୀ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପିକା ରୂପେ ରହିଲେ । ଦୁହେଁ ଏକାଠି ଏପରିକାର୍ଯ୍ୟ ପାଇବା ଫଳରେ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବାକୁ ସୁବିଧା ହେଲା ।

ସେମାନେ ଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଦରିଦ୍ରଭାବରେ କଟାଇଥିଲେ । ସରଳତା ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଆଦର୍ଶ ଥିଲା । ଧନର ମୋହ ତାଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ଭୁଲାଇ ପାରି ନ ଥିଲା । ସାଧନା ହିଁ ଜୀବନରେ ଆନନ୍ଦ ଆଣି ଦିଏ । ରେଡ଼ିୟମ ଆବିଷ୍କାର କରି ସେ ସମ୍ମାନର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ । ତା ଠାରୁ ବଳି ସେ ସମ୍ମାନିତ ହେଲେ ଯେ ସେତେବେଳେ ଏ ରେଡ଼ିୟମକୁ ପୃଥିବୀର ଜନକଲ୍ୟାଣ ନିମିତ୍ତ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ଦାନ କରିଦେଲେ ।

ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର

ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର କଥା କିଏ ନ ଜାଣେ ? ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ଖ୍ୟାତି ପାଇଥିବା ଜଣେ ଜଣେ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କୁ ଏ ପୁରସ୍କାର ମିଳେ । ଏ ପୁରସ୍କାର ଫଳରେ ମାନ ସମ୍ମାନ ଯେପରି

ବଡ଼େ, ଧନ ଦୌଲତ ମଧ୍ୟ ସେପରି ବଢ଼େ; କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ଏକ ଏକ ବିଶେଷ ବିଷୟର ଗବେଷଣାରେ ଜୀବନପଣ କରିପାରନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ପଇସା ଧନ ଦଉଲତ ବଡ଼ ଦିଶେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଦିଶେ ମାନ ସମ୍ମାନ ।

ସୁଇଡ଼େନ ଦେଶର ଆଲଫ୍ରେଡ଼ ନୋବେଲ ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆବିଷ୍କାର କରିଗଲେ ତା'ଫଳରେ ସେ ଜଣେ ପୃଥିବୀର ବଡ଼ ଧନୀ ହୋଇ ବସିଲେ । ଅକଳନ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ ହେଲେ ସିନା ତାଙ୍କୁ ଧନ ବଡ଼ ଦିଶିଲା ନାହିଁ । ସେ ସେ ଧନକୁ ଗୋଟିଏ ସମିତି ହାତରେ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇଗଲେ । ପୃଥିବୀର ପ୍ରତିବର୍ଷ ଯେଉଁମାନେ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକ, ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଶାନ୍ତିସ୍ଥାପକ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେବେ ସେଇମାନଙ୍କୁ ଏ ଧନର ସୁଧଟି ବାଣ୍ଟି ଦିଆଯିବ ।

୧୯୦୩ ମସିହା । ସେଇବର୍ଷ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ସମିତି ବିଶିଷ୍ଟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହିସାବରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ବାଛିଲେ । ଫ୍ରାନ୍ସର ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହେନେରି ବେକରେଲ୍ ସେ ଟଙ୍କାରୁ ଅଧେ ପାଇଲେ । ଆଉ ଅଧେ ଏହି ରେଡ଼ିୟମ ଆବିଷ୍କର୍ତ୍ତା କ୍ୟୁରୀଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ମିଳିଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଦରିଦ୍ରତା ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଘୁଞ୍ଚିଲା । ସେହି ବର୍ଷ ପୁଣି ରୟାଲ ସୋସାଇଟି ତରଫରୁ ତାଙ୍କୁ ଡାଭି ମେଡ଼ାଲ ମିଳିଥିଲା ।

ସୋରବର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କ୍ୟୁରୀ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନରେ ଦକ୍ଷତା ଦେଖି, ନିଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା ବିଭାଗ ଖୋଲି ସେଥିରେ ପ୍ରଧାନାଧ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ପେୟର କ୍ୟୁରୀଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ସେ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗର ଗୋଟିଏ ଲାବରେଟୋରୀ ରହିଲା । ଏ ଲାବରେଟୋରୀରେ ମ୍ୟାରୀ କ୍ୟୁରୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସାହାଯ୍ୟକାରିଣୀ ଭାବରେ ରହିଲେ ।

ଏହା ତିନିବର୍ଷ ପରର କଥା । ହଠାତ୍ ପେୟରକ୍ୟୁରୀ ଗୋଟିଏ ଆକସ୍ମିକ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପତିତ ହେଲେ । ଏ ଦୁଃଖ ମ୍ୟାରୀଙ୍କ ଜୀବନକୁ ବଡ଼ ବାଧିଲା । ସେ ଜୀବନର ସଙ୍ଗୀଙ୍କୁ ହରାଇ କଣ କରିବେ କିଛି ଠିକ୍ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଯେତେ ଯେଉଁଠୁ ଆଶ୍ୱାସନା, ସହାନୁଭୂତି ବାଣୀ ଶୁଣିଲେ ସୁଦ୍ଧା ମନର ଦୁଃଖ ଗଲା ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ସେ ସେହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗରେ ଆତ୍ମନିୟୋଗ କଲେ ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଦୁଃଶ୍ଚିନ୍ତା କରିବାର ଅବସର ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ଏହା ପରେ ପୁଣି ସେ ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ ପାଇଲେ । ସେତେବେଳକୁ ୧୯୧୧ ମସିହା । ସୋରବର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତାଙ୍କର ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ରେଡ଼ିୟମ ଗବେଷଣାଗାର ତିଆରି କରିଦେଲେ । ଏହାର କେତେ ବର୍ଷ ପରେ ସେ ନିଜେ ନିଜ ରେଡ଼ିୟମ୍ ଗବେଷଣାଗାର ତିଆରି କଲେ ।

ଜନସେବା ବ୍ରତ

ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ମ୍ୟାରୀ ସେବା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବିଶେଷ ପସନ୍ଦ କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଯେତେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ପଡ଼ୁ ପଛକେ ସେ ନିଜର ଦୁଃଖକୁ ଦୁଃଖ ବୋଲି ମଣୁ ନ ଥିଲେ । ଜଗତର ମଙ୍ଗଳ ଲାଗି ସେ ରେଡ଼ିୟମ୍ ପରି ମହାମୂଲ୍ୟବାନ ପଦାର୍ଥର ବୈଜ୍ଞାନିକ କୌଶଳ ଜଗତ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିଦେଲେ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମହାପ୍ରାଣୀ କର୍କଟ ପରି ମହାରୋଗରୁ ରକ୍ଷା ପାଇପାରିବେ ସେପରି ଏକ ମହୌଷଧି ଆବିଷ୍କାର କରି ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପରତାର ଉଦାହରଣ ସେ ଦେଖାଇଗଲେ, ତାହା ପୃଥିବୀର ଇତିହାସରେ ବିରଳ ।

ଏହା ତିନିବର୍ଷ ପରର କଥା । ହଠାତ୍ ପ୍ୟେରକ୍ୟୁରୀ ଗୋଟିଏ ଆକସ୍ମିକ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପତିତ ହେଲେ । ଏ ଦୁଃଖ ମ୍ୟାରୀଙ୍କ ଜୀବନକୁ ବଡ଼ ବାଧିଲା । ସେ ଜୀବନର ସଙ୍ଗୀଙ୍କୁ ହରାଇ କଣ କରିବେ କିଛି ଠିକ୍ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଯେତେ ଯେଉଁଠି ଆଶ୍ୱାସନା, ସହାନୁଭୂତି ବାଣୀ ଶୁଣିଲେ ସୁଦ୍ଧା ମନର ଦୁଃଖ ଗଲା ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ସେ ସେହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗରେ ଆତ୍ମନିୟୋଗ କଲେ ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଦୁଃଶ୍ଚିନ୍ତା କରିବାର ଅବସର ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ଏହା ପରେ ପୁଣି ସେ ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ ପାଇଲେ । ସେତେବେଳକୁ ୧୯୧୧ ମସିହା । ସୋରବର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତାଙ୍କର ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ରେଡ଼ିୟମ ଗବେଷଣାଗାର ତିଆରି କରିଦେଲେ । ଏହାର କେତେ ବର୍ଷ ପରେ ସେ ନିଜେ ନିଜ ରେଡ଼ିୟମ୍ ଗବେଷଣାଗାର ତିଆରି କଲେ ।

ଜନସେବା ବ୍ରତ

ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ମ୍ୟାରୀ ସେବା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବିଶେଷ ପସନ୍ଦ କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଯେତେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ପଡ଼ୁ ପଛକେ ସେ ନିଜର ଦୁଃଖକୁ ଦୁଃଖ ବୋଲି ମଣୁ ନ ଥିଲେ । ଜଗତର ମଙ୍ଗଳ ଲାଗି ସେ ରେଡ଼ିୟମ୍ ପରି ମହାମୂଲ୍ୟବାନ ପଦାର୍ଥର ବୈଜ୍ଞାନିକ କୌଶଳ ଜଗତ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିଦେଲେ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମହାପ୍ରାଣୀ କର୍କଟ ପରି ମହାରୋଗରୁ ରକ୍ଷା ପାଇପାରିବେ ସେପରି ଏକ ମହୌଷଧି ଆବିଷ୍କାର କରି ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପରତାର ଉଦାହରଣ ସେ ଦେଖାଇଗଲେ, ତାହା ପୃଥିବୀର ଇତିହାସରେ ବିରଳ ।

ପ୍ରଥମ ପୃଥିବୀ ମହାସମର ୧୯୧୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶତ ଶତ ରୋଗୀ ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପତିତ ହେଲେ । ସେତିକବେଳେ ଯୁଦ୍ଧାହତ ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଚିକିତ୍ସା କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଡାକ୍ତରଖାନାମାନ ଖୋଲାଗଲା, ସେଠାରେ କ୍ୟୁରି ରେଡ଼ିୟମ ଚିକିତ୍ସା କରିବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ସେ ସମୟରେ ସେ ସମ୍ମୁଖ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିଲେ । ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ମୋଟର ମିଳିଥାଏ । ସେ ମୋଟରରେ ବସି ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ସେବାଶୁଶ୍ରୂଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସମ୍ମୁଖ ରଣକ୍ଷେତ୍ର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚୁଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ସରିବା ପରେ ୧୯୨୧ ମସିହାରେ ଆମେରିକା ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ସରକାର ତାଙ୍କୁ ବିଶେଷ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇଥିଲେ ଓ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରର ସଭାପତି ହାର୍ଡ଼ିଙ୍ଗ ତାଙ୍କୁ ଏକ ଗ୍ରାମ ରେଡ଼ିୟମ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ । ୧୯୨୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଆମେରିକାର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା କରି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ ।

୧୯୨୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ 'କ୍ୟୁରି ଫାଉଣ୍ଡେସନସ୍' ବୋଲି ଗୋଟିଏ ରେଡ଼ିୟମ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ତିଆରି ହେଲା । ଫରାସୀ ସରକାର କ୍ୟୁରିଙ୍କ ପାଇଁ ଚାଳିଶ ହଜାର ଫ୍ରାଙ୍କ୍‌ର ଗୋଟିଏ ପେନ୍‌ସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲେ ।

ଶେଷ ଜୀବନ

କର୍ମମୟ ଜୀବନ ଭିତରେ ଗତିକଲା ବେଳେ ସେ ସାଂସାରିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କେବେହେଲେ ଭୁଲି ନ ଥିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସେ ସବୁବେଳେ ନଜର ଦେଉଥିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦୀକ୍ଷା କଥା ନିଜେ ବୁଝୁଥିଲେ । ଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଦୁଃଖ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ

ମଧ୍ୟ ଢେର ଅର୍ଚ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସେ କେବେ ହେଲେ ହତାଶ ହେଉ ନ ଥିଲେ । ସରଳତା କ୍ୟୁରି ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଜୀବନର ଆଦର୍ଶ ଥିଲା । ଜୀବନରେ କେବେହେଲେ ନିଜର ପ୍ରଶଂସା କରିବାପାଇଁ ସେମାନେ ପ୍ରୟାସୀ ନ ଥିଲେ । ଆଜିଯାଏଁ ପୃଥିବୀର କୌଣସି ମହିଳା ଦୁଇଥର ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ ପାଇ ନାହାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କଠାରେ ଲେଶମାତ୍ର ଗର୍ବ ନ ଥିଲା ।

ବୟସ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନାନାପ୍ରକାର ରୋଗ ତାଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କଲା । ଶତ ଶତ ମହୌଷଧିର ଆବିଷ୍କାରିଣୀ ଯେତେବେଳେ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତା ହେଲେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ମହାମହା ଚିକିତ୍ସକମାନେ ଦୌଡ଼ିଲେ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ରୋଗ ପ୍ରଥମେ କେହି ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଜେନେଭାର ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ଡାକ୍ତର ଶେଷରେ ତାଙ୍କର ରୋଗ ଚିହ୍ନିଲାବେଳକୁ ଆଉ ରୋଗ ଉପଶମ କରିବାର ବଳ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନ ଥିଲା । ୧୯୩୪ ଜୁଲାଇ ଚାରିତାରିଖ ଦିନ ହାଟଶୋଭିଆ ଚିକିତ୍ସାଳୟରେ ତାଙ୍କର ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ବାହାରିଗଲା ।

ମାଡ଼ାମ୍ କ୍ୟୁରିଙ୍କ କନ୍ୟା ଏହି ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହିତ ଲାଗିଥିଲେ । କ୍ୟୁରିଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ଏକବର୍ଷ ପରେ ୧୯୩୫ ମସିହାରେ ମାଡ଼ାମକ୍ୟୁରିଙ୍କ କନ୍ୟା ଜୁଲିଏ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନରେ ନୋବେଲ ପ୍ରାଇଜ ପାଇଲେ । ମାଡ଼ାମକ୍ୟୁରି କନ୍ୟାଙ୍କର ଏ ଦକ୍ଷତା ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ସେ ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣା କରି ତଥ୍ୟ ପାଇଲେ, ତାହା-ଦ୍ୱାରା ରେଡ଼ିୟମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆହୁରି ବିଶେଷ ତଥ୍ୟ ଆବିଷ୍କୃତ ହେଲା ।

ମୁଦ୍ରାକର—ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର, ପ୍ରସାଦ ପ୍ରେସ, କଟକ : ୨